

Høyrepopulister uten kvinneappell

*Hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på
høyrepopulistiske partier i Europa*

Ingvild S. Reymert

Masteroppgave i statsvitenskap
Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

August - Høst 2011

Forord

Det er på sin plass å rette en takk til dem som har hjulpet meg i arbeidet med masteroppgaven. Først vil jeg takke alle venner og kollegaer for konstruktive og gode innspill. Takk til veileder Bernt Aardal for gode råd, spennende diskusjoner og tålmodighet. Takk til Thomas for å være et godt bakkemannskap på hjemmebane, og gode innspill og råd gjennom skriveprosessen. Og en stor takk til Mamma som alltid stiller opp: Som på barneskolen fant relevant litteratur til O-fagsoppgaven min, med påminnelsen om at jeg ikke burde ta alt jeg leste for god fisk. Som på ungdomskolen hørte meg til diverse prøver, og på universitet har lest korrektur på alle oppgavene mine, inkludert disse hundre sidene. Oppgaven hadde ikke vært den samme uten deg.

Men det er litt spesielt å slutføre en slik oppgave i dagene etter bomben i regjeringskvartalet og massakren på Utøya 22.juli.2011. En tragedie der mine venner og bekjentes paradys på noen timer ble forandret til deres livs største mareritt. I disse dagene har mine tanker gått til de berørte, ofrene, deres venner, familie og pårørende. Det er ufattelig hva som har skjedd.

I en slik tid stiller man seg mange store spørsmål, om hva som har skjedd, hvorfor det har skjedd og hva man kan gjøre for å hjelpe de berørte. Og det føles litt rart å sitte foran skjermen og flikke på språk, mens andre forbereder begravelse eller ikke enda vet om de får se sine kjære igjen. På samme tid har hendelsen minnet oss på betydningen av samfunnsvitenskapens i samfunnet vårt: Hvordan mer kunnskap kan bidra til at vi forstår mer av sosiale fenomener som videre kan gjøre oss i stand til å ta mer veloverveide valg. Jeg håper derfor at denne oppgaven kan gi mer innsikt i demokratiske prosesser, holdningsdannelse og velgeratferd som gjør at vi kan forstå litt mer av den komplekse verden rundt oss.

Oslo 24.juli-2011

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.1 INTRODUKSJON – HVORFOR STEMMER FÆRRE KVINNER ENN MENN PÅ HØYREPOPULISTISKE PARTIER?	1
1.2 KJØNNSFORSKJELLER I VELGERATFERD	3
1.2.1 <i>Utvikling over tid</i>	3
1.2.2 <i>Faktorer som kan forklare kjønnsforskjellene i velgeratferd</i>	4
1.2.3 <i>Kjønns betydning for å forklare velgeratferd</i>	10
1.3 HØYREPOPULISTISKE PARTIER	12
1.3.1 <i>Definisjon</i>	13
1.3.2 <i>De høyrepopulistiske partienes tre kjerneelementer</i>	15
1.3.3 <i>Behov for en komparativ analyse</i>	20
1.4 OPPGAVENS PROBLEMSTILLING OG STRUKTUR	21
KAPITTEL 2: DATAMATERIALE OG METODEVURDERINGER	23
2.1 ET KOMPARATIV PERSPEKTIV	23
2.2 DATAMATERIALET	24
2.4 KAUSALITET	26
2.5 STATISTISKE TEKNIKKER	28
2.5.1 <i>Faktoranalyse og indekiskonstruksjon</i>	28
2.5.2 <i>Multipel regresjon</i>	35
2.6 OPERASJONALISERING	37
2.6.1 <i>Høyrepopulistiske partiene</i>	37
2.6.2 <i>Andre variabler</i>	40
KAPITTEL 3: HVORDAN OG I HVILKEN GRAD VARIERER KJØNNSFORSKJELLENE MELLOM DE HØYREPOPULISTISKE PARTIENE I EUROPA?	43
3.1 ET BILDE AV KJØNNSFORSKJELLENE	43
3.2 KJØNNS BETYDNING FOR OPPSLUTNINGEN OM DE HØYREPOPULISTISKE PARTIENE	47
3.3 KONKLUSJON	48
KAPITTEL 4: HVORDAN OG I HVILKEN GRAD KAN SOSIOØKONOMISKE FAKTORER FORKLARE HVORFOR FÆRRE KVINNER ENN MENN STEMMER PÅ HØYREPOPULISTISKE PARTIER?	50
4.1 RELEVANTE SOSIOØKONOMISKE FAKTORER	50
4.2 HØYREPOPULISTISKE VELGERES SEKTORTILHØRIGHET OG PERSONLIG ØKONOMI	53
4.2.1 <i>Sektortilhørighet</i>	53
4.2.2 <i>Personlig økonomi</i>	54
4.3 KAN SEKTOR OG PERSONLIG ØKONOMI FORKLARE MANNSDOMINANSEN I VELGERMASSEN TIL DE HØYREPOPULISTISKE PARTIENE?	56
4.4 KONKLUSJON	61
KAPITTEL 5: HVORDAN OG I HVILKEN GRAD KAN HOLDNINGER OG VERDIER FORKLARE HVORFOR FÆRRE KVINNER ENN MENN STEMMER PÅ HØYREPOPULISTISKE PARTIER?.....	62
5.1 RELEVANTE HOLDNINGER OG VERDIER.....	62
5.2 DE HØYREPOPULISTISKE PARTIENES KJERNEVERDIER	64
5.2.1 <i>Nativisme</i>	64
5.2.2 <i>Autoritarianisme</i>	67
5.2.3 <i>Populisme</i>	69
5.3 KAN DE HØYREPOPULISTISKE PARTIENES KJERNEVERDIER FORKLARE KJØNNSFORSKJELLENE I VELGERMASSEN DERE?	72
5.4 FORKLARINGER PÅ KJØNNSFORSKJELLENE I VELGERATFERD GENERELT	76
5.4.1 <i>Høyre/venstre-aksen</i>	76
5.4.2 <i>Feministisk bevissthet</i>	81
5.4.3 <i>Religion</i>	82
5.5 KAN DE GENERELLE FORKLARINGENE PÅ KJØNNSFORSKJELLENE I VELGERATFERD FORKLARE MANNSDOMINANSEN TIL DE HØYREPOPULISTISKE?	82
5.6 KONKLUSJON	85
5.7 ET HELHETSBIKLE	86

KAPITTEL 6: KONKLUSJON	93
LITTERATURLISTE	102
VEDLEGG	110
<i>Vedlegg 1 Beskrivelse av de høyrepopulistiske partiene</i>	110

TABELL- OG FIGUROVERSIKT

Figur 2.1 Modell for kausalforholdet mellom kjønn og stemmegivning	27
Tabell 2.1 Nativismeindeksene	30
Tabell 2.2 Autorianismeindeksen.....	31
Tabell 2.3 Populismeindeksene.....	32
Tabell 2.4 Økonomiindeksen	33
Tabell 2.5 Feminismeindeksen.....	34
Figur 2.2 Oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene. Prosent.	39
Figur 3.1 Mannsdominansen i velgermassen hos de høyrepopulistiske partienes velgere. Prosentpoeng	43
Figur 3.2 Mannsandel i forhold til gjennomsnittet av mannlige velgere i partienes hjemland. Prosentpoeng	45
Figur 4.1 Høyrepopulistiske velgere i privat sektor i forhold til den totale andelen velgere i privat sektor i hjemlandet. Prosentpoeng.	53
Tabell 4.1 Logistiske regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og sosioøkonomiske faktorer som uavhengige variabler.	56
Tabell 4.2 Separate regresjoner for menn og kvinner.	60
Figur 5.1 De høyrepopulistiske velgernes holdning til innvandring i forhold til gjennomsnittselgeren hjemlandet.	65
Figur 5.2 De høyrepopulistiske velgernes holdning til inkludering i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.	66
Figur 5.3 De høyrepopulistiske velgernes holdning til lov og orden i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.....	68
Figur 5.4 De høyrepopulistiske velgernes grad av misnøye i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.	70
Figur 5.5 De høyrepopulistiske velgernes grad av mistillit i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.	71

Tabell 5.1 Logistiske regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og partienes kjerneverdier og kjønn som uavhengige variabler. Kontrollert for landeffekter.	73
Tabell 5.2 Separate regresjoner for menn og kvinner.	76
Tabell 5.3 Korrelasjon mellom selv plassering på høyre/venstre-aksen og de andre holdningsindeksene.	77
Figur 5.6 De høyrepopulistiske velgernes selv plassering på høyre/venstre-aksen i forhold til gjennomsnittvelgeren i hjemlandet.	78
Figur 5.7 De høyrepopulistiske velgernes holdninger til økonomiske spørsmål i forhold til gjennomsnittvelgeren.	79
Figur 5.8 De høyrepopulistiske velgernes grad av feministisk bevissthet i forhold til gjennomsnittvelgeren.	81
Tabell 5.4 Logistiske regresjoner med høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og generelle forklaringer på kjønnsforskjeller i stemmegivning som uavhengige variabler. Kontrollert for landeffekter.	83
Tabell 5.5 Separate regresjoner for kvinner og menn.	84
Tabell 5.6 Blokkvis logistiske regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og forklaringer på kjønnsforskjellene som uavhengige variabler.	87
Tabell 5.7 Separate regresjoner for kvinner og menn.	90

ANTALL ORD: 35 259

Kapittel 1: Innledning og teori

1. 1 Introduksjon – hvorfor stemmer færre kvinner enn menn på høyrepopulistiske partier?

”In terms of the electorate [...] populist radical right parties are genuine Männerparteien (male parties)” (Mudde 2007:118).

“Few studies of radical right parties have attempted to explain in any detail why men are more likely to vote for the radical right than women” (Givens 2004:31)

Helt siden striden om kvinners stemmerett i begynnelsen av det forrige århundre har kvinner og politikk vært et viktig tema både for forskere, politiske partier og bevegelser. Hvorfor er kvinners politiske representasjon viktig? Stemmer kvinner og menn forskjellig, og i hvilken grad påvirker dette valget? Dette er noen av spørsmålene som har dannet utgangspunkt for viktige forskningsbidrag til den generelle forståelsen av velgeratferd. Denne masteroppgaven føyer seg inn i rekken av slike forskningsbidrag, men har som siktemål å studere hvorfor stemmer færre kvinner enn menn på høyrepopulistiske partier.

G. Andersen (1984:11) argumenterer for at kvinners hang til å stemme konservativt representerer et av valgforskningens viktigste funn. Kvinners tendens til å stemme konservativt har imidlertid endre seg. Utover 1970- og 1980-tallet begynte kvinner å stemme lengre til venstre enn menn. I “Rising Tide – gender equality and cultural change around the world” forklarer Inglehart og Norris (2003) endringene med store strukturelle endringer av kvinnerollen i samme periode. Kvinners inntog på arbeidsmarkedet og i høyere utdanning brøt med de tradisjonelle kjønnsrollene og førte til at kvinner fikk andre holdninger og verdier. Kvinner hadde blitt mer venstreorienterte på den tradisjonelle høyre/venstre-aksen, mer feministisk bevisste og overrepresentert i lavtlønnede jobber i offentlige sektor (se også Bergh 2008; Knutsen 2001; Aardal og Narud 1999, 2007).

I senere tid har en av de største kjønnsforskjellene i stemmegivning i Europa blitt observert blant høyrepopulistiske partier. Disse partiene kjennetegnes av at de er innvandringsfiendtlige, populistiske og ønsker et samfunn styrt strengt etter lov og orden (Mudde 2007:22). I tillegg er de mannsdominerte. I Europa er hele to tredjedeler av velgermassen til de høyrepopulistiske partiene menn (Norris 2005:111). Selv om mannsdominansen er velkjent, og studiet av kvinners stemmegivning er et godt utarbeidet

forskningsfelt, er det uklart hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene (Mudde 2007:91), og det er få studier som har sett på denne problemstillingen (Gidengil m.fl. 2005; Givens 2004). Det har i stedet vært kjønnsfordelingen blant velgerne til tradisjonelle partier og forskjellen mellom høyre- og venstresiden som har blitt studert og forklart (Givens 2004: 31). Med denne oppgaven ønsker jeg å svare på dette spørsmålet og bidra til å dekke dette hullet i vår forståelse av kjønn og stemmegivning, og vår kunnskap om de høyrepopulistiske partiene.

Tema for denne oppgaven er hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier i Europa, og skal i dette kapittelet konkretiseres gjennom en drøfting av teorier og tidligere studier om kjønnsforskjeller i stemmegivning. Kunnskap om hvordan kjønnsforskjeller i stemmegivning generelt har blitt forklart, kan gi bedre innsikt i hva som kan tenkes å forklare hvorfor færre kvinner stemmer på høyrepopulistiske partier. I tillegg vil jeg gå nærmere inn på studier av de høyrepolitiske partiene for å undersøke om det er noe særegent med denne partigruppen som kan forklare hvorfor de er mindre populære hos kvinner. Studier som har prøvd å forklare mannsdominansen i disse partiene vil her være av spesiell interesse. Denne teorigjennomgangen vil munne ut i en mer detaljert problemstilling og underproblemstillinger i slutten av kapittelet.

Grunnen til at en så grundig gjennomgang av tidligere studier kommer før en konkretisering av problemstillingen, er at teori og tidligere studier skal ligge til grunn for problemstillingen. Siden det er relativt få studier som har prøvd å finne forklaringen på de høyrepopulistiske partienes mannsdominans, og årsakene til fenomenet er uklart, gir ikke problemstillingen seg selv, men bør bygges på bakgrunn av tidligere teorier. Siden klassifisering og definering av de høyrepopulistiske partiene er et mye omdiskutert tema, vil det i tillegg være større behov for å gå nærmere inn på hva som kjennetegner dem i denne oppgaven enn det ville ha vært i en studie av en partitype som er enklere å definere – for eksempel sosialdemokratiske partier. Derfor er det et spesielt behov for å gjennomgå teorien før jeg konkretiserer problemstillingen i denne oppgaven. Samtidig vil det hele tiden være spørsmålet om hvorfor de høyrepopulistiske partiene i Europa er mindre populære hos kvinner som vil styre den innledende teordiskusjonen. Mot slutten av kapittelet vil jeg gi en oversikt over hva de senere kapitlene i oppgaven skal inneholde, men først til gjennomgangen av tidligere studier som kan belyse oppgavens tema.

1.2 Kjønnsforskjeller i velgeratferd

Streben etter å forklare hvorfor kvinner og menn stemmer ulikt har vært helt sentralt i studiet av kjønnsforskjellene i stemmegivning (Bergh 2008:423). En ting er å dokumentere forskjeller, en annen ting er å forklare dem. Å trekke slutninger fra observerbare data til noe videre som ikke er direkte observerbart er en av vitenskapens grunnleggende målsetninger (Keohane m.fl. 1994:7). Forskningen bør derfor aldri slå seg til ro med å konstatere at færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier uten å prøve å forklare hvorfor.

For å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene er det nærliggende å se på hvordan kjønnsforskjeller i stemmegivning generelt har blitt forklart, og deretter relatere dette til den aktuelle partigruppen. Samtidig er det viktig å løfte blikket og se på hvilken betydning kjønn har for stemmegivning mer generelt. Selv om kjønn i de aller fleste forklaringer av velgeratferd er inkludert som en kontrollvariabel, er det få teorier som tillegger kjønn stor betydning for å forklare velgeratferd. Blant annet anså Lipset og Rokkan (1967) kjønn som viktig for å forklare velgeratferd, men anerkjente ikke variabelen som en selvstendig skillelinje. En vurdering av hvilke implikasjoner dette har for oppgavens relevans og viktighet er derfor på sin plass.

I dette delkapittelet vil jeg gjennomgå hva kjønnsforskjellene i stemmegivning består av, hvordan tidligere forskning har forklart dem og hvordan kjønn kan forklare velgeratferd.

1.2.1 Utvikling over tid

I 1937 viste Tingsten at kvinner stemte mer konservativt enn menn, noe som senere ble bekreftet av Duverger (1955). En sentral forklaring på kvinners stemmegivning var at de var mer religiøse og derfor i større grad stemte på religiøse partier som i tillegg var konservative. Dessuten var valgdeltagelsen høyere blant overklassekvinner, som stemte mer konservativt enn arbeiderklassekvinner (se også Bergh 2008:15; Inglehart og Norris 2000:448; 2003:77).

Over tid har dissekjønnsforskjellene endret karakter. Utover i 1980-årene ble kjønnsforskjellene i stemmegivning redusert i flere vestlige land (Inglehart og Norris 2000: 444; 2003:78; Knutsen 2001; Norris 1988). På 1990-tallet ble det observert at kvinner hadde begynt å stemme lengre til venstre enn menn. Inglehart og Norris (2003:81-83) viser i tillegg at kvinners selv plassering på den tradisjonelle høyre/venstre-aksen også har forandret seg. Mens de plasserte seg til høyre for menn på 1970-tallet, plasser de seg til venstre for menn på 1990-tallet. I samme tidsrom har menns selv plassering vært uendret. De nye

kjønnsforskjellene har vist seg å være en stabil endring, og blir omtalt som det moderne kjønns skillet (Inglehart og Norris 2000:456; 2003:85; Knutsen 2001).

Samtidig er moderne kvinners venstrevridning en sannhet med modifikasjoner. Mange kvinner stemmer fortsatt på partier på høyresiden, og ikke alle partier med en overvekt av kvinnelige velgere befinner seg på venstresiden. Kristelig Folkeparti (KrF) i Norge er et eksempel på et ikke-sosialistisk parti som har en overvekt av kvinnelige velgere (Aardal og Narud 2007:204). Listhaug, Miller og Valen (1985:202) forklarer KrFs kvinneovervekt med to parallelle tendenser der yngre kvinner stemmer mer sosialistisk, mens eldre kvinner stemmer mer religiøst og konservativt. Tilfellet KrF kan forklares med at den religiøse skillelinjen er viktigere for partiet enn det tradisjonelle økonomiske høyre/venstre-skillet. At kvinner i større grad stemmer på religiøse partier er et velkjent fenomen (Dahlerup 1984), og det er dermed ikke overraskende at KrFs velgermasse har en overvekt av kvinner. Siden ymse konfliktlinjer har ulik betydning for forskjellige partier er det ikke uventet at vi finner kjønnsforskjeller i velgermassen også mellom partier på sentrum-høyresiden. Å vurdere hvilke konfliktlinjer som er viktige for høyrepopulistiske partier vil derfor være av avgjørende betydning for å forklare kjønnsforskjellene. Dette kommer jeg tilbake til når jeg skal se nærmere på de høyrepopulistiske partiene.

1.2.2 Faktorer som kan forklare kjønnsforskjellene i velgeratferd

At kvinner er mer religiøse enn menn, at de er mer opptatt av likestilling, at de har andre yrker enn menn eller at de tjener mindre, er noen av forklaringene på kvinners stemmegivning. Forklaringene er mange, og forskere har sett behovet for å gruppere forklaringsfaktorene og dele dem inn i henholdsvis sosioøkonomiske faktorer, og holdninger og verdier (Bergh 2009:15; Inglehart og Norris 2003; Knutsen 2001:314; Aardal 2007).¹ Skillet mellom sosioøkonomiske faktorer på den ene siden, og holdninger og verdier på den andre representerer også et skille mellom to ulike teoretiske skoler i forklaringer av velgeratferd (Berglund 2007:135).² Jeg kommer derfor til å ta utgangspunkt i denne inndelingen når jeg videre skal drøfte forklaringene som har blitt brukt på kjønnsforskjeller i stemmegivning, og hvorvidt de er relevante for oppgavens problemstilling.

---

¹ Inglehart og Norris skiller mellom kulturelle faktorer og livsstilsfaktorer. Dette er en parallell inndeling mellom sosialiseringprosesser som ser på holdninger og verdier på en side, og sosioøkonomiske faktorer som ser på økonomi og yrker på den andre siden.

² Det betyr ikke at de har blitt behandlet dem som gjensidig utelukkene, men at ulike teoretikere har vektlagt det ene aspektet mer enn det andre.

A) Sosioøkonomiske faktorer

Sosioøkonomiske faktorer har vært sentralt for forståelsen av stemmegivning, og var lenge den mest sentrale forklaringsfaktoren (Aardal 2007:135). For eksempel forklarer Inglehart og Norris (2003:98) kjønnsforskjellene i stemmegivning med store strukturelle og kulturelle endringer av kvinnerollen som skjedde i samme periode (fra 70- til 90-tallet). I lys av Ingleharts (2000) vurdering av kvinnerollens utvikling som kanskje det viktigste trekket ved moderniseringen i Vesten er det heller ikke overraskende at denne utviklingen også har gitt seg utslag i endret velgeratferd mellom menn og kvinner. Nedgang i klassetilhørighet har trolig virket sammen med endringen av kvinners stemmegivning, da denne perioden var preget av større velgervandringer der båndene mellom partier og velgere gradvis ble svekket (Inglehart og Norris 2000:442). Dette fenomenet er også kalt *dealignment*.

Personlig økonomi

Av sosioøkonomiske faktorer har forskjellen mellom kvinners og menns personlige økonomi blitt trukket fram som en viktig forklaringsfaktor på ulik velgeratferd. Kvinner som gruppe har lavere lønn og dårligere økonomi enn menn. Siden sannsynligheten for å stemme på høyresidens partier øker med sterk personlig økonomi, kan dette forklare kvinners mer venstreorienterte stemmegivning (Bergh 2009:92; De Vaus og McAllister 1989). Dette handler i først og fremst om partienes standpunkter i økonomiske spørsmål, og da det er uklart om de høyrepopulistiske partiene befinner seg på høyresiden i økonomiske spørsmål (Mudde 2007:26), er det også usikkert om personlig økonomi har samme effekt på oppslutningen til de høyrepopulistiske partiene. Blant annet finner Norris (2005:142) i sine studier at de med lav inntekt i større grad stemmer på høyrepopulistiske partier. All den tid kvinner generelt har dårligere økonomi enn menn, er det noe underlig at de høyrepopulistiske velgerne tiltrekker seg lavtlønte velgere og flest menn. Det kan derfor tenkes at menn med dårlig personlig økonomi stemmer på høyrepopulistiske partier, men at det samme ikke gjelder for kvinner med dårlig personlig økonomi. I så fall vil det foreligge et samspill mellom personlig økonomi og kjønn.

Yrke og sektortilhørighet i arbeidslivet

Kvinnens yrkestilhørighet har blitt brukt for å forklare kvinners venstreorienterte stemmegivning (Bjørklund 1986; Knutsen 1986; Listhaug m.fl. 1985:193-194; Skjeie 1987).³

---

³ Selv om de alle ser på yrke og sektortilhørighet i arbeidslivet som avgjørende for å forklare stemmegivning må det nevnes at de ikke helt enige. Skjeie (1987) kritiserte tidligere studier, blant annet Listhaug m.fl (1985), for

Når kvinner gikk inn i arbeidslivet tok de først og fremst lavtlønte yrker i offentlig sektor. Flere studier viser at sektorskillet følger det tradisjonelle høyre/venstre-skillet. Ansatte i offentlig sektor stemmer i større grad på partier på venstresiden, og ansatte i privat sektor stemmer i større grad på partier på høyresiden (Knutsen 2001:345; Aardal 2007). Siden kvinner er overrepresentert i offentlig sektor kan dette, sammen med kvinners økte deltagelse i fagforeninger, bidra til å forklare kvinners venstreorienterte stemmegivning (Inglehart og Norris 2000:444; Knutsen 2001:331 og 345). Velgerstudier av høyrepopulistiske partier viser at det er to grupper som er sterkt overrepresentert: selvstendig næringsdrivende og industriarbeidere (Mudde 2007:135) som jo begge tilhører privat sektor. Det er derfor rimelig å anta at sektoren man arbeider i også kan være med å forklare kjønnsforskjellen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene.

B) Holdninger og verdier

Flere empiriske studier har vist at sosioøkonomiske faktorer har hatt synkende forklaringskraft på stemmegivning over tid (Berglund 2007:135-169). Sosioøkonomiske faktorer har videre vist seg å være utilstrekkelig for å forklare kjønnsforskjellene i stemmegivning (Inglehart og Norris 2003:90). Selv om det er større sannsynlighet for at velgere med god økonomi vil stemme på høyresidens partier, er det ikke et deterministisk forhold mellom lønn og stemmegivning. Velgere med dårlig økonomi stemmer også på høyresidens partier, mens en del velgere med god økonomi stemmer på partier på venstresiden. Studlar (1998) kan derfor ha et poeng når han understreker at kvinners lavere økonomiske status kan være med på å forklare kvinners mer venstreradikale stemmegivning, men ikke alene. Listhaug, Miller og Valen (1985:204-206) legger også vekt på at det er først og fremst holdnings- og verdiforskjeller som forklarer kjønnsforskjellene i stemmegivning. Sosioøkonomiske faktorer kan derfor ikke alene forklare kjønnsforskjellene, holdninger må også trekkes inn.

Høyre/venstre-aksen og økonomiske spørsmål:

Holdninger til økonomiske spørsmål og velferdsstaten har ofte blitt trukket fram for å forklare kvinners venstrevridning. Kvinner er mer venstreorienterte i økonomiske spørsmål enn menn, og stemmer derfor på partier på venstresiden (Bergh 2009; Chaney m.fl. 1998; Strudlar m.fl. 1998; Welch 1992). Inglehart og Norris (2003:81-83) fant i sine studier at kvinner er mer

---

overdreven vektlegging av kvinnelige omsorgsverdier. I tillegg bruker hun en litt annen operasjonalisering av yrke. Knutsen (1986) legger for sin del spesielt mye vekt på sektortilhørighet.

opptatt av offentlige løsninger og velferd enn av private løsninger. Bakgrunnen for kvinners mer positive holdninger til velferdsstaten kan være at gode velferdsordninger som barnehager og eldreomsorg er avgjørende for deres yrkesaktivitet (Giljam og Nilsson 1985; Hernes 1984). I tillegg har velgernes selv plassering på høyre/venstre-aksen blitt brukt for å forklare kjønnsforskjeller i stemmegivning. Som nevnt plasserer kvinnelige velgere seg lengre til venstre dersom man spør de hvor de vil plassere seg selv på den tradisjonelle høyre/venstre-aksen dersom, noe som igjen kan forklare deres venstreorienterte stemmegivning.

Da det er uklart om de høyrepopulistiske partiene kan regnes som høyresidepartier på den tradisjonelle høyre/venstre-aksen og i økonomiske spørsmål (Mudde 2007, Zaslove 2009), er det derimot usikkert om selv plassering på høyre/venstre-aksen og holdninger til økonomiske stridsspørsmål kan forklare hvorfor de er mindre populære hos kvinner. Ofte plasserer de høyrepopulistiske velgerne seg lengre til venstre enn andre velgere på høyresiden, og økonomiske spørsmål er mindre viktige for høyrepopulistiske velgere (Mudde 2007:135-136). Enkelte høyrepopulistiske partier legger ikke vekt på økonomiske spørsmål i det hele tatt (Mudde 2007:135-136). På den andre siden handler de høyrepopulistiske partienes tvetydighet i økonomiske spørsmål også om at de inntar klassiske høyresidestandpunkter i økonomisk politikk, som for eksempel forsvar for skatteutt. De finnes også høyrepopulistiske partier, som det norske FrP, som fører en tydeligere markedliberalistisk politikk. Det kan derfor tenkes at deler av velgermassen oppfatter de høyrepopulistiske partienes økonomiske politikk som høyresidepolitikk, noe som igjen kan forklare hvorfor de som oppfatter seg selv som konservative stemmer på dem og de som er venstreorienterte ikke gjør det.

Selv om selv plassering på høyre/venstre-aksen hovedsakelig relaterer seg til økonomiske spørsmål og klasse, og dermed også til den tradisjonelle høyre/venstre-aksen, er det ikke alltid slik. Selv plassering på høyre/venstre-aksen kan også fange opp andre politiske dimensjoner (Bobbio 1996; Downs 1957; Lafferty 1983; Listhaug og Aalberg 1999). I lys av denne forståelsen av høyre/venstre-aksen kan det tenkes at velgerne oppfatter de høyrepopulistiske partiene som høyresidepartier med utgangspunkt i andre stridsspørsmål som for eksempel innvandringsspørsmål eller moralske spørsmål. Fuchs og Klingemann argumenterer for at selv plassering på høyre/venstre-aksen må sees på som et veiledende skjema som velgerne bruker for å forstå politikk (Fuchs og Klingemann 1989). Siden høyrepopulistiske partier som regel samarbeider mer med andre partier på høyresiden, og ikke med venstresiden, kan det

slik tenkes at velgerne oppfatter de høyrepopulistiske partiene som høyresidepartier selv om en akademisk analyse av partiprogrammet deres ikke ville klassifisere de som høyresidepartier i økonomiske spørsmål.⁴ Selv plassering til venstre på høyre/venstre-aksen vil da sannsynligvis redusere sjansen for å stemme på disse partiene, og selv plassering til høyre øker sjansen.

Feministisk bevissthet

Feminisme refererer til ideen om lik anerkjennelse av mennesker uavhengig av kjønn og kritikken av det mannsdominerte samfunnet, patriarkatet (McLaean og McMillan 2003). Feministisk bevissthet indikerer i hvor stor grad en person samtykker i og er bevisst disse holdningene. Conover (1988) og Hayes (1999) måler feministisk bevissthet med spørsmål om sympati for kvinnebevegelsens saker, oppfattelse av kvinner som en gruppe med felles interesser, holdninger til kjønnsroller, og klassiske likestillingsspørsmål som synet på abort og kvotering.

Ingelhart og Norris (2003:47) finner signifikante forskjeller mellom menn og kvinners holdninger til likestilling, dog noe mindre mellom yngre menn og kvinner i postindustrialiserte land. Forskjellene mellom menn og kvinners holdning til likestilling er også store i Norge (Teigen 2006). Stor feministisk bevissthet øker sannsynligheten for å stemme på partiene på venstresiden som i størst grad har satt feministiske saker på dagsorden (Conover 1988), og omtrent halvparten av kjønnsforskjellene i stemmegivning i Norge og USA kan forklares nettopp med feministisk bevissthet (Bergh 2007). Skjeie (1987:18) har også påpekt at det finnes aldersforskjeller når det gjelder kvinners holdning til likestillingsspørsmål, ettersom ulike aldersgrupper berøres ulikt.

Kitschelt (1995) argumenter for at feministisk bevissthet også kan forklare den lave kvinneandelen til høyrepopulistiske partier. ”The importance of the authoritarian antifeminist trust in the contemporary extreme right” (Kitschelt 1995:76). Til dette argumentet innvender Mudde (2007:94) at det ikke er like tydelig at høyrepopulistiske partier er mindre feministiske

---

⁴ Her finnes det selvfølgelig unntak. Det høyrepopulistiske partiet SNSK i Slovakia samarbeider med partiene på venstresiden i Slovakia, det finske høyrepopulistiske Perssuomalaiset (PS) har ytret at de helst vil samarbeide med sosialdemokratene, og det høyrepopulistiske partiet Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) i Østerrike har også vært positive til et sosialdemokratisk samarbeid. Dansk Folkeparti samarbeider blant annet med venstresiden i økonomiske spørsmål, mens det norske FrP har klart plassert seg selv på høyresiden i norsk politikk og vil utelukkende samarbeide med høyresidens partier. I teksten referer jeg derfor til en tendens og ikke en absolutt regel.

enn andre partier på høyresiden, og derfor kan ikke feministisk bevissthet forklare kjønnsforskjellen mellom høyrepopulistiske partier og andre partier på høyresiden. Men tar vi høyde for dette argumentet er det fremdeles forskjell i feministisk politikk mellom de høyrepopulistiske partiene og partiene på venstresiden. Muddes innvending utelukker ikke at feministisk bevissthet kan forklare kjønnsforskjellen i stemmegivning mellom de høyrepopulistiske partiene og partiene på venstresiden. Mudde (2007:114) innvender videre at man ikke kan ta utgangspunkt i at alle kvinner er feminister, og at det heller ikke kan være de høyrepopulistiske partienes antifeministiske profil som hindrer kvinner fra å stemme på dem. Selv om ikke alle kvinner er aktive feminister, noe få har hevdet, er poenget at forskjellene i feministisk bevissthet mellom kvinner og menn som grupper kan forklare forskjellene i stemmegivning (Bergh 2007; Teigen 2006).

Religion

Religiøsitet var som nevnt en av de første forklaringsfaktorene som ble brukt for å forklare kjønnsforskjeller i stemmegivning. Studier fra Vest-Europa finner at religiøse velgere i mindre grad stemmer på høyrepopulistiske partier. Siden kvinner er mer religiøse enn menn kan dette videre bidra til å forklare hvorfor kvinner ikke stemmer på høyrepopulistiske partier (Gidengil og Hennigar 2000). Mudde (2007:115) innvender at i land som Kroatia, Polen og Slovakia har høyrepopulistiske partier i større grad nådd ut til de religiøse. Religion kan dermed kun forklare hvorfor noen kvinner i noen land ikke stemmer på disse partiene.

Andre forklaringsfaktorer

Kvinnebevegelsen har vært en viktig bidragsyter til holdningsendringene hos kvinner, som igjen førte til endret stemmegivning (Conover 1988; Togeby 1994). Kvinnebevegelsen satte ikke bare kvinnespørsmål som likestilling i arbeidslivet og selvbestemt abort på dagsorden, men representerte også en ny form for politisk deltagelse for kvinner hvor de ble direkte involvert i selve politikktutformingene (Aardal og Narud 1999:218).

Kvinnebevegelsens påvirkning på stemmegivning handler uansett om hvordan politiske organisasjoner påvirker stemmegivning gjennom å påvirke holdninger, altså en politisk organisering av en konfliktlinje som aktualiserer og institusjonaliserer en gruppes standpunkter og interesser. Det er dette Bartolini og Mair (1990) kaller det organisatoriske elementet i en skillelinje. Slik kan kvinnebevegelsen ha framskyndet endringene i kvinners stemmegivning fra 1970-tallet til 1990-tallet, men da gjennom å påvirke holdninger som igjen

er viktige for stemmegivning. Kvinnebevegelsens betydning for endringene av kjønnsforskjellene i stemmegivning er derfor ikke en konkurrerende teori til sosioøkonomiske faktorer og holdninger, men heller en forklaring på hvordan en del av endringene har skjedd.

1.2.3 Kjønns betydning for å forklare velgeratferd

Selv om kjønn har fått mye oppmerksomhet i studiet av velgeratferd er det få teorier som tillegger kjønn stor betydning for å forklare stemmegivning. Som nevnt, anerkjenner Lipset og Rokkan (1967) kjønn som viktig for å forklare stemmegivning, men ikke som en selvstendig skillelinje. Heller ikke Inglehart (1977) tillegger kjønn stor betydning for å forklare velgeratferd. Han fokuserer først og fremst på oppvekst og tidlig sosialisering som varierer mellom generasjoner, men lite mellom kvinner og menn. For å forstå hvilken rolle og betydning kjønn har for stemmegivning, og hvordan kjønn som variabel kan forstås vil jeg gå litt nærmere inn på Lipset og Rokkans teorier som har vært grunnleggende for å forstå velgeratferd.

Lipset og Rokkan (1967) bruker skillelinjer og kløftdannelser som utgangspunkt for å forklare partienes fremvekst og velgeratferd. Skillelinjer springer ut ifra strukturelle konflikter i samfunnet, som konflikter mellom stat og kirke, by og land, sentrum og periferi eller arbeidsgiver og arbeidstaker. Disse skillelinjene splitter befolkningen både sosialt og ideologisk. Skillelinjene forklarer ikke bare stemmegivning, men har også skapt grobunn for ulike former for politiske bevegelser og partier (Lipset og Rokkan 1967). Senere har empiriske studier av velgeratferd med dette teoretiske grunnlaget vist at modellen er god til å forklare stemmegivning og den er relativt stabil over tid (Rokkan og Valen 1964:60; Aardal 2007).

Med skillelinjemodellen som utgangspunkt kan kjønnsforskjeller i stemmegivning forklares ut fra kvinners og menns ulike strukturelle plassering i samfunnet. I mellomkrigstiden var andelen mannlige arbeidere langt høyere enn andelen kvinnelige. Med skillelinjemodellen som utgangspunkt var det derfor logisk at andelen menn som stemte på arbeiderklassens partier var høyere. Legger man derimot mer vekt på holdninger og verdikomponentene i skillelinjemodellen, kan man forklare kjønnsforskjeller i stemmegivning med at menn og kvinner har ulike holdninger og verdier.

Man kan også se for seg at kjønn utgjør en selvstendig politisk skillelinje: et skille mellom menn og kvinner. Lipset og Rokkan (1967) anerkjente ikke kjønn som en selvstendig skillelinje i motsetning til langvarige konfliktlinjer som klasse, religion og bosted. Bakgrunnen var at kjønn ble delt av kryssende konfliktlinjer som klasse, etnisitet og generasjoner. For kvinner på landsbygda, religiøse kvinner og overklassens kvinner var konfliktene mellom bygd og by, kirke og stat og interesseforskjeller på arbeidsmarkedet viktigere enn skillet mellom menn og kvinner. På samme måte argumenter de Beauvoir i "Det annet kjønn" (1949) med at kvinner aldri har etablert seg som en samlet politisk enhet fordi de har vært splittet av andre konfliktlinjer. "Hvis de er borgerkvinner, er de solidariske med borgerskapet og ikke med proletariatets kvinner, er de hvite er de solidariske med hvite menn og ikke sorte kvinner" (de Beauvoir 1949:39). Hun forklarer dette med det intime og sterke båndet mellom menn og kvinner. I motsetning til overklassen og arbeiderklassen, er kvinner og menn knyttet sammen i svært nære relasjoner som kone og mann, far og datter, bror og søster, venninne og venn (de Beauvoir 1949:39). Kvinner mangler derfor en kollektiv identitet som overskygger andre identiteter kvinner har.

Å gå til Bartolini og Mairs (1990:215) definisjon av en skillelinje gir økt innsikt i hvorfor kjønn ikke har etablert seg som en skillelinje. Bartolini og Mair definerer en skillelinje som en kombinasjon av tre elementer: *Et empirisk element* som knytter seg til sosioøkonomiske faktorer som klasse, etnisitet, religion kjønn eller sektor. *Et normativt element* som handler om en gruppes kollektive identitet og fellesskapsfølelse, en forståelse av at det er "oss mot dem". Og *et organisatorisk element* i form av en politisk organisering. Siden det ikke er like klart at kvinner deler et sett av felles verdier og kvinner mangler en sterk kollektiv identitet er det forståelig at kjønn ikke har klart å etablere seg som en skillelinje. I lys av Aardals (1990:229) understrekning av det normative elementet og en kollektiv bevissthet som helt avgjørende for en skillelinje, blir det enda tydeligere at kjønn aldri har etablert seg som en skillelinje siden det er nettopp dette elementet kjønn mangler.

Selv om få har argumentert for at kjønn er sentralt for å forklare velgeratferd, har kjønn likevel vært et viktig tema i studie av velgeratferd. I de fleste modeller for velgeratferd er kjønn tatt med som kontrollvariabel. Studier av skandinaviske land viser at kjønn og sektortilhørighet i arbeidslivet har økt sin forklaringskraft på stemmegivning, mens forklaringskraften til klasse har minket (Knutson 2001:344) På bakgrunn av dette kan man si at selv om kjønn er mindre sentralt for å forklare hvilket parti man stemmer på, finnes det

klare kjønnsforskjeller i stemmegivning. Med denne oppgaven har jeg som formål å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene, ikke forklare partienes oppslutning. I den sammenheng er kjønn relevant siden kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene er store. Samtidig er det viktig å være klar over at kjønn ikke er like sentralt for å forklare velgeratferd. Selv om det finnes store kjønnsforskjeller i velgermassen, betyr det ikke nødvendigvis at kjønn er en betydningsfull faktor som forklarer oppslutningen om denne type partier.

1.3 Høyrepopulistiske partier

De høyrepopulistiske partiene er en av to nye partigrupper som har etablert seg i det vesteuropeiske partisystemet etter andre verdenskrig - og den eneste som har vært vellykket i både Vest- og Øst-Europa (Mudde 2007:1). Fra begynnelsen av 1980-tallet til midten av 1990-tallet steg antall høyrepopulistiske partier i europeiske parlamenter fra seks til femten partier (Ignazi 2003:1). Deres inntreden i europeisk politikk har ikke gått stille for seg. Da den høyrepopulistiske politikeren Jean Marie Le Pen i 2002 danket ut den sosialistiske presidentkandidaten i første valgomgang gikk det sjokkbølger gjennom Europa. Selv om han led et massivt nederlag i andre valgomgang, begynte mange å spørre seg hvilken demokratisk trussel de høyrepopulistiske partiene utgjorde (Norris 2005:3). Det norske Fremskrittspartiet (FrP), Perussuomalaiset (PS) i Finland og Sverigedemokraterna er andre eksempler på høyrepopulistiske partier som har preget nyhetsbildet både i eget hjemland og i andre europeiske land. Man skal likevel ikke overdrive de nye partienes innflytelse. Få av disse partiene har kommet inn i regjering, og medieoverskriftene har ofte vært større enn partienes reelle innflytelse (Mudde 2007).

Som nevnt er forklaringen på hvorfor denne partigruppen har vært mer populære hos menn enn hos kvinner uklart. Siden mannsdominansen er så sterk og de høyrepopulistiske partiene skiller seg ut som den partifamilien i Europa med lavest kvinneandel blant sine velgere, er det relevant å spørre om det er noe spesielt med disse partiene som gjør dem mer attraktive for menn enn kvinner. Eller kan forklaringene på de høyrepopulistiske partienes økte oppslutning gi økt forståelse for hvorfor denne veksten har vært primært blant menn? For å se nærmere på disse spørsmålene vil jeg gå nærmere inn på hva som kjennetegner denne typen partier og hva som kan forklare deres suksess.

1.3.1 Definisjon

Den høyrepopulistiske partigruppen er ikke en homogen partigruppe, og de interne forskjellene er store. Partiene vektlegger ulike politikkområder, hvilke grupper fremmedfiendtligheten er rettet mot varierer og samarbeidsmønsteret er forskjellig. Misnøyen til de høyrepopulistiske partiene i Vest-Europa er først og fremst rettet mot den økende innvandrerbefolkningen, mens østeuropeiske partier er ofte mer skeptisk til Romafolket (Mudde 2007:66), og Slovenská národná strana (SNS) i Slovakia er for eksempel mest kritisk til den ungarske minoriteten. Mens SNS samarbeider med venstresiden i Slovakia (Haughton og Rybář 2008), vil dette være helt utenkelig for mange andre høyrepopulistiske partier. Sammenlignet med Jobbik i Ungarn, som har tette bånd til den illegale nasjonalistiske bevegelsen Den ungarske garden (Sitter 2010), virker FrP i Norge lite opposisjonelt. De høyrepopulistiske partiene slutter heller ikke hjertelig opp om hverandre, men er ofte opptatt av å ta avstand fra søsterpartiene sine.⁵

Siden det er store forskjeller mellom partiene, kan grensene være vanskelig å trekke, og det er ikke uten grunn at klassifisering av denne partigruppen er et akademisk minefelt. Mudde (2007) definerer høyrepopulistiske partier som partier med følgende tre kjerneelementer: nativisme, authoritarianisme og populisme. Dette, er det han kaller en maksimumsdefinisjon, en definisjon som etterstreber flest mulig kjennetegn på partiene.⁶ Denne definisjonen er en etablert definisjon innenfor forskningsfeltet. I tillegg har Mudde vurdert hvilke partier i Europa som etter denne definisjonen kan regnes som høyrepopulistiske.

Muddes maksimumsdefinisjonen setter opp noen grenser for hvilke partier som ikke regnes som høyrepopulistiske. Konservativt partier som for eksempel Høyre i Norge og Moderaterna i Sverige, og spesielt nykonservative og nyliberalistiske partier kan ligne mye på høyrepopulistiske partier, men regnes ikke som en del av denne partigruppen (Ignazi 1992:13; Mudde 2007:28).⁷ Regionale partier kan også ligne høyrepopulistiske partier, men i motsetning til høyrepopulistiske partier bruker regionale partier nasjonalisme primært for å

---

⁵ I 1997 brast FrPs partileders kone, Eli Hagen, i gråt da TV2-nyhetene sammenlignet hennes mann med Front Nationals leder Jean-Marie Le Pen (Verdens Gang 1997). De var jo totalt forskjellige etter hennes mening.

⁶ Dette er en av Mair og Muddes (1998) fire måter å gruppere partier på. Etter opphav og sosiologi, etter transnasjonale nettverk, etter navn eller ideologi. Siden det ikke er noen partier som definerer seg selv som høyrepopulistiske partier, og det ikke eksisterer et transnasjonalt nettverk (Mudde 2007:35), er ingen av disse metodene gode. Gruppering etter opphav og sosiologi ville ha også hatt sine utfordringer siden konfliktlinjene kan arte seg ulik i ulike land. Defineringsmetode etter ideologi er derfor, etter hans mening, den beste metoden her.

⁷ Hovedforskjellen er at i motsetning til konservative partier har ikke økonomiske spørsmål eller tradisjonelle religiøse verdier et hovedfokus for høyrepopulistiske partier. Derimot er nativisme et kjerneelement for de høyrepopulistiske partiene, noe som ikke er sentralt for konservative partier (Mudde 2007 :28).

oppnå mer autonomi internt i en stat (Mudde 2007:29). Høyreekstreme grupperinger som ikke deltar i eller tar avstand fra det parlamentariske systemet defineres ikke som høyrepopulistiske partier (Mudde 2007:49).

Noen teoretikere vil inkludere en bestemt økonomisk politikk, kjennetegnet ved ønske om drastiske skatteutt, skepsis til det europeiske og globale markedet og forsvar av etablerte velferdsordninger, som et sentralt kjennetegn på høyrepopulistiske partier (Zaslove 2009). Dette er mer omdiskutert. Zaslove argumenterer for at Muddes definisjon undervurderer partienes økonomiske politikk, som etter hans mening har også bør være en del av maksimumsdefinisjonen. Zaslove er samtidig enig med Mudde i at de økonomiske aspektene ved denne partigruppen ble overvurdert på 1990-tallet, og at økonomiske spørsmål ofte er mindre viktig enn innvandringsspørsmål for både høyrepopulistiske partier og deres velgere. Mudde peker på at de høyrepopulistiske velgerne ikke er like høyreorienterte i økonomiske spørsmål som tradisjonelle velgere på høyresiden (Mudde 2007:135), mens Zaslove innvender at det likevel blir feil å ta utgangspunkt i at velgerne er uenig i partiets økonomiske politikk, og at det i tillegg er en sammenheng mellom partienes økonomiske politikk og andre kjerneområder (Zaslove 2009:314-315). Mudde er enig i innvendingene og mener at han har tatt høyde for alle disse tre poengene. Han er likevel ikke enig i at økonomi skal brukes som et definisjonsmål siden det ikke kan brukes til å peke ut hvilke partier som skal med, selv om det er et sentralt trekk for mange av partiene (Mudde 2009:333).

En annen innfallsvinkel for å klassifisere partier er hvilken rolle de spiller i det politiske landskapet. Selv om de høyrepopulistiske partiene ikke er identiske, kan de spille en lignende rolle i ulike politiske kontekster og land. Dette omtales som *functional equivalent*. (Rose 1991:448). For eksempel legger Ignazi (1992:7) vekt på de høyrepopulistiske partienes plassering ytterst til høyre i det politiske rom når han klassifiserer denne partigruppen. Dette kaller han *the spatial criterion*. Siden jeg i denne oppgaven er ute etter å se på de høyrepopulistiske velgerne, vil jeg, i tillegg til å bruke Muddes maksimumsdefinisjon, ta høyde for functional equivalent-perspektivet når jeg klassifiserer de høyrepopulistiske partiene. Dersom partiene spiller den samme rollen i et politisk landskap, vil sannsynligvis velgerne også dele flere kjennetegn. Partier som kan regnes som tvilstilfeller i lys av Muddes definisjon, vil derfor likevel inkluderes dersom de kan sies å spille en lignende rolle som de andre høyrepopulistiske partiene i sitt hjemlands politiske kontekst.

Når mangfoldet og forskjellene er såpass store er det viktig å ta høyde for at også forklaringene på kjønnsforskjellene kan variere mellom partiene. En analyse av hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på denne partigruppen må derfor ta høyde for at det kan foreligge store variasjoner. Det vil også være interessant se på hvorvidt partier som regnes som tvilstilfeller avviker i analysene mine.⁸

1.3.2 De høyrepopulistiske partienes tre kjerneelementer

På makronivå kan de høyrepopulistiske partienes fremgang forklares med samfunnsendringer som modernisering, kriser, økt innvandring og etniske spenninger, som videre kan spores i holdningsendringer på mikronivå (individnivå) (Mudde 2007:203-210).⁹ De høyrepopulistiske partienes ideologi og kjerneelementer er her en den viktigste forklaringen for deres oppslutning (Mudde 2007:219). I ”The Silent-counter Revolution” argumenter Ignazi (1992:19) for at de nye skillelinjene som har åpnet for nye venstresidepartier også har gitt rom for høyrepopulistiske partiers motreaksjon.

På samme måte som holdninger var viktig for stemmegivning og kjønnsforskjeller i stemmegivning mer generelt, ser vi også her at det er holdninger som legges til grunn for å forklare de høyrepopulistiske partienes oppslutning. Spørsmålet er om kvinner og menn også i ulik grad slutter opp om de høyrepopulistiske partienes kjerneelementer; nativisme, authoritarianisme og populisme. Jeg vil nå gå gjennom de tre kjerneelementene for å vurdere hvordan disse potensielt kan forklare kjønnsforskjellene.

---

⁸ Det er også en stor diskusjon om hva man skal kalle partigruppen, og kjært barn har mange navn: Populist Radical Right Parties (Mudde 2007), Radical Right (Bjørklund 2007; Norris 2005), Radical Populist Right (Betz og Johnson 2004), Extreme right (Ignazi 2003) Radical right-wing (Rydgren 2008). Noen har også argumentert for at det finnes grupperinger innenfor partigruppen med egne navn (Mudde 2007:12). For at definisjon og navnet skal samsvare bruker jeg også Muddes navn som utgangspunkt for disse partiene. Mens ”høyre” tradisjonelt svarer til høyresiden på høyre/venstre-aksen definerer Mudde ”høyre” til det ideologiske konseptet om naturlige forskjeller fordi det dette står mer sentralt enn økonomiske spørsmål for høyrepopulistiske partier (Mudde 2007:26). ”Populisme” refererer til populisme (som diskuteres senere i denne oppgaven) (Mudde 2007 :26). ”Radikal” defineres ofte som ytterpunktet på en skala, men defineres her som en fundamental motsetning til liberale demokrativerdier (Mudde 2007 : 26). Lucardie (2009:320) innvender at selv om høyrepopulistiske partier står i motsetningsforhold til grunnleggende prinsipper til det liberale demokratiet, vil de ikke gjøre så grunnleggende politiske forandringer som begrepet radikal hen speiler til. Dette er et godt poeng, og kan skape forvirring i hva man legger i begrepet radikal og jeg vil derfor ikke bruke dette begrepet i navnet på partifamilien.

⁹ Mudde (2007:230) argumenter for at dette kun kan forklare de høyrepopulistiske partienes potensielle velgere og ikke deres suksess. Det avhenger av partiene selv om de lykkes i å mobilisere potensialet til støtte og stemmer fra velgerne. Det kan være greit å merke seg at det ikke er noe automatikk i at det blomstrer opp et høyrepopulistisk parti der forholdene tilsynelatende ligger til rette for det. Derimot er denne diskusjonen mindre relevant for denne oppgaven siden jeg skal forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene og ikke hva som kan forklare hvorfor noen partier slår igjennom og andre ikke.

Nativisme

Fremmedfiendtlighet, innvandrings skepsis, rasisme og nasjonalisme er ofte trukket fram som kjerneelementer i de høyrepopulistiske partienes ideologi, og noen ganger som det eneste kjennetegnet ved disse partiene (Betz og Johnson 2004; Ignazi 2003:27; Rydgren 2008:737). Mudde (2007:19) argumenterer for at dette, som han betegner som nativisme, kan sees på som en minimumsdefinisjon, det vil si at det kjennetegner alle potensielle høyrepopulistiske partier, også tvilstilfellene.¹⁰ Nativisme defineres her som ideen om etnisk rene stater, hvor ikke-etniske elementer oppfattes som truende for den homogene etniske staten (Mudde 2007:22). Dermed rommer begrepet både skepsis til innvandring og fremmedfiendtlighet, men som ideologi og ikke som en enkeltsak.

Ikke uten grunn blir nativisme trukket fram som et svært sentralt for de høyrepopulistiske partier. Flere studier viser at velgerne til de høyrepopulistiske partiene er mer skeptiske til innvandring enn andre, og de er mer opptatt av innvandrings spørsmål enn andre velgere. (Ignazi 1992: 23; Aardal 2007:85). Skepsis til innvandring har dermed vist seg å være en hovedindikator for å predikere om folk vil stemme på disse partiene (Ivarsflaten 2008; Rydgren 2008), og ikke overraskende har høyrepopulistiske partier også mobilisert velgere ved å fokusere på disse spørsmålene (Ignazi 1992:24). Økt innvandring og etnisk spenning har derfor blitt fremhevet som forklaringer på partienes økende oppslutning og gjennombrudd.

Siden nativisme er så sentralt er det nærliggende å spørre seg om dette kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til denne typen partier. Videre er det rimelig å spørre om kvinner og menn er like nativistiske. Hernes og Knudsen (1994), og Schuman og Kofman (1997) hevder at kvinner er mer positive til innvandring enn menn, mens Aardal og Valen (1995) fant ikke signifikante forskjeller mellom kvinner og menns holdninger til innvandring. Givens (2004:48) fant derimot at dette varierer mellom ulike land. Franske kvinner er mer positive til innvandring enn franske menn, men forskjellene er betydelig mindre i mellom danske kvinner og menn. Givens finner samtidig at holdninger til innvandring ikke kan forklare kjønnsforskjellene i stemmegivning.

---

¹⁰ Nativisme inkluderer ikke en mer liberal form for nasjonalisme som for eksempel ligger til grunn for nasjonalstaten, men ekskluderer heller ikke rasisme som er å finne hos enkelte høyrepopulistiske partier.

Autoritarianisme

Autoritarianisme blir også fremhevet som et viktig kjennetegn ved denne partigruppen. Autoritarianisme kan defineres som troen på at et samfunn bør styres strengt etter lover og regler og forbrytelser skal straffes hardt (Mudde 2007:23). Dette innebærer ikke bare strengere fengselsstraffer, men at lov og orden bør gjennomsyre hele samfunnet. Et eksempel på dette er mer disiplin i skolen. Ignazi (1992:24) argumenter for at selv om konservative partier fra tid til annen har fokusert på dette politikkområdet, har de ikke inntatt mer ekstreme standpunkter som de høyrepopulistiske partiene har gjort. De konservative partienes ujevne fokus på dette området har slik skapt et rom for de høyrepopulistiske partiene. Det er også interessant at det har blitt funnet klare sammenhenger mellom kriminalitets- og innvandringsaker (Ignazi 1992:24; Mudde 2007:221; Aardal 2007). Rydgren fant videre at kombinasjonen av innvandringsaker og kriminalsaker øker oppslutningen om de høyrepopulistiske partier (2008:761), og at det er en link mellom autoritarianisme og nativisme. Spørsmålet er om menn er mer opptatt av at samfunnet skal styres strengt etter lover og regler, og om autoritarianisme kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene.

Populisme

Et tredje kjennetegn på de høyrepopulistiske partiene er populisme, og er nevnt av flere forskere som et av de viktigste kjennetegnene på denne partigruppen (Betz og Johnson 2004; Ignazi 2003:30; Rydgren 2008:738; Zaslove 2009:310). Ordet populisme brukes om mange, og gjerne ulike, ting. En politisk leder kan sies å ha en populistisk stil, et valgløfte kan sies å være populistisk, og retorikk kan fort stemples som populisme. Mange høyrepopulistiske partier innehar noen av disse elementene, men populismen som de høyrepopulistiske partiene har til felles, definerer Mudde (2007:22) som troen på at samfunnet er delt mellom den korrupte eliten og det rene folket. Konfliktlinjene i samfunnet står dermed mellom folkets sunne fornuft, eller folkeviljen, og korrupte elites egeninteresse. Høyrepopulistiske partier hevder at de representerer folket og deres sunne fornuft eller «folk flest», som for eksempel det norske FrP i Norge sier.

Ignazi (2003:30) innvender at populisme kan forstås som selve grunnlaget for demokratiet - at folket er suverene deres valgte ledere. På den måten kan populisme stå i direkte motsetning til høyrepopulistiske partiers antiliberale holdninger. Jeg tar ikke utgangspunkt i at populisme kan forstås som folkesuverenitet, og ser derfor ikke på dette som et motsetningsforhold,

spesielt siden de høyrepopulistiske partiene er mer skeptisk til den liberale komponenten og ikke den demokratiske komponenten av det liberale demokratiet (Mudde 2007:138). Man kan diskutere hvorvidt de høyrepopulistiske partienes populisme bare er retorikk som har vist seg å være effektiv for å sanke stemmer. Tar man denne diskusjonen, må man også vurdere hvorvidt kjerneideologier til andre partier som sosialistiske partiers mål om å utjevne klasseforskjeller eller liberale partiers mål om mer frihet også bare er ren retorikk. Jeg velger å ta utgangspunkt i at det partier sier og gjør er hva de står for, og ser derfor på de høyrepopulistiske partienes populisme som en kjerneideologi, og ikke som en stil eller retorisk grep for å vinne oppslutning.

Økonomisk usikkerhet

Økonomisk usikkerhet blant velgerne har også blitt nevnt som en viktig forklaring på oppslutningen til de høyrepopulistiske partiene, og mange teoretikere hevder at de høyrepopulistiske partienes velgere er mer økonomisk utsatt enn resten av befolkningen. ”The preoccupations of the populist electorate can be encapsulated in one word: insecurity” (Dehuasse 2002:4). Flere studier viser også hvordan de høyrepopulistiske partiene fanger opp moderniserings- og globaliseringstapere (Mudde 2007:204). Med moderniseringstapere henviser man først og fremst til industriarbeidere som har arbeidsplasser som er mer utsatt for moderniseringens prosesser som for eksempel globalisering. De er også mer skeptiske til innvandring - ofte begrunnet med tanken om at innvandrere tar jobbene deres og er en stor utgift for samfunnet. Denne teorien styrkes ved at det er en tett sammenheng mellom arbeidsledighet og innvandrings skepsis (Bjørklund 2007:247). Likevel er det bare en brøkdel av den store massen av moderniseringstapere som faktisk stemmer på høyrepopulistiske partier (Mudde 2007:205), og ikke alle teoretikere er enige om at høyrepopulistiske partiets velgere føler seg mest utsatt enn andre (for eksempel Bjørklund 2007:261; Mudde 2007:206).

Hvis det stemmer at høyrepopulistiske velgere føler seg mer økonomisk usikre enn andre, er spørsmålet videre om menn føler seg mer usikre enn kvinner. Selv om flere menn jobber i privat sektor, hvor arbeidsplassene kan være mer utsatt for samfunnsendringer, står kvinner økonomisk svakere enn menn og kan derfor føle større grad av økonomisk usikkerhet. Det kan også tenkes at menn og kvinner som føler seg økonomisk usikre reagerer forskjellig. Mens usikre menn reagerer med å stemme på høyrepopulistiske partier kan det tenkes at usikre kvinner i mindre grad gjør dette. Økonomisk usikkerhet kan derfor tenkes å kunne forklare kjønnsforskjellene på flere måter.

Få kvinnelige politikere og ledere

Det har også blitt fremmet andre forklaringsfaktorer på de høyrepopulistiske partienes fremgang. At de høyrepopulistiske partier først og fremst ledes av menn er én forklaringsfaktor. Det er for så vidt riktig at det er få kvinnelige politikere og medlemmer i de høyrepopulistiske partiene, men forskjellen sammenlignet med andre partier er liten. Det finnes også mange prominente kvinnelige ledere av høyrepopulistiske partier som FrPs leder Siv Jensen i Norge, Dansk Folkepartis leder Pia Kjaersgaard i Danmark og Front Nationals leder Marine Le Pen i Frankrike. Andelen kvinnelige velgere i FrP faktisk gikk ned og ikke opp etter at de fikk kvinnelige ledere (Aardal m.fl. 2010:31, Aardal 2007:35). Det er bare sammenlignet med sosialistiske og grønne partier at forskjellen er stor (Mudde 2007:107-08). Det er derfor vanskelig å se for seg at dette skal være en forklaring.

Konfronterende stil

De høyrepopulistiske partienes konfronterende stil har flere ganger blitt brukt for å forklare kjønnsforskjellene. Mayer argumenter for at dette er tilfelle for Front National i Frankrike (Mayer 1999). Spørsmålet er om dette gjelder for alle høyrepopulistiske partier. Har virkelig Dansk Folkepartis kvinnelige leder Pia Kjaersgaard en så aggressiv fremtoning at hun skyver fra seg kvinner? På den ene side fremstiller hun seg som en vanlig husmor (Kjaersgaard 2011), men på den andre side er hun kjent for svært kontroversielle utspill om innvandrere som nok kan oppfattes som støtende av mange. I Kjaersgaards "ukebrev" (13. juni 2005) omtaler hun innvanderne under tittelen "Blodhævn" "[...] titusindvis og atter titusindvis af mennesker, der civilisatorisk, kulturelt og åndeligt befinder sig i 1005 – i stedet for i 2005 – har søgt til et land, der for århundreder siden lagde middelalderen bag sig" (Kjaersgaard 2005). Hvorvidt de enkelte høyrepopulistiske partiene kan sies å ha en konfronterende stil avhenger av det enkelte høyrepopulistiske partiet sett i lys av hjemlandets kontekst. Noen land har et mer konfronterende politisk klima enn andre, og et utspill kan bli oppfattet som konfronterende i ett land selv om det ville ha vært lite oppsiktsvekkende i et annet.

Oppgavens omfang tillater ikke å vurdere hvorvidt de enkelte høyrepopulistiske partiene har en konfronterende stil eller ikke. Derimot kan jeg i en viss utstrekning undersøke dette perspektivet gjennom å se på velgernes grad av misnøye. Dette fordi tilslutning til partier med konfronterende stil også handler om å ta oppgjør med et system som de mener ikke fungerer. Velgere som er misfornøyde med systemet vil derfor i større grad tiltrekkes av en konfronterende stil og hard kritikk av systemet. Gjennom å se på graden av misnøye, vil det

på samme måte bli mulig å undersøke om menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene på grunn av en nostalgi etter en farsfigur slik det har blitt hevdet (Perrineau 1997). Også savnet etter et tidligere system med en sterk farsfigur, innebærer at man er misfornøyd med dagens system.

1.3.3 Behov for en komparativ analyse

Det kan være mange grunner til at færre kvinner stemmer på høyrepopulistiske partier, men som nevnt er det uklart hvorfor de gjør det. Mudde (2007:91) hevder at noe av grunnen til dette er fordi solide analyser er mer eller mindre fraværende, og at mange studier baserer seg på et svært lite utvalg av personer. ”Radical Right” av Norris (2005) er derimot en solid kvantitativ analyse av høyrepopulistiske partier i Europa som blant annet kommenterer kjønnsforskjellene i velgermassen deres. Norris går imidlertid ikke videre og forklarer de observerte forskjellene. Heller ikke Givens kvantitative studie av Front National i Frankrike, Dansk Folkeparti i Danmark og Freiheitliche Partei Österreichs i Østerrike gir klare svar (Givens 2004). Utfordringene med denne analysen er at de tre utvalgte landene som er grunnlag for studiene hennes viser sprikende og utydelige resultater. Gidengil med flere (2005) viser i deres studier av The Canadian Alliance Party at verdier og holdninger i stor grad kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på dette partiet, men siden studien bare baser seg på ett parti, kan man ikke slutte at forklaringene gjenspeiler generelle forklaringer som gjelder for flere partier.

Å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier har slik møtt flere metodologiske utfordringer. På bakgrunn av erfaringer fra tidligere studier som har sett på det samme velger jeg derfor å gjøre en kvantitativ analyse av høyrepopulistiske velgere. Erfaringene fra Givens studier viser også fordelene med å velge ut flere partier for å unngå å få sprikende og usikre resultater. Jeg vil derfor velge å se på samtlige høyrepopulistiske partier i Europa. En annen fordel med et slikt utvalg er at jeg kan si noe om generelle tendenser, og hindre at resultatene farges av de få utvalgte høyrepopulistiske partiene som ligger til grunn for analysen. I motsetning til Gidengil med flere vil mine resultater være av mer generell karakter. Valget av komparativ analyse styrker derfor oppgavens validitet.

Samtidig vil jeg med en studie av flere høyrepopulistiske partier ikke ha muligheten til å gå i dybden når det gjelder det enkelte parti, og det vil være utfordringer knyttet til ulikheter og variasjoner mellom partiene som velges ut. Som nevnt er det store forskjeller mellom de ulike

høyrepopulistiske partiene i Europa, og jeg må prøve å hindre at disse forskjellene farger resultatene mine. Valg av en komparativ analyse fremfor en dybdestudie av et parti vil alltid være en avveining mellom fordeler og ulemper, men siden mannsdominans er et generelt trekk ved alle de høyrepopulistiske partiene i Europa er en komparativ analyse med samtlige partier den beste måten å svare på hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene.

1.4 Oppgavens problemstilling og struktur

Studiet av kjønn og stemmegivning står sentralt i studiet av velgeratferd. Også studiet av den nye partigruppen høyrepopulistiske partier har blitt viet betydelig oppmerksomhet av forskere. Hvorfor denne partigruppen er langt mer populær blant menn enn kvinner er et viktig spørsmål som fortjener et svar. Diskusjonen jeg har hatt i dette kapittelet aktualiserer hvorfor dette er viktig å svare på. I gjennomgangen av tidligere studier har sosioøkonomiske faktorer og holdninger pekt seg ut som to viktige potensielle forklaringsfaktorer. Jeg har valgt følgende tre underproblemstillinger:

- 1. Hvordan og i hvilken grad varierer kjønnsforskjellene mellom de høyrepopulistiske partiene i Europa?*
- 2. Hvordan og i hvilken grad kan sosioøkonomiske faktorer forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier?*
- 3. Hvordan og i hvilken grad kan holdninger og verdier forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier?*

Disse problemstillingene vil bli besvart enkeltvis med statistiske analyser som både ser på de enkelte partiene hver for seg og på partiene under ett. Til slutt vil jeg samle trådene og si noe om den overordnede problemstillingen: *hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier.*

Før vi går til analysen er det imidlertid på sin plass med en redegjørelse for datamaterialet som benyttes, og for de metodologiske valg og vurderinger som er gjort. Dette blir diskutert i **kapittel 2.**

Den empiriske analysen består av tre kapitler strukturert på bakgrunn av de tre delproblemstillingene. I **kapittel 3** vil jeg se nærmere på hvor store kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene er, og hvordan forskjell i kjønn varierer mellom partiene. Er

mannsdominansen gjennomgående for de høyrepopulistiske partiene? Har noen partier større forskjeller enn andre?

Med utgangspunkt i tidligere studier og den teoretiske gjennomgangen som jeg har sett på i dette kapitlet, vil jeg i **kapittel 4** se på hvordan og i hvilken grad sosioøkonomiske faktorer kan forklare kjønnsforskjellene. Jeg vil først generere et sett av konkrete hypoteser.

Hypotesene vil så bli undersøkt med bivariante analyser av de enkelte partiene hver for seg, for så å teste hypotesene med logistiske regresjoner av partiene under ett. Slik vil jeg både kunne si noe om variasjonen mellom partiene, og kunne si noe om generelle forklaringer på kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene som gruppe.

I **Kapittel 5** vil jeg se på hvilke holdninger og verdier som kan forklare kjønnsforskjellene. Her skiller jeg mellom holdninger og verdier som er spesielle for de høyrepopulistiske partiene, og forklaringer som har blitt brukt for å forklare kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt. I dette kapitlet vil jeg også samle trådene fra kapittel 4 og 5, og se på hvordan sosioøkonomiske faktorer og holdninger samlet kan forklare kjønnsforskjellene.

I **kapittel 6** vender jeg tilbake til utgangspunktet, og kommenterer funnene i et større perspektiv: Hva kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene, og hva har disse funnene å si for vår forståelse av de høyrepopulistiske partiene og kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt?

Kapittel 2: Datamateriale og metodevurderinger

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valg av metode, datamateriale og statistiske teknikker som jeg vil benytte for å besvare oppgavens problemstilling. Det vil alltid være oppgavens problemstilling som styrer metodebruken. Diskusjon av metodebruk vil derfor først og fremst være relatert til oppgavens problemstilling.

2.1 Et komparativ perspektiv

Opgavens tema er som nevnt hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier i Europa. For å besvare dette vil jeg benytte meg av et komparativt opplegg, med 13 europeiske høyrepopulistiske partier og deres velgere som analyseenheter, hvor både variasjon mellom partier og velgere vil bli diskutert.

Utvalget påvirker hvilke enheter oppgavens slutninger er gyldig for og hvorvidt vi kan generalisere utover utvalget, kalt ytre validitet (Lund 2002). Å trekke generelle slutninger i komparativ metode kan være utfordrende på grunn av få enheter (Collier 1993; Lijphart 1971, 1975). En løsning er å øke antall enheter (Collier 1993:107; Lijphart 1975:163). For å kunne si noe generelt om høyrepopulistiske partier i Europa er derfor samtlige partier tatt med i analysen.

En annen utfordring med komparativ metode kan være at enhetene er så ulike at de vanskelig lar seg sammenligne. De høyrepopulistiske partiene er langt fra en homogen gruppe. En grundig definering av partigruppen (gjennomgått i kapittel 1), og operasjonalisering av begrepet (senere i dette kapitlet) er derfor viktig for å unngå at man sammenligner epler og pærer. Klassifiseringen påvirker slik oppgavens begrepsvaliditet og hvorvidt de operasjonaliserte variablene samsvarer med de relevante begrepene (Lund 2002). Samtidig kan utvelgelsen av partiene påvirke resultatet. I analysen vil det derfor være viktig å vurdere hvorvidt man ville fått et annet resultat med en annen utvelgelse.

Den nasjonale konteksten partiene operer i varierer fra land til land, og kulturelle, historiske, politiske og institusjonelle forskjeller kan gjøre partiene og deres velgere mindre sammenlignbare, noe som igjen kan farge resultatet. I ulike land kan det være helt andre omstendigheter som er årsaken til et lignende fenomen. En mulig løsning er å velge bare sammenlignbare enheter (Collier 1993:107; Lijphart 1975). Analysen er derfor begrenset til å omhandle europeiske partier i demokratiske land. Høyrepopulistiske partier i Israel og

Russland er derfor ikke tatt med i analysen.¹¹ Forskjellene mellom landene er likevel store, og den politiske konfliktstrukturen kan være forskjellig fra land til land. I Vest-europeiske land har den tradisjonelle høyre/venstre-aksen vært den mest dominerende konfliktaksen (Heidar og Berntzen 1998:315), mens i Polen er det derimot synet på fortiden og oppgjøret med kommunismen som råder (Holm-Hansen 2008). Det er heller ikke sikkert at tilsynelatende like skillelinjer betyr det samme i ulike land (se for eksempel Aardal 2009 om høyre/venstre-aksen).¹² Når den politiske konfliktstrukturen er forskjellig vil også partier og velgere opptre annerledes i forhold til hverandre og politiske saker kan ha ulik betydning. Dette kan få konsekvenser for hva som kan regnes som et høyrepopulistisk parti, hvilke saker høyrepopulistiske partier velger å fokusere på og hvem de samarbeider med.

For å øke likheten mellom enhetene i analysen er et nærliggende spørsmål om østeuropeiske og vesteuropeiske partier kan sammenlignes, siden den politiske, sosiale, kulturelle og historiske konteksten er ulik. Kjønnforskjellene i stemmegivning har heller ikke fulgt den samme utviklingen i øst og vest (Inglehart og Norris 2000:456; 2003:85; Knutsen 2001). På tross av ulikhetene har vi i de siste årene sett at den politiske konfliktstrukturen i Øst-Europa har nærmet seg den vesteuropeiske, hvor blant annet høyre/venstre-aksen i flere sentraleuropeiske og baltiske land har vokst frem som den dominerende skillelinjen (Bakke 2010). Det er også betydelige ulikheter mellom vesteuropeiske land, for eksempel er den italienske og norske politiske konteksten svært forskjellige. Å kontrollere for landeffekter må derfor gjøres uansett. Ekskludering av de østeuropeiske partiene vil også begrense universet til kun å inneholde vesteuropeiske partier, som videre begrenser oppgavens ytre validitet. Resultatene ville da ikke være gyldige for alle europeiske partier, bare vesteuropeiske. Både østeuropeiske og vesteuropeiske partier vil derfor inkluderes i denne analysen, og ulikheter mellom land blir forsøkt tatt høyde for i de statistiske analysene.

2.2 Datamaterialet

For å besvare oppgavens problemstilling kreves et datasett med flere europeiske land med holdningsspørsmål og opplysninger om sosioøkonomiske faktorer og stemmegivning. European Social Survey (ESS) tilfredsstillende disse kravene og er en akademisk flernasjonalt spørreundersøkelse som inkluderer over 30 land, og er åpent tilgjengelig på internett(www.europeansocialsurvey.org/index.php).

---

¹¹ Russland kan ikke regnes som et demokrati er derfor tatt ut av analysen (Rosefielde og Romana 2007)

¹² Et eksempel er Ungarn. Selv om høyre/venstre-aksen er dominerende i Ungarn er dette i større grad en nasjonal/internasjonalt høyre/venstre-akse og ikke tradisjonell økonomisk høyre/venstre-akse (Sitter 2010)

ESS er gjennomført fire ganger, med fire selvstendige spørreundersøkelser. Problemstillingen stiller ingen krav til tidsstudier, og inkludering av flere datasett i analysen kan gå på bekostning av dybdeinnsikt fordi oppgavens omfang ikke muliggjør grundige dybdestudier og kommentarer av resultater fra samtlige fire datasett. Siden fjerde runde fra 2008 inneholder nødvendig informasjon for å svare på problemstillingene vil kun dette datasettet benyttes i analysene. Av de fire datasettene er det dette som i størst grad dekker oppgavens problemstillinger.

Utfordringen med komparative studier med spørreundersøkelser som grunnlag er at spørsmål, kontekst og språk varierer mellom land. Enten er spørsmålene ikke formulert på samme måte eller så kan samme spørsmål ha en ulik betydning i ulike nasjonale kontekster. Dette kan gå ut over oppgavens begrepsvaliditet, fordi man rett og slett ikke måler det samme i ulike land. Fordelen med ESS er at spørreundersøkelsen nettopp er utviklet med et overordnet europeisk formål der de samme spørsmålene er stilt på samme måte i samme tidsrom.¹³

I ESS er personlige intervjuer brukt med et utvalg på 1500 personer, eller 800 der befolkningen er mindre enn to millioner innbyggere. Intervjuobjektene er trukket med randomisert sannsynlighetsutvalg. Lav svarprosent øker sannsynligheten for skjevheter (Häder og Gabler 1997), og ESS har derfor hatt som mål å ha en svarprosent på minimum 70 prosent (Matsuo m.fl. 2010). 70 %-svarprosent ble likevel ikke nådd i samtlige land, men varierte fra 43 % i Tyskland til 81% i Kypros. Hvorfor respondentene ikke svarer kan vi ikke vite, og vi kan derfor ikke utelukke at det er systematiske årsaker til at enkelte respondenter ikke svarer. For å kompensere for skjevheter i seleksjonsprosessen er datasettet utstyrt med designvekter.¹⁴ Jeg er interessert i at hvert høyrepopulistisk parti har like stor utslag på resultatene. Utvalget i de ulike landene er ikke like store, og partiene vil ha forskjellig effekt

---

¹³ Spørsmålene i ESS er først formulert på engelsk, for så å bli oversatt til de enkelte språkene av nasjonale oversettere. Slik kan spørsmålene sammenlignes over land, samtidig som nasjonale aktører passer på at spørsmålene ikke får en annen mening i den aktuelle konteksten. Likevel overvinnes man ikke helt de språklige ulikhetene, men det vil man aldri kunne gjøre fullt ut heller.

¹⁴ Designvekter: Generelt er designvekter lagd slik: $1.w = 1/(\text{PROB1}*\dots*\text{PROBk})$. For å kompensere for dette kan man eventuelt forbedre datasettet med statistiske metoder. En løsning er å gi de manglende verdiene gjennomsnittsverdier. Dette er derimot veldig problematisk siden det drar estimatene mot sentrum. Dersom de manglende verdiene i tillegg hadde representert uteliggere ville det å gi dem gjennomsnittsverdier gi et svært skjevt bilde. "Multiple imputation" er en annen metode som løser problemet med manglende verdier. Ved "multiple imputation" bruker man statistiske modeller for å sette verdier for manglende verdier og lager fullstendige datasett (King, Honaker, Joseph og Scheve 2001:53). Metoden har vist seg å øke effektiviteten og minske skjevheter (King et al. 2001:3). Men selv om nye programmer kan gjøre dette enklere er det likevel en svært omfattende oppgave for svarprosjekter som ansees ikke være svært lave.

på resultatet på grunn av varierende størrelse på utvalget. Jeg skalerer derfor landene slik at de har like mange enheter, og bruker denne i kombinasjon med designvekten. Designvekten kompensere slik for seleksjonsprosessen og skaleringen for ulikt antall intervjuerobjekter i hvert land.¹⁵

ESS grundige utvelgelsesmetoder, spørsmålsstilling med tanke på et europeisk komparativt formål og designvekter øker oppgavens reliabilitet og begrepsvaliditet. Dette øker sannsynligheten for at spørsmålene i datasettet måler det de har til hensikt å måle (begrepsvaliditet), og grundigheten i innsamlingen av data øker sannsynligheten for at vi ville ha fått det samme resultatet om vi hadde samlet data en gang til (reliabilitet).

2.4 Kausalitet

Det vil ikke bli gjort en direkte kausalanalyse i denne oppgaven, men når resultatene skal tolkes er det viktig at man har en idé om hvordan de ulike faktorene forholder seg til hverandre. En modell om antatt kausalforhold kan også organiseres når de ulike variablene skal introduseres i en blokkvis regresjonsmodell, som jeg vil bruke i kapittel 5. Jeg vil derfor drøfte hvordan jeg ser på kausalitet i denne oppgaven.

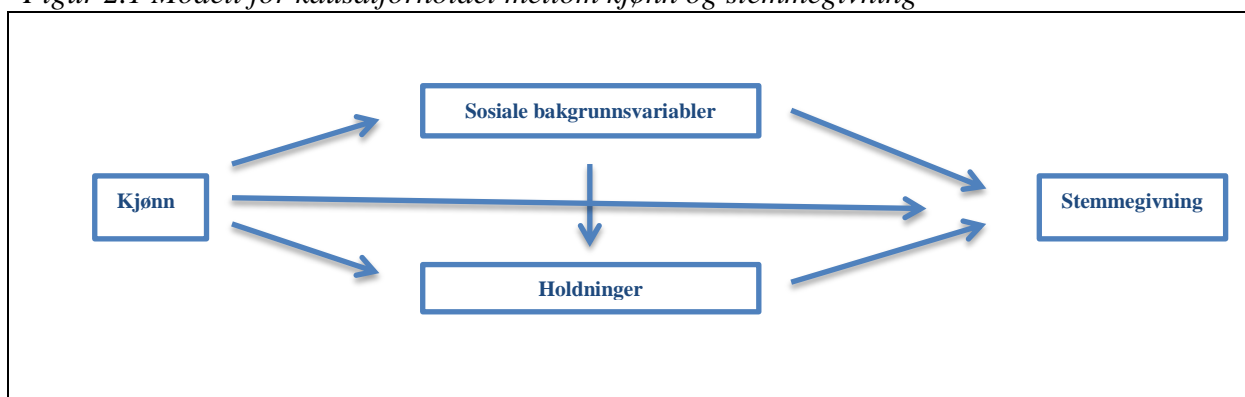
Kausalitet kan ikke forstås like deterministisk i samfunnsvitenskap som i naturvitenskap. Sosiale fenomener er komplekse, og mennesker har i motsetning til fysikkens lover en fri vilje. Velgere med høy lønn stemmer ikke alltid på høyresidens partier, slik som f.eks en forbrenningsprosess alltid vil stoppe uten oksygentilførsel. Kausalitet har derfor vært en utfordring for samfunnsvitenskapen helt siden dens begynnelse (Elster 1989:21), og noen samfunnsvitere, som for eksempel David Hume (Abbott 2001; Hacking 1983; Salmon 1998), har ment at man av den grunn ikke skal bry seg med kausalitet, mens andre mener at samfunnsvitenskapen kan dokumentere kausalitet (for eksempel Elster 1989). Siden noen sosiale faktorer øker sannsynligheten for at noe annet er tilfelle tar jeg utgangspunkt i at det også er mulig å spore kausalitet i sosiale fenomener, men at denne kausaliteten må forstås som tendenser, økte sannsynligheter eller stokastiske sammenhenger og ikke nødvendigheter.

---

¹⁵ Det er også lagd populasjonsvekter som tar høyde for ulik befolkningsstørrelse i ulike land for analyser med et europeisk perspektiv . Populasjonsvekter: korrigerer for befolkningsstørrelse og er lagd slik:
PWEIGHT=[Befolkning over 15 år]/[(N)*10 000]

I denne oppgaven er kausalforholdet mellom kjønn, forklaringsfaktorer og stemmegivning noe utfordrende. Selv om man finner korrelasjon mellom X og Y, kan man ikke slutte at det er en årsakssammenheng. Bergh (2009:95) argumenter for at dersom man introduserer en kontrollvariabel Z som minsker effekten av kjønn på stemmegivning, kan dette enten være et resultat av en spuriøs eller indirekte effekt. Enten man forstår kjønn som et sosialt eller biologisk fenomen vil kjønn alltid være den bakenforliggende variabelen fordi kjønn er den første egenskapen et menneske blir tillagt, og det vil derfor være snakk om en spuriøs og ikke indirekte effekt.¹⁶ Dermed er kjønn bestemt før ulike verdier, holdninger, yrke og religion. Når jeg tester for kontrollvariablene, som sosioøkonomiske faktorer og holdninger, er jeg derfor ute etter å forklare hvorfor kjønn har en effekt på stemmegivning. Figur 2.1 viser en modell for kausalforholdet mellom kjønn, kontrollvariablene (sosioøkonomiske faktorer og holdninger) og stemmegivning.

Figur 2.1 Modell for kausalforholdet mellom kjønn og stemmegivning

Tidsrekkefølgen er avgjørende for å bestemme kausalitet (Bergh 2007:22), og ligger til grunn for antagelsene i denne modellen. Kjønn er derfor plassert først i modellen. Når det gjelder forholdet mellom sosioøkonomiske faktorer og holdninger kan det argumenteres for de påvirker hverandre gjensidig. Måten vi lever på påvirker holdningene våre, samtidig som holdningene våre påvirker hvordan vi lever (Inglehart og Norris 2003:10). Likevel vil det hovedsakelig være sosiale bakgrunnsvariabler som påvirker holdninger, siden sosiale bakgrunnsvariabler som regel bestemmes før holdningene våre formes. Jeg tar derfor utgangspunkt i at sosioøkonomiske faktorer påvirker holdninger, og ikke omvendt. Til slutt kommer stemmegivning, som er et fenomen et godt stykke ute i et menneskes livsløp. Det kan

¹⁶ Enten om man forstår kjønn biologisk eller sosialt vil kjønn være det første et menneske blir tillagt. Blir man født kvinne eller mann er det klart fra man kommer ut av sin mors mage, og om man blir sosialisert inn i kjønnsroller starter sosialiseringssprosessen allerede fra dag en – man blir tillagt et kjønn som så påvirker alle sider ved livet fra den dagen man er født (Oskamp og Schultz 2005:418).

argumenteres for at stemmegivning påvirker holdninger, men siden tidsrekkefølgen tilsier det motsatte og holdninger viser seg å være relativt stabilt gjennom livsløpet, mens stemmegivning ofte forandrer seg vil jeg anta at det hovedsakelig er slik at holdninger påvirker stemmegivning og ikke omvendt (se for eksempel Aardal 2007).

2.5 Statistiske teknikker

Opgavens problemstilling har implikasjoner for metodebruk, men valg av metode og statistiske teknikker innebærer også vurderinger av hvilke alternativer som er best egnet til å besvare oppgavens problemstilling. Valg og bruk av statistiske teknikker påvirker oppgavens statistiske validitet, det vil si med hvor stor sikkerhet man kan si at observerte sammenhenger er substansielle sammenhenger (Lund 2002). Signifikansnivå i regresjonsanalyser sier for eksempel noe om sannsynlighet for å finne de predikerte sammenhengene i universet. Jeg vil i denne delen gjennomgå de statistiske teknikkene jeg vil benytte meg av i analysen.

2.5.1 Faktoranalyse og indekskonstruksjon

Opgavens problemstilling gjelder hvorvidt verdier og holdninger kan forklare kjønnsforskjellene i stemmegivning, for eksempel nativisme, authoritarianisme eller populisme. Dette er abstrakte begreper som ikke er direkte observerbare eller fysiske størrelser man kan ta og føle på. Operasjonaliserte verdier og holdninger kan derimot måles med spørsmål i spørreundersøkelser. Utfordringen er at holdningsspørsmål kan være unøyaktige og fange opp andre elementer enn de vi er ute etter. Intervjuerobjekter viser for eksempel en tendens til å si seg enig i spørsmålet, et fenomen som er kjent som ”ja-siing” (Hellevik 2002:158). Indekser konstruert av flere spørsmål er en løsning på denne utfordringen, og er mer robust mot målefeil enn et enkeltspørsmål. For å identifisere variabler som skal inngå i en indeks kan man benytte seg av faktoranalyse (Jöreskog og Sörbom 1996; Kim og Mueller 1978). Faktoranalysen vurderer i hvor stor grad ulike spørsmål svarer til den samme bakenforliggende variabelen (Kahn 2006; Kline 2002). Å bruke faktoranalyse til å identifisere enkeltspørsmål som kan inngå i en indeks i stedet for å bruke selve faktorscorene gjøres her for å reddyke den teoretiske dimensjonen som jeg antar ligger bak de ulike spørsmålene.

En faktoranalyse har en bestemt fremgangsmåte og må følge visse kriterier. Kriterier for analysen er at variablene må være på intervallnivå, og variablene må være normalfordelte (Tabachnik og Fidell 2001). Før en faktoranalyse gjøres bør man finne ut om spørsmålene korrelerer. Pearsons R måler grad av lineær sammenheng mellom to variabler. Pearsons R

varier mellom -1 og 1, der -1 indikerer negativ korrelasjon og 1 positiv korrelasjon. 0 indikerer ingen lineær sammenheng (Øhrn 2005:52).

I faktoranalysen er det de spørsmålene med høye faktorladninger, gjerne over 0.70, i roterte faktorladninger som er best egnet til å inngå i en indeks, fordi disse har høy kommunalitet (samsvarende korrelasjon) til den underliggende indeksen (Christophersen 2007:236). Etter å ha funnet spørsmålene kan man teste reliabiliteten til indeksen ved å se på Cronbachs Alpha (Christophersen 2007:241). Høye verdier indikerer høy indre konsistens. Reliabilitetsmålet varierer mellom 0 og 1. En alphaverdi på 0.70 betraktes som god (Jupp 2006). Samtidig påvirkes alphaverdien av antall indikatorer. Flere indikatorer gir høyere alphaverdier (Skog 2004:97).

I denne oppgaven vil jeg konstruere indekser bygd opp av holdningsspørsmål for å måle nativisme, populisme, autoritarianisme, holdninger til økonomiske spørsmål og feministisk bevissthet. Alle disse vil inngå i hypotesetestingen i kapittel 5. Faktoranalyser brukes ikke i konstruksjon av autoritarianisme-indeksen og feminismeindeksen siden de kan regnes som formative indekser. Dersom forutsetningen for faktoranalyse er oppfylt, at variablene er på intervallnivå,¹⁷ normalfordelte (Tabachnik og Fidell 2001) og spørsmålene korrelerer (høyre Pearsons-R verdier), vil det ikke bli kommentert. La meg nå gå gjennom hvordan disse indeksene er oppbygd.

Nativisme - ideen om etniske rene stater (Mudde 2007:22)

Faktoranalysen, med spørsmål i undersøkelsen som relaterer seg til nativisme, viser at spørsmålene relaterer seg til to ulike dimensjoner. En dimensjon handler om hvor mange innvandrere man skal slippe inn, og en handler om hva som skjer med samfunnet når det kommer flere innvandrere.¹⁸ To indekser er derfor laget, en innvandringsindeks og en

---

¹⁷ Strengt tatt er ikke spørsmål som er målet med Likert-skala (med svaralternativene helt enig, nokså enig, både og, litt uenig, helt uenig) på intervall nivå siden avstanden mellom svaralternativene ikke er nøyaktig like. Derimot er det gjengs å bruke slike spørsmål i forskningslitteraturen siden man ofte ikke har andre bedre egnede mål. Samtidig kan man argumentere for at det er tilnærmet lik avstand mellom nivåene på skalaen, og at man derfor kan bruke spørsmålene i regresjoner og faktoranalyser fordi de er tilnærmet lik spørsmål på intervallnivå. Jeg vil derfor anse Likert-skala som tilnærmet variabler på intervallnivå og inkludere dem i regresjonsanalysene og faktoranalysene.

¹⁸ De som har ikke har svart eller ikke har svart er lagt på skalaens midtpunkt. Slik unngår jeg at mange får missing-verdier, samtidig som at de ikke påvirker resultatet ved at de får en nøytral posisjon (dette grepet gjøres i alle faktoranalysene i denne oppgaven).

inkluderingsindeks, som begge har høy indre reliabilitet (Cronbachs Alpha på over 0.80).¹⁹ Indeksene er begge bygd opp av tre spørsmål. Indeksen har verdier fra 1 til 13. Lav verdi representerer negativ holdning til en stat med flere nasjonaliteter (nativisme) og høy verdi representerer positive holdninger til en stat med flere nasjonaliteter (multikulturalisme).

Tabell 2.1 Nativismeindeksene

Indeks	Cronbachs Alpha	Spørsmål som inngår
Innvandringsindeksen	0.86	<i>Allow many/few immigrants of same race/ethnic group as majority</i> <i>Allow many/few immigrants from poorer countries outside Europe</i> <i>Allow many/few immigrants of different race/ethnic group from majority</i>
Inkluderingsindeksen	0.80	<i>Country's cultural life undermined or enriched by immigrants</i> <i>Immigration bad or good for country's economy</i> <i>Immigrants make country worse or better place to live</i>

Autoritarianisme - troen på at et samfunn bør styres strengt etter lov og orden (Mudde 2007:22)

I spørreundersøkelsen er det tre spørsmål som relateres til den underliggende ideen autoritarianisme: spørsmål om homofiles rettigheter, disiplin i skolen og strengere straffer. Dette er for få spørsmål til å gjøre en faktoranalyse, men i denne diskusjonen skal jeg vise at det heller ikke er nødvendig siden vi her har å gjøre med en formativ indeks.

Den indre reliabiliteten til en indeksen bygd opp av disse tre spørsmålene er lav (Cronbachs Alpha på 0,43), mens den indre reliabiliteten til en indeks bygd opp av de to spørsmålene om disiplin i skolen og strengere straffer er høyere (Cronbachs Alpha på 0,51). Fra et teoretisk perspektiv er det ikke like klart at holdninger til homofili handler om autoritarianisme, men kan for eksempel knyttes opp mot religiøsitet. Derimot argumenter de høyrepopulistiske partiene ofte for hvordan homofili bryter med moralske standarder (Mudde 2007:63), og man kan slik tolke dette er et uttrykk for brudd på samfunnets lov og orden (autoritarianisme). Noen ganger har deres motstand mot homofili også blitt knyttet til pedofili, som er en kriminell handling. Siden autoritarianisme er noe mer omfattende enn kun ønske om strengere straffer bidrar dette spørsmålet til å utvide holdningsindeksen til at lov og orden skal gjelde andre samfunnsområder. I så måte vil vi ha å gjøre med en formativ indeks, der de ulike

¹⁹ De to dimensjonene korrelerer også innbyrdes med Pearsons R på 0.46 med de høyrepopulistiske velgerne som enheter, og på 0.54 med alle intervjuerobjektene i datasettet som enheter. Selv om resultatene viser at indeksene har noe til felles, fanger de også opp ulike aspekter, og de er på ingen måte helt overlappende. Jeg vil derfor beholde de to indeksene som to separate indekser.

indikatorerne skaper eller former den teoretiske variabelen (Mastekaasa 1987). I motsetning til refleksive indekser, som nativismeindeksene, der de ulike indikatorerne antas å reflektere et underliggende begrep, forventes ikke indikatorer på en formativ indeks å korrelere (Mastekaasa 1987). Cronbachs alpha for denne indeksen er derfor ikke like viktig, siden det er en formativ og ikke reflektiv indeks.

Et annet argument for at spørsmålet skal inkluderes er at homofiles rettigheter er et uttrykk for liberale holdninger som kan sies å være motsatsen til autoritarianisme. Ja-singen i dette spørsmålet går dermed motsatt vei, og inkludering av spørsmålet kan gjøre indeksen mer robust. Jeg vil derfor inkludere spørsmålet.²⁰

Tabell 2.2 Autoritarianismeindeksen

Indeks	Cronbachs Alpha	Spørsmål som inngår
Autoritarianismeindeksen	0.43	<i>Schools teach children obey authority</i> <i>People who break the law much harsher sentences</i> <i>Gays and lesbians free to live life as they wish (snu)</i>

Populisme – troen på at samfunnet er delt mellom den korruperte eliten og det rene folket (Mudde 2007:22)

Populisme er vanskelig å måle. Det er vanskelig å spørre velgere rett ut om de har sympati med populistiske ideer, og det er ingen spørsmål i datasettet som kan sies direkte å måle populisme. Samtidig virker populistisk ideologi forlokkende på personer med lav tillit og mye misnøye til systemet eller politikerne, slik nativistisk ideologi er godt likt av folk med innvandrings skeptiske holdninger. Mistillit har også alene blitt brukt for å forklare oppslutning til de høyrepopulistiske partiene. Partiene har fanget opp og kanalisert misnøye i befolkningen (Miller og Listhaug 1990, 1993, 1998; Aardal 2003:219). Økende mistillit i Europa på 1990-tallet har skapt rom for de høyrepopulistiske partiene: "A general feeling which could account for the growth of antisystem attitudes, the creeping legitimacy crisis in Western societies" (Ignazi 1992:22). Mistillit kan derfor både sees på som en forklaringsfaktor i seg selv, men også som en nærliggende indikator på populisme all den tid populisme er vanskelig å måle.

²⁰ Navnet på denne indeksen kan være litt vrient. Autoritarianisme er det teoretiske begrepet som brukes på dette underliggende fenomenet (Mudde 2007). Autoritarianisme er derimot ikke et godt norsk ord, og man kunne argumentert for å bruke holdninger til lov og orden. Dette lettere å formidler, men litt upresist. Ytterverdiene på en slik indeks er også vanskelig å finne gode ord på. Jeg velger imidlertid å bruke authoritarianisme som navn på denne indeksen, og i mangel av noe bedre kaller jeg ytterverdiene «autoritær» og «liberal», selv om «autoritær» og «liberal» er litt upresise begreper å bruke.

Når det kommer til misnøye er det fire spørsmål som er relevante. Disse spør om velgerne er fornøyd med livet, landets økonomi, nasjonale myndigheter og demokratiet. En faktoranalyse viser at disse spørsmålene reflekterer en dimensjon, har høye faktorladninger på dimensjonen, og har høy indre konsistens med Cronbachs Alpha på 0.78. Misnøye-indeksen bygges derfor opp av disse fire spørsmålene.

Tillitsspørsmål kan dreie seg om ulike ting. Hvorvidt man har tillit til at man selv kan forandre systemet, om styresmaktene hører på vanlige folk eller om man i det hele tatt har troen på at systemet fungerer. Forskere har derfor delt opp tillitsspørsmål (efficacy) i fire hovedkomponenter (Campbell m.fl. 1954; Lane 1959; Listhaug 1989; 2003:213; Aardal og Narud 1999; Aardal og Valen 1995):

- 1) *Troen på at man selv kan forandre systemet (Internal political efficacy)*
- 2) *Troen på at det spiller noen rolle hvem som sitter med makten (External political efficacy)*
- 3) *Tiltro til at politikerne vet hva de gjør (Trust)*
- 4) *Tiltro til de politiske institusjonene (System legitimacy)*

En faktoranalyse av tillitsspørsmål viser derimot at spørsmålene gjenspeiler én dimensjon og ikke flere. Tillitsindeksen bygges derfor opp av fem spørsmål med høye faktorladninger i den roterte faktorløsningen. Indeksen har høy indre konsistens, og må sees på som en felles indikator for ulike aspekter av tillit. Både misnøyeindeksen og mistillitsindeksen har verdier fra 1 til 13 der lave verdier viser til mye misnøye og lav tillit.

Tabell 2.3 Populismeindeksene

Indeks	Cronbachs Alpha	Spørsmål som inngår
Mistillitsindeksen	0.87	<i>Trust in country's parliament</i> <i>Trust in the legal system</i> <i>Trust in the police</i> <i>Trust in politicians</i> <i>Trust in political parties</i>
Misnøyeindeksen	0.78	<i>How satisfied with life as a whole</i> <i>How satisfied with present state of economy in country</i> <i>How satisfied with the national government</i> <i>How satisfied with the way democracy works in country</i>

Økonomiske spørsmål – holdninger til velferdsstaten og markedsmekanismer

En rekke spørsmål i datasettet spør om holdninger knyttet til offentlige og private løsninger,

sosial utjevning og holdninger til velferdsstaten. En utfordring med spørsmålene er at de er veldig skjeve (høye skjevhet- og kurtoseverdier). At spørsmålene er normalfordelt er en forutsetning for å gjøre faktoranalyse (Tabachnik og Fidell 2001). Det har derfor vært nødvendig å omkode variablene slik at de får skalaer som er normalfordelt. En faktoranalyse av spørsmålene viste at spørsmålene relaterer seg til en dimensjon og at seks spørsmål har høye faktorladninger på dimensjonen i den roterte løsningen. Indeksen har høy indre konsistens (Cronbachs Alpha på 0.84) og verdier fra 1 til 13. Lave verdier representerer positive syn på markedet og private løsninger, og høye verdier representerer positive syn på offentlige løsninger.

Tabell 2.4 Økonomiindeksen

Indeks	Cronbachs Alpha	Spørsmål som inngår
Økonomiindeksen	0.86	<i>Job for everyone, governments' responsibility</i> <i>Health care for the sick, governments' responsibility</i> <i>Standard of living for the old, governments' responsibility</i> <i>Standard of living for the unemployed, governments' Responsibility</i> <i>Child care services for working parents, governments' Responsibility</i> <i>Paid leave from work to care for sick family, governments' responsibility</i>

Feministisk bevissthet – ideen om likebehandling uavhengig av kjønn

Feminisme referer til ideen om likebehandling og lik anerkjennelse av mennesker uavhengig av kjønn, og feministisk bevissthet henspiller på i hvor stor grad en person samtykker og er bevisst denne ideen. Conover (1988) og Hayes (1999) måler feministisk bevissthet med utgangspunkt i spørsmål om sympati for kvinnebevegelsens, oppfattelse av kvinner som en gruppe, holdninger til kjønnsroller og likestillingsspørsmål som abortspørsmål og kvotering.

I spørreundersøkelsen er det tre spørsmål kan relatere seg til feministisk bevissthet: “Kvinner bør forberede seg på å kutte ned jobben for å ta hånd om familien”, “Menn har mer rett på jobb enn kvinner i dårlige tider” og “Velferdsordninger gjør det enklere for kvinner å kombinere jobb og familie”. Det er for få til å gjøre en faktoranalyse, men i denne diskusjonen skal jeg vise at det heller ikke er nødvendig siden vi her har å gjøre med en formativ indeks.

Spørsmålet om velferdsordninger korrelerer svært dårlig med de to andre spørsmålene. En grunn kan være at dette spørsmålet heller fanger opp holdninger til økonomiske spørsmål og velferdsordninger, og ikke holdninger til kjønn. Det er derfor usikker om spørsmålet først og fremst har en teoretisk tilhørighet til feministisk bevissthet og inkluderes derfor ikke i indekskonstruksjonen. Den indre reliabilitet til indeksen bygd opp av de to andre spørsmålene er ikke spesielt høy, Cronbachs Alpha på 0.46. Det kan tyde på at disse to første spørsmålene er løst sammensatt. Derimot vil en teoretisk vurdering av de to spørsmålene tilsi at begge spørsmålene handler om hvilke forventninger man har til menn og kvinner, og at det derfor er interessant å se på dem som mål på feministisk bevissthet. Vi har dermed å gjøre med en formativ indeks der det er de ulike indikatorene som skaper det teoretiske begrepet (Mastekaasa 1987). Man antar derfor ikke at de ulike indikatorene korrelerer, og man ikke ekskludere enkeltindikatorer som man kan med refleksive indekser fordi det er indikatorene som former det teoretiske begrepet. Vær oppmerksom på at hovedgrunnen til at spørsmålet om velferdsordninger ble ekskludert var på grunn av at spørsmålet ikke ble vurdert til først og fremst å ha en teoretisk tilknytning til feministisk bevissthet, men til økonomiske spørsmål. At spørsmålet ikke korrelerte var heller en indikator på den manglende teoretiske tilknytningen enn den avgjørende årsaken til ekskluderingen.

Bergh (2009:98-99) ser på feministisk bevissthet som verdier eller predisposisjoner, som stikker dypere enn holdninger i en persons holdnings- og verdimønster og kan påvirke politiske holdninger, selvforståelse og oppfattelse og behandling av andre mennesker (Zaller 1992). Jeg argumenterer ikke for at feministisk bevissthet er en holdning og ikke en predisposisjon, men ut i fra de to holdningsspørsmålene jeg har brukt som operasjonalisering av feministisk bevissthet kan jeg ikke hevde at denne indikatoren kan sees på som noe dypere enn de andre holdningsindeksene. Det er vanskelig å argumentere for at spørsmålet om hvorvidt menn har mer rett på arbeid enn kvinner i krisetider stikker dypere enn om hvorvidt myndighetene skal ha ansvaret for å skaffe alle jobb som er et spørsmål som inngår i økonomi-indeksen. Jeg ser derfor på feministisk bevissthet som en holdning.

Tabell 2.5 Feminismeindeksen

Indeks	Cronbachs Alpha	Spørsmål som inngår
Feminismeindeksen	0.46	<i>Woman should be prepared to cut down on paid work for sake of family</i> <i>Men should have more right to job than women when jobs are scarce</i>

2.5.2 Multipel regresjon

Bivariate analyser kan brukes for undersøke statistiske sammenhenger mellom to variabler, men kan ikke kontrollere for bakenforliggende faktorer som kan gi opphav til spuriøsitet. Det kan derimot multipel regresjonsanalyse (Skog 2004). Som diskutert i kausalitet-delen, kan man ved å introdusere kontrollvariabler i en regresjon, med oppslutning om de høyrepopulistiske partiene som avhengig variabel og kjønn som uavhengig, undersøke hva som kan forklare kjønnseffekt på den avhengige variabelen.

Det finnes ulike typer regresjonsanalyser. En viktig forutsetning for lineær regresjon er at den avhengige variabelen ikke bør være dikotom eller skjevfordelt. I dette tilfellet er den avhengige variabelen stemmegivning til de høyrepopulistiske partiene med verdiene 1 “stemte på dem” og 0 “stemte på andre partier” både dikotom og svært skjev (93% ikke stemt/7 % stemt), og bryter dermed med forutsetningene til lineær regresjonsanalyse (Hellevik 2009). Logistisk regresjonsanalyse stiller samme krav til de uavhengige variablene som lineær regresjonsanalyse, men tillater at dikotome avhengige variabler er langt skjevere enn i en lineær regresjon (Skog 2004:379-397). Logistiske regresjonsanalyser vil derfor bli brukt i denne oppgaven.

Logistiske regresjoner er regresjoner som beskriver sammenhenger som eksponentielle eller S-formete. I stedet for lineær regresjonsanalyse som benytter seg av “minste kvadrats metode” for å beregne de predikerte resultatene, benytter logistisk regresjon Maximum Likelihood (Skog 2004:379-397). Utfordringen med denne typen regresjoner er at koeffisientene kan være vanskelige å tolke og formidle. Basert på log-lineær logikk oppgis koeffisienter i odds og oddsratioer. Det kan derfor være nyttig å omregne koeffisientene til sannsynligheter for å gjøre resultatene lettere tilgjengelig for leseren. Logistiske regresjoner har heller ingen direkte mål på hvor stor variasjon modellen svarer for som lineær regresjon har i R^2 , det brukes derfor en Pseudo R^2 som kan tolkes som parallell til R^2 .²¹

I analysene blir de høyrepopulistiske partiene analysert under ett, ved at oppslutning om partiene er slått sammen i en avhengig variabel.²² Dette for å komme frem til en forklaring av

---

²¹ R^2 forteller oss hvor stor variasjon i den avhengige variabelen modellen svarer for. Den er et uttrykk for $R^2 = 1 - (\text{forskjellen mellom predikerte og observerte verdier})^2 / (\text{totale variasjon i den avhengige variabelen})^2$.

²² Regresjoner for de enkelte landene er kun mulig for fem partier, da kjønn kun har signifikant effekt på oppslutningen om fem partier. Dette har trolig med lav N å gjøre da fire av de fem partiene som kjønn har en signifikant effekt på har over 10 % oppslutning. Også andre bakgrunnsvariabler (utdanning, alder og sektor) har sjelden signifikant effekt på de enkelte høyrepopulistiske partiene.

mer generell karakter som kan gjelde alle de høyrepopulistiske partiene. En utfordring med dette grepet er at antall enheter i analysen blir svært høyt, nesten 15 000, som fører til at nesten alt blir signifikant. Dermed er det ekstra viktig å studere de bivarierte sammenhengene, for å undersøke om resultatene i de aggregerte logistiske regresjonsanalysene har logiske tolkninger i lys av de bivarierte sammenhengene.

På grunn av at de forskjellige variablene har ulikt antall missing-verdier varierer antall enheter som er med i regresjonsanalysene med ulike uavhengige variabler (varierende N), og når utvalget er forskjellig kan ikke koeffisientene sammenlignes direkte. Det kan derfor argumenteres for at man bør kjøre samtlige analyser på utvalget med lavest N. Problemet er at dette kunne ha ført til at mange høyrepopulistiske velgere kunne ha gått tapt, i land der antall høyrepopulistiske velgere allerede er svært lavt. Jeg vil derfor kjøre alle regresjonsanalyser på et størst mulig utvalg, og heller kjøre de regresjonsanalysene som skal sammenlignes på samme utvalg, foruten den siste regresjonsmodellen som jeg kjører på samme utvalg (Figur 5.8).

I de aggregerte analysene er det avgjørende at jeg tar høyde for landeffekter, som diskutert tidligere i dette kapittelet. Flernivåanalyser og regresjoner med dummyvariabler for de enkelte landene (Fixed effect) gjør dette. Flernivåanalyse skiller mellom variasjon mellom enheter på nivå 1 (variasjon mellom velgere) og variasjon mellom enheter på nivå 2 (variasjon mellom land), og tar derfor høyde for at velgerne stemmer i ulike land. Det er derimot forbundet en del begrensninger og statistiske problemer med flernivåanalyse med få nivå 2-enheter, og som en tommelfingerregel bør ikke flernivåanalyse benyttes med mindre enn 10 nivå 2-analyseenheter, selv om det ikke er en fast regel hvor "stort nok" utvalget med må være (Snijders og Bosker 1999:44). I denne analysen er det 13 partier i 13 land, og dermed 13 nivå 2-enheter. Dette er mer enn tommelfingerregelen krever, men det er likevel forbundet statistiske utfordringer med flernivåanalyse med nivå 2-enheter like over 10 (Snijders og Bosker 1999:44).

Regresjonsanalyser med dummyvariabler for land kan også kontrollere for landeffektene, men skiller ikke like tydelig mellom variasjon på nivå 1 og nivå 2 eller mellom faste og tilfeldige effekter slik flernivåanalyse gjør. Derimot stilles det ingen krav for antall land som må være med i analysen. Jeg velger derfor å kontrollere for landeffektene med dummyvariabler fordi flernivåanalyse er vanskelig å bruke på et utvalg med kun 13 nivå 2-enheter. Jeg introduserer

derfor 12 landvariabler og lar Sveits være det eneste landet uten dummyvariabler. På den måten vil samtlige landvariabler forholde seg til Sveits. Det er egentlig det samme hvilket land som velges som referansekategori, men jeg velger Sveits fordi SVP er det største høyrepopulistiske partiet blant de 13 utvalgte, og at SVP ikke er et tvilstilfelle som for eksempel FrP i Norge og PS i Finland (diskutert senere i dette kapittelet).

2.6 Operasjonalisering

Å gjøre et teoretisk begrep til en målbar variabel kalles operasjonalisering. I denne delen vil jeg operasjonalisere begreper og variabler som blir brukt i analysen. Operasjonalisering av holdninger er allerede diskutert under faktoranalyse og indekstruksjon.

2.6.1 Høyrepopulistiske partiene

Som diskutert i kapittel 1 legges Muddes (2007) maksimumsdefinisjon, der høyrepopulistiske partier defineres som partier med de tre kjerneelementene nativisme, autoritarianisme og populisme som kjerneelementer, til grunn for analysene i denne oppgaven.²³ Dersom tvilstilfeller kan sies å spille samme rolle som andre høyrepopulistiske partier i sitt hjemland vil også de bli inkludert (i henhold til diskusjonen om “functional equivalent” i kapittel 1). I boka “Populist Radical Right Parties in Europe” vurderer Mudde hvilke partier som passer inn til definisjonen (Mudde 2007: 305-08).²⁴ Denne oversikten legges til grunn for hvilke partier som inkluderes. I tillegg inkluderes det norske Fremskrittspartiet og det finske Persussoumalaiset (PS). Jeg vil her kort redegjøre for dette valget:

---

²³ Med dette utgangspunktet definerer ikke Mudde (2007: 56) det italienske MSI eller deres etterfølger Alleanza nazionale (AN) som høyrepopulistiske partier. MSI er et gammeldags ekstremt høyreparti, mens AN er heller et konservativt parti der hverken populisme eller nativisme står sentralt. Lega dei Ticinesi (LdT) i Sveits er heller ikke å regne for et høyrepopulistisk parti, men et regionalt parti (Mudde 2007: 56). Slobodan Milosevic parti, Socijalisticka partija Srbije i Serbia kan ikke regnes som et radikal høyrepopulistisk parti siden sosialisme er kjerneelementer i dette partiet. Heller ikke Vladimir Meciar parti Slovak Hnutie Za demokraticke Slovensko (HZDS) i Slovakia regnes som et høyrepopulistisk parti på grunn av sin mer diffuse og uklare ideologi (Mudde 2007 : 57).

²⁴ I lista over høyrepopulistiske partier står ikke SVP i Sveits nevnt. På side 58, regnes derimot SVP som et høyrepopulistiske parti, selv om det er et tvilstilfelle. (Mudde 2007)

Det norske Fremskrittspartiet

Mudde anerkjenner ikke FrP som et høyrepopulistisk parti, men som et nyliberalistisk parti.

”Notwithstanding the protean nature of the FrP, it is quite clear that nativism does not constitute part of its core ideology. Despite its occasional highly xenophobic campaigns, or its more recent defense of the welfare chauvinism, the FrP is best classified as a neoliberal populist party (Mudde 2007: 47)”.

Selv om FrP dog er et tvilstilfelle for mange (Betz 1994; Ignazi 1992: 14; Kitschelt 1995; Norris 2005), kan man argumentere for at FrP er et høyrepopulistisk parti også med Muddes definisjon fordi de tre kjernelementene i definisjonen er sentralt for partiet. I lokalvalgkampen i 1989 var FrP det første partiet som tok opp innvandring som tema i Norge (Aardal og Valen 1995), og FrP er kjent for å ønske en langt strengere innvandringspolitikk enn det som føres i Norge i dag (Fremskrittspartiet 2009a). Det er også vanskelig å argumentere for at innvandrings skepsisen til FrP er tilfeldig eller “occasional” når norske velgerstudier har vist at holdning til innvandring har stått helt sentralt for å forklare oppslutningen til Frp og velgerne deres har vært de mest skeptiske til innvandring i over 20 år (Aardal 1999:82; 2003:84; 2007: 50; Aardal og Valen 1995:83). Det er derfor gode belegg for å anerkjenne nativisme som sentralt for partiet. FrP ønsker også strengere straffer (Fremskrittspartiet 2009b) som er et argument for at autoritarianisme er en viktig del av politikken. Populisme, slik Mudde definerer det, er også sentralt for partiet. Med slagordet “for folk flest” markerer partiet seg som en representant og talerør for det folk flest mener, og sparer ikke på elitekritikken. Et eksempel er deres utspill om å kvitte seg med kultureliten sommeren før Stortingsvalgkampen i 2009 (les for eksempel Nordlys 2009). Alle de tre kjerneelementene er dermed tilstedeværende i partiet. Selv om nativismen ikke er like skarp som i andre høyrepopulistiske partier i Europa kan man i lys av diskusjonen om *functional equivalence* argumentere for at dette bør sees i lys av norsk kontekst, og at det viktige er at FrP er det mest innvandrings skeptiske partiet i Norge og spiller derfor samme rolle som andre høyrepopulistiske partier gjør i sine respektive land.

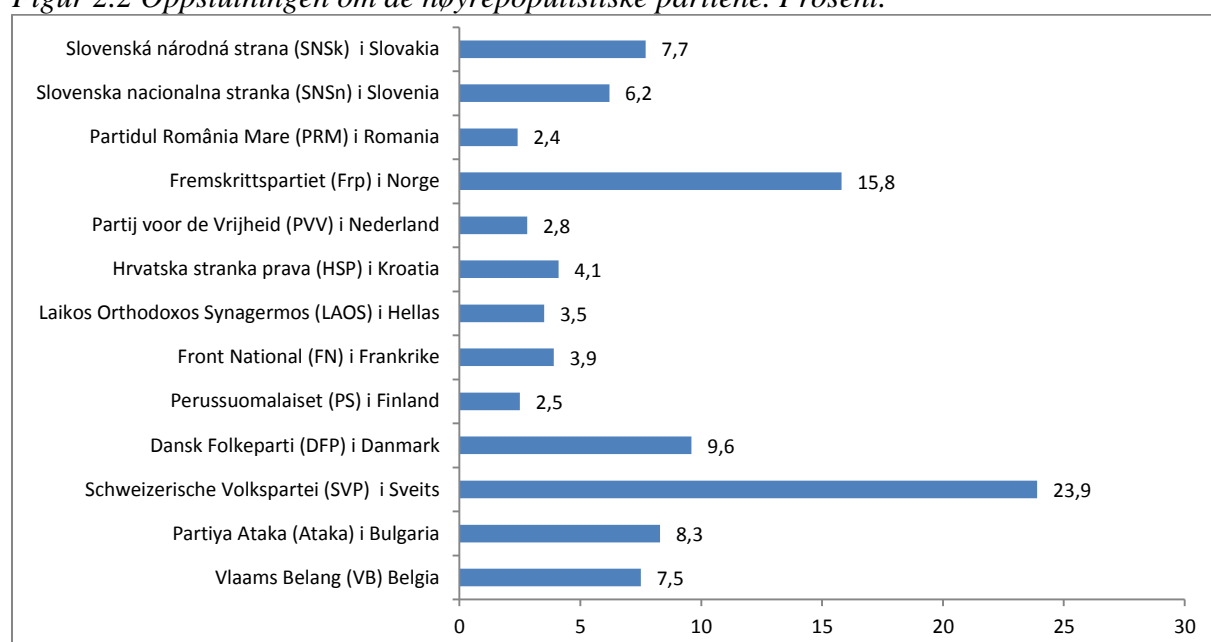
Det finske Perssuomalaiset (PS)

Perssuomalaiset (PS), på norsk omtalt som Sannfinnene, har vært en sterk forsvarer av velferdsstaten og økonomisk utjevning (Arter 2010: 495), og ligner i denne sammenhengen på venstresidens partier. Mudde (2007) definerer heller ikke PS som et høyrepopulistisk parti.

Arter (2010) argumenterer derimot for at PS bør regnes som et høyrepopulistisk parti hvor både populisme, authoritarianisme og nativisme er kjerneelementer i partiets ideologi. I lys av diskusjonen om økonomisk politikk er mindre viktig for høyrepopulistiske partier, og at Mudde selv ikke inkluderer det som en del av diskusjonen, bør det være viktigere at de tre kjerneelementene er tilstede og at PS er en sterk forsvarer av velferdsstaten. Jupskås og Jungars ekspertstudier og analyse av manifestdato viser derimot store likheter mellom Sannfinnene, Sverigedemokraterna og Dansk Folkeparti, og argumenterer derfor for at partiet bør defineres som et høyrepopulistisk parti (Jupskås og Jungar 2010). I lys av diskusjonen om functional equivalence kan man argumentere for at også PS spiller en lignende rolle i finsk politikk som andre høyrepopulistiske partier. Jeg vil derfor inkludere PS i analysen, men som med FrP være observant på hvorvidt dette kan påvirke resultatet.

Datasettet begrenser også utvalget av partier. Ikke alle land er med i spørreundersøkelsen, og noen partier er så små at det ikke er statistisk forsvarlig å ta dem med i analysene. Partier med lavere enn 2 prosent oppslutning utelukkes derfor fra analysen. I analysene vil oppslutning om de 13 partiene bli slått sammen til en variabel med verdiene 1 ”stemte på et høyrepopulistisk parti” 0 ”stemte på andre partier”. De som ikke har stemt eller ikke har svart på spørsmålet vil bli kodet som missing, men de som har stemt blankt vil bli lagt sammen med de som stemte på andre partier. Les mer om de ulike partiene i vedlegg 1.

Figur 2.2 Oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene. Prosent.

*) K og N er lagt til i forkortelsene til Slovenská národná strana (SNSk) og Slovenska nacionalna stranka (SNSn) kun for å skille de to partiene. Stjerna mangler i tabellen!

2.6.2 Andre variabler

Operasjonaliseringen av høyrepopulistiske partier og holdninger har nå blitt grundig gjennomgått. I tillegg er det andre faktorer som skal inngå i analysene som vil bli vurdert her.

Kjønn ble diskutert tidligere i dette kapittelet. Kjønn kan både forstås som et sosialt og biologisk fenomen. Når vi studerer velgeratferd er det først og fremst naturlig å se på kjønn som et sosialt og ikke biologisk fenomen (Moi 1999; Welch 1992). Dette har konsekvenser for forklaringsmodellen. Blant annet utelater det sosialisering i barndommen, siden dette er en vesentlig del av sosialt kjønn (Oskamp og Schultz 2005:418). I analysene er kjønn en dikotom variabel med verdiene 0 ”mann” og 1 ”kvinne”.

Utdanning og alder inkluderes i regresjonsanalysene som kontrollvariabler. Både alder og utdanning har blitt trukket fram som viktige karakteristikk ved de høyrepopulistiske velgerne (Arzheimer & Carter 2006:421), og ved å kontrollere for dette vil ikke resultatene være avhengig om man ser på eldre eller yngre, lavt utdannede eller høyt utdannede. Variablene er på intervallnivå med tre verdier, utdanning med verdiene 1 ”kun fullført grunnskole”, 2 ”fullført videregående som høyeste utdanning”, 3 ”tatt høyere utdanning”, og alder med verdiene 1 ”under 30 år”, 2 ”fra 31-50år” og 3 ”over 50 år”.

Sektortilhørighet i arbeidslivet har verdiene 0 ”offentlig sektor” 1 ”privat sektor”.

Økonomisk usikkerhet kan på en side være en subjektiv følelse, men er også sterkt påvirket av sosioøkonomiske faktorer som lønn, arbeid og familie. Økonomisk usikkerhet er derfor i større grad et uttrykk sosioøkonomiske faktorer enn holdninger. Usikkerhet knyttes derfor i større grad opp mot teoriene om at det er sosioøkonomiske faktorer som forklarer stemmegivning og kjønnsforskjeller i stemmegivning.

I ESS spørres intervjuobjektene om hvor sannsynlig det er at de vil lete etter jobb i de neste 12 månedene. Inntektsmuligheter er tett knyttet til økonomisk sikkerhet og er også det spørsmålet i undersøkelsen som best måler økonomisk sikkerhet i spørreundersøkelsen. Variabelen har verdiene 0 ”ikke sannsynlig” 1 ”sannsynlig”.

Inntekt: I fjerde runde av European Social Survey spørres det bare om husholdningens inntekt og ikke personlig inntekt. En utfordring er dermed at velgernes inntekter påvirkes av

partneres inntekt, og det kan være vanskelig å spore reelle inntektsforskjeller mellom kjønn, når inntekt ofte sees i sammenheng med velgernes eventuelle ektefeller. Dermed kan inntektsforskjeller mellom menn og kvinner fremstå som mindre enn de i realiteten er. På den andre siden vil inntekt i denne oppgaven også sees på som et mål for økonomisk sikkerhet (blir senere diskutert i kapittel 4), og i denne sammenhengen er husholdningens inntekt et bedre mål enn egen inntekt, siden økonomisk sikkerhet som regel ligger i hva husholdningen som helhet disponerer og ikke den enkeltes lønn. En lavtlønnet kvinne som er gift med en høytlønnet mann kan stå sterkere økonomisk enn en kvinne med middels lønn som er gift med en lavtlønnet mann (i alle fall så lenge de er gift). Dermed er det både fordeler og ulemper med å operasjonalisere inntekt på bakgrunn av husholdningens økonomi og ikke personlig inntekt. Det som er viktig er at man tar høyde for denne operasjonaliseringen når man skal tolke resultatene.

Husholdningens inntekt er kodet etter ulike inntektsnivå i ulike land. I denne sammenhengen er det derimot relativ lønn som er interessant - hvorvidt velgerne er blant de lavtlønnete eller blant de høytlønnete i sine respektive hjemland. Inntektsvariabelen er derfor omkodet til en tredelt variabel mellom den tredjedelen av velgerene som har lavest lønn, de som har middels lønnsnivå og de som har høyest lønnsnivå. Ideelt sett skulle denne variabelen være fordelt i tre nøyaktig like store deler med en tredjedel av respondentene i hver kategori. Dette lar seg imidlertid ikke gjøre siden den opprinnelige variabelens verdier ikke muliggjør en slik fordeling. Variabelen er derfor tilnærmet tredelt der en tredjedel aldri er mer enn 50 % men over 20 %. Tilslutt er inntekten gjort om til en dikotom variabel med verdiene 0 "høy eller middels høy inntekt" og 1 "lav inntekt".

Religion er på samme måte som feministisk bevissthet noe som stikker dypere enn en holdning. Religion kan av noen også forstås som en sosioøkonomisk faktor. Noen er kristne og andre muslimer, på samme måte som noen er norske og andre tyrkiske. Hva religion defineres som har her først og fremst betydning for hvorvidt det faller inn under hypotesene om hvordan sosioøkonomiske faktorer kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier eller hvordan holdninger kan forklare dette, som igjen har noe å si for hvordan religion skal forstås inn i modellen for kausalitet. Dette har ikke stor betydning, og jeg vil derfor ikke gå inn i diskusjonen om hva religion skal forstås som, men ta utgangspunkt i den første forståelsen om at religion er en dyptliggende verdi som er sentralt i holdnings- og verdimønsteret hos personer. Religion er operasjonalisert med spørsmålet om

hvorvidt intervjuerobjektene er religiøse eller medlem av et kirkesamfunn, med verdiene 0 "ja" 1 "nei".

Holdninger og **verdier** er sentrale i denne oppgaven, og det er derfor på sin plass å redegjøre kort for disse to begrepene. En holdning har blitt beskrevet som «likes and dislikes» (Bem 1970), og kan defineres som mentalt lært predisposisjon som er et utgangspunkt for å svare i kortsiktig fordelaktig eller ufordelaktig måte i forhold til et annet gitt objekt (Allport 1935; Fishbein og Ajzen 1975). Verdi kan forstås som noe som sitter dypere i en persons mentale holdningsmønster, og er en viktig målsetning som brede abstrakte begreper som frihet, likhet og brorskap (Oskamp og Schultz 2005:14).

Jeg har nå gått igjennom metoden som ligger til grunn for analysene som skal gjøres i denne oppgaven, og vil nå gå videre til selve analysen, der de tre neste kapitlene svarer på hver sin problemstilling. I neste kapittel vil jeg se nærmere på størrelsen og omfanget av mannsdominansen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene i Europa.

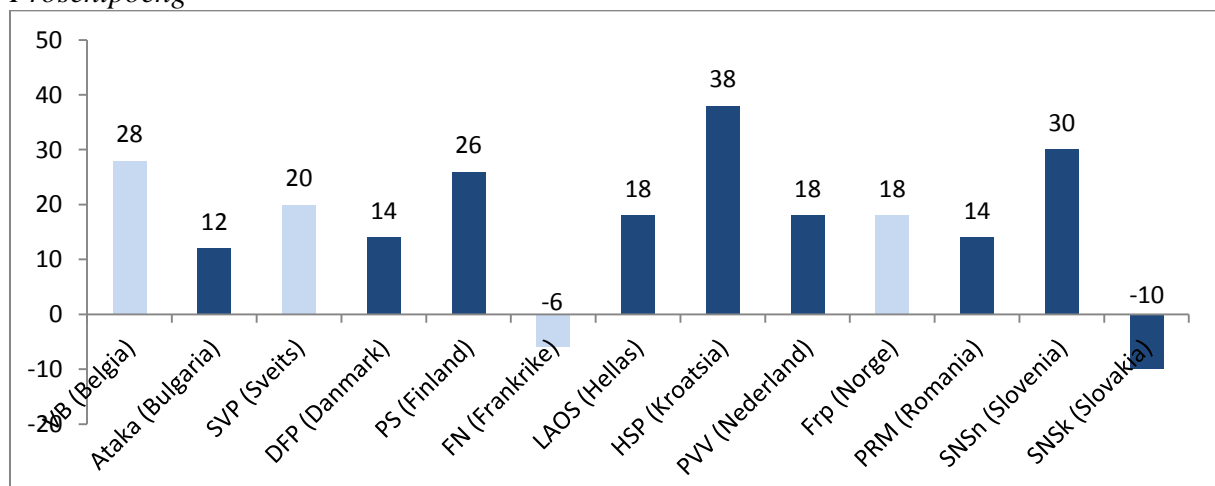
Kapittel 3: Hvordan og i hvilken grad varierer kjønnsforskjellene mellom de høyrepopulistiske partiene i Europa?

At de høyrepopulistiske partiene er mindre populære blant kvinner er godt dokumentert (Mudde 2007:145; Norris 2005:111), men gjelder dette alle høyrepopulistiske partier? Hvor store kjønnsforskjeller i velgermassen er det snakk om? Og hvordan varierer kjønnsforskjellene mellom partiene? I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på disse spørsmålene og gi en mer detaljert beskrivelse av de kjønnsforskjellene som jeg senere ønsker å forklare. Kapittelet har derfor først og fremst en deskriptiv karakter. Siden de høyrepopulistiske partiene i dette kapittelet blir sett i forhold til andre partier i sitt hjemland minner jeg om at alle partier med lavere oppslutning enn 2 prosent er sett bort i fra (diskutert i metodekapittelet).

3.1 Et bilde av kjønnsforskjellene

Figur 3.1 gir et godt bilde av omfanget og størrelsen av mannsdominansen i ulike partienes velgermasse. Her er andelen kvinnelige velgere trukket fra andelen mannlige velgere. Søyler over null representerer antall prosentpoeng flere mannlige enn kvinnelige velgere partiene har. Som vi ser har samtlige partier, unntatt Front National (FN) i Frankrike og Slovenská národná strana (SNSk) i Slovakia, flere mannlige enn kvinnelige velgere. Samtidig varierer forskjellene mellom partiene. Mens Hrvatska stranka prava (HSP) i Kroatia har hele 38 prosentpoeng flere menn enn kvinner, har Pariya Ataka (Ataka) i Bulgaria 12 prosentpoeng flere menn. Likevel er hovedbildet klart: mannsovervekten er et gjennomgående trekk ved de høyrepopulistiske partiene.

Figur 3.1 Mannsdominansen i velgermassen hos de høyrepopulistiske partienes velgere. Prosentpoeng

I figuren viser mørke søyler hvilke høyrepopulistiske partier som har høyest mannsandel blant samtlige partier i sitt hjemland. Her ser vi hvordan ni av tretten høyrepopulistiske partier har høyest mannsandel. Dette indikerer hvordan de høyrepopulistiske partiene er den partifamilien i Europa som har tydeligst mannsdominans. Der de høyrepopulistiske partiene ikke har høyest mannsandel er det tre konservative partier og et sentrumsparti som har det: Det konservative partiet *Lijst Dedecker* i Belgia, det konservative partiet *Radicals* i Sveits, det konservative partiet *Høyre* i Norge og sentrumspartiet *UDF-Mouvement Democrate* i Frankrike.²⁵ Sentrum/høyre-dominansen hos partiene som har høyest mannsandel bekrefter kvinners venstreorienterte stemmegivning (som for eksempel vist av Inglehart og Norris 2000:444).

Når det gjelder FrP er kjønnsforskjellene i fjerde runde av ESS heller et unntak enn en regel. I samtlige Stortingsvalg siden 1989 har partiet hatt høyest mannsandel blant norske partier med unntak av Stortingsvalget i 2005 (Aardal 1999, 2003, 2007; Aardal m.fl. 2010; Aardal og Valen 1995). Også i første og andre runde av ESS har FrP høyest mannsandel. Selv om ikke Vlaams Belang (VB) i Belgia og Scheizerische Volkspartei (SVP) i Sveits har høyest mannsandel i fjerde runde av ESS, har de det i andre og tredje runde. Det er altså kun FN i Frankrike som ikke har høyest mannsandel i noen av de fire ESS-rundene. Dette bekrefter at de høyrepopulistiske partiene er i en klasse for seg når vi ser på mannsovervekt blant velgerne deres.

Likevel har ikke alle høyrepopulistiske partier flere mannlige velgere enn kvinnelige i fjerde ESS-runde. Spørsmålet er hva som kan forklare at FN i Frankrike og SNSk i Slovakia har et kvinneoverskudd og ikke et mannsoverskudd. Hva innebærer det at det kanskje mest sentrale høyrepopulistiske partiet, FN, heller har flere kvinnelige velgere enn mannlige velgere i denne spørreundersøkelsen? FNs sentrale rolle for denne partigruppen gjør at det ikke kan avfeies som et perifert unntak.

Når det gjelder FN, er kjønnsforskjellen ikke signifikant, noe som kan handle om at det kun er 30 personer som har oppgitt å ha stemt på dette partiet i undersøkelsen. Tidligere studier viser at FN har et tydelig mannsoverskudd (Norris 2005:145), og Givens finner at det er en mannsovervekt blant partiets velgere i samtlige valg fra 1988 til 1999, unntatt i 1993 (Givens

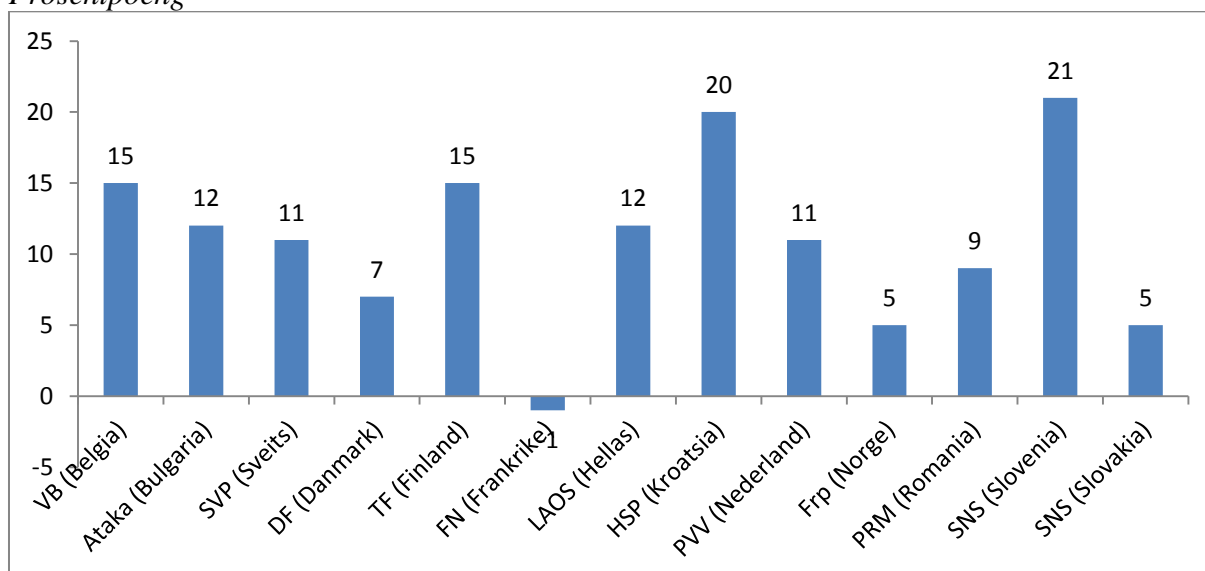
---

²⁵ Definerings av partiene som konservative og sentrumspartier er gjort på bakgrunn av ESSs dokumentasjonsrapport <http://ess.nsd.uib.no/ess/round4>.

2004:32).²⁶ FN har også et mannsoverskudd i de tre andre rundene av ESS.²⁷ Det er derfor god grunn til å tro at manglende mannsoverskudd i FN er et unntak ala Givens funn, og kan ikke alene avkrefte at partiet har langt flere mannlige enn kvinnelige velgere.

Samtidig som SNSk i Slovakia har et kvinneoverskudd, har det også den høyest mannsandelen i velgermassen blant partiene i Slovakia. Forklaringen på denne umiddelbare inkonsistensen ligger i hvordan man måler kjønnsforskjellene. For selv om andelen mannlige velgere gir et bilde av kjønnsforskjellene i partiene vil dette avhenge av andelen menn og kvinner som har stemt. I Slovakia har 60 % av kvinnene i utvalget stemt, mot 40 % menn. SNSks mannsandel på 45 % kan derfor se lite ut i første øyeblikk, men er faktisk fem prosentpoeng over gjennomsnittet av mannlige velgere for slovakiske partier. I figur 3.2 sees andelen mannlige velgere hos de høyrepopulistiske partienes i forhold til gjennomsnittet av mannlige velgere i partienes hjemland. Søyler over null innebærer at partiene har flere mannlige velgere enn gjennomsnittet av mannlige velgere i sitt hjemland. Søyler under null betyr at partiene har færre mannlige velgere enn gjennomsnittet. Figuren bekrefter de høyrepopulistiske partienes tydelige mannsdominans, og oppklarer paradokset med SNSk.

Figur 3.2 Mannsandel i forhold til gjennomsnittet av mannlige velgere i partienes hjemland. Prosentpoeng

²⁶ Pippa Norris bruker European Social Survey fra 2002

²⁷ Front National har 10 prosentpoeng flere mannlige velgere i runde 3 og 12 i runde 1 og 2.

Liga av polske familier – et unntak

Når man diskuterer mannsdominansen blant høyrepopulistiske partier er det viktig å nevne det tidligere omtalte unntaket; det polske høyrepopulistiske partiet Liga av polske familier (LPR). LPR har alltid hatt en klar overvekt av kvinnelige velgere (Mudde 2007:112), men er ikke med i denne oppgaven siden partiet i fjerde runde av ESS har under to prosent oppslutning. I de tre andre ESS-rundene har partiet mer enn to prosent oppslutning, hvor de har fra 15 til 19 prosentpoeng flere kvinnelige enn mannlige velgere. Bakgrunnen for kvinneovervekten er partiets nære samarbeid med den katolske radiokanalen Radio Maryja med svært mange kvinnelige lyttere. Radiokanalen ga tydelig støtte til partiet og oppfordret sine lyttere å stemme på dem (Siemienska 2003:226).

Små partier har ikke større mannsovervekt

Som en konsekvens av sin størrelse vil små partier i mange sammenhenger i større grad representere et avvik enn partier med flere velgere. Forskere har også pekt på hvordan kvinner i større grad stemmer på etablerte partier enn nye partier (Gidengil m.fl. 2005), og i mindre grad stemmer på kontroversielle partier (De Vaus og McAllister 1989:242). Med dette utgangspunktet kan man spørre seg om små høyrepopulistiske partier har større mannsovervekt enn større partier. Dersom vi ser på kjønnsforskjeller i velgermassen etter partistørrelse kan man til en viss grad ane en liten sammenheng mellom størrelsen på kjønnsforskjellene og størrelsen på partiene. Sammenhengen er derimot svært liten og korrelasjonen mellom partistørrelse og kjønnsforskjellene i velgermassen er heller ikke signifikant.²⁸ Det er derfor vanskelig å slutte fra dette datamaterialet at størrelsen på kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene avhenger av partiets størrelse.

Liten forskjell mellom øst- og vesteuropeiske partier

I forhold til diskusjonen om forskjellene mellom Øst- og Vest-Europa i kapittel 2 er et nærliggende spørsmål hvorvidt det er forskjell på kjønnsforskjellene til de østeuropeiske og vesteuropeiske partiene. På den ene siden er det interessant å merke seg at alle de fem østeuropeiske partiene (Ataka, HSP, PRM, SNSs og SNSk) har høyest mannsandel blant sine velgergrupper i sine hjemland, mens de fire partiene som ikke har det befinner seg i Vest-Europa (se figur 3.1). På den andre siden er det store variasjoner i kjønnsforskjellene både mellom de østeuropeiske partiene og mellom de vesteuropeiske. I Øst-Europa har HSP i

---

²⁸ Pearsons R^2 mellom de to variablene er på -0,14, men har en p-verdi på 0,63 og er derfor ikke signifikant. Dette kan også ha å gjøre med at analysen kun har 14 enheter.

Kroatia hele 38 prosentpoeng flere menn enn kvinner, mens SNSk i Slovakia har 10 prosentpoeng flere kvinner enn menn (se figur 3.1). I Vest-Europa har VB i Belgia 28 prosentpoeng flere menn enn kvinner mens FN i Frankrike har 6 prosentpoeng flere kvinner enn menn. I gjennomsnitt har de østeuropeiske partiene 13 prosentpoeng flere menn enn gjennomsnittet, mens de vesteuropeiske partiene har 9 prosentpoeng flere menn enn kvinner. Dette representerer en liten forskjell mellom partiene i Øst- og Vest-Europa, og med stor variasjon internt i begge gruppene er det vanskelig å si at det er et klart skille mellom størrelsen på kjønnsforskjellene hos de vesteuropeiske og østeuropeiske høyrepopulistiske partiene.

3.2 Kjønns betydning for oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene

Som diskutert i kapittel 1 har kjønn blitt vektlagt mye oppmerksomhet i studier av velgeratferd, og det finnes klare kjønnsforskjeller i stemmegivning. Kjønn er derfor en viktig kontrollvariabel. Likevel tillegger ikke de fleste forskere kjønn avgjørende betydning for å forklare selve stemmegivningen (for eksempel Inglehart 1977; Lipset og Rokkan 1967). Spørsmålet er hvorvidt dette også gjelder de høyrepopulistiske partiene. For å undersøke dette skal vi se på hvorvidt kjønn har signifikant effekt på oppslutning om hvert høyrepopulistisk parti, og om kjønn har signifikant effekt på de høyrepopulistiske partiene som gruppe, der den avhengige variabelen sier hvorvidt man har stemt på et av de 13 høyrepopulistiske partiene eller om man har stemt på andre partier. I tillegg vil den forklarte variansen i disse regresjonsanalysene si noe om hvor stor andel av oppslutningen til de høyrepopulistiske partiene kan forklare.

I de logistiske regresjonsanalysene med de enkelte høyrepopulistiske partiene som avhengige variabler og kjønn som den eneste uavhengige variabel har kjønn kun signifikant effekt på fem av de elleve partiene med mannsovervekt (VB, Ataka, SVP, TF og SNSn). Den forklarte variansen i disse regresjonsanalysene er i tillegg forsvinnende liten (Pseudo R^2 fra 0,01 til 0,03). Det vil si at kjønn forklarer fra en til tre prosent av variansen til den avhengige variabelen, altså oppslutningen om de enkelte høyrepopulistiske partiene. Manglende signifikans og svært lav forklart varians kan i tråd med teorier om kjønns betydning for velgeratferd tyde på at kjønn heller ikke er så viktig for å forklare oppslutningen til de høyrepopulistiske partiene.

Kjønns manglende signifikante effekt på oppslutning om de enkelte partiene kan imidlertid handle om at svært få har stemt på de høyrepopulistiske partiene i datasettet. Det er en tendens til at kjønn har signifikant effekt på større høyrepopulistiske partier, men ikke på mindre. Andre strukturelle variabler, som utdanning og alder, har også sjelden signifikant effekt på oppslutning til de enkelte høyrepopulistiske partiene. Dette styrker tolkningen om at kjønns manglende signifikante effekt på de høyrepopulistiske partiene hver for seg handler om partienes størrelse. Ser vi på oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene under ett, der den avhengige variabelen har verdiene 1 ”stemt på et høyrepopulistisk parti” og 0 ”stemt på andre partier”, er det ikke lengre et problem at få personer har verdi 1. I den logistiske regresjonsanalysen har kjønn signifikant effekt. Pseudo R^2 er på 0.01 når man ikke kontrollerer for landeffekter, og 0.08 når man gjør det. Kjønn kan derfor forklare en prosent av variasjonen til de høyrepopulistiske partiene som partigruppe.

Den forklarte variansen kjønn har på oppslutning til om de høyrepopulistiske partiene er derfor lav. Som diskutert i kapittel 1 er ikke oppgavens problemstilling å forklare oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, men hva som kan forklare den tydelige kjønnsforskjellen i velgermassen deres. Når hver syvende høyrepopulistiske velger er mann, som er ni prosentpoeng over gjennomsnittet av mannlige velgere, er det tydelig at kjønnsforskjellen i velgermassen til denne typen partier er et vesentlig fenomen. Lav forklart varians gjør derfor ikke kjønn uviktig for studiet av høyrepopulistiske partier, men minner oss heller på at kjønn har relativt liten betydning for å forklare oppslutningen til disse partiene alene. Som diskutert i metodekapittelet byr dette imidlertid på utfordringer for hypotesetestingen. For eksempel gjør dette at logistiske regresjonsanalyser med oppslutning om hvert enkelt parti blir lite fruktbart siden kjønn kun har signifikant effekt på fem av partiene. Siden logistiske regresjoner med oppslutning om de enkelte partiene ikke er mulig blir det enda viktigere å se på bivariate analyser for å se etter variasjoner mellom partiene.

3.3 Konklusjon

I dette kapittelet har vi sett på hvordan og i hvilken grad kjønnsforskjellene i velgermassen varierer mellom de høyrepopulistiske partiene. Gjennomgangen har vist at mannsovervekten er et generelt fenomen for denne partigruppen, og gir et tydelig bilde av de høyrepopulistiske partiene som den partigruppen i Europa med den mest mannstunge velgermassen. Samtidig varierer kjønnsforskjellene mellom partiene. Ikke alle høyrepopulistiske partier har høyest mannsandel blant sine velgere i sitt hjemland. Front National har heller ikke et

mannsoverskudd i denne runden av ESS (runde fire), men tidligere studier tyder på at dette er et unntak. Størrelsen på kjønnsforskjellen blant velgerne ser ikke ut til å avhenge av partistørrelse, eller hvorvidt partiet befinner seg i Øst- eller Vest-Europa. Vi kan derfor slå fast at mannsovervekten i velgermassen er markant og en generell tendens for alle høyrepopulistiske partier. Likevel forklarer kjønn liten del av oppslutningen til de høyrepopulistiske partiene, men som diskutert i kapittel 1 er ikke oppgavens problemstilling å forklare oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, men hva som kan forklare den tydelige kjønnsforskjellen i velgermassen deres.

Den første av oppgavens tre problemstillinger er nå besvart. I de to neste kapitlene vil jeg svare på de andre problemstillingene. Her vil jeg ta utgangspunkt i teorigjennomgangen i kapittel 1 for å formulere hypoteser om hvordan sosioøkonomiske faktorer og holdninger kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Neste kapittel vil derfor handle om hvordan sosioøkonomiske faktorer kan forklare oppgavens tema.

Kapittel 4: Hvordan og i hvilken grad kan sosioøkonomiske faktorer forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier?

Tidligere studier av høyrepopulistiske partier og kjønnsforskjeller i velgeratferd ble gjennomgått i kapittel 1. Denne diskusjonen ledet ut i et skille mellom sosioøkonomiske faktorer og holdninger som forklaringer på kjønnsforskjellene i stemmegiving. I dette kapitlet skal jeg se på hvordan og i hvilken grad sosioøkonomiske faktorer kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Med utgangspunkt i diskusjonen i kapittel 1 vil jeg generere et sett av hypoteser som jeg tester på datamateriale fra European Social Survey.

4.1 Relevante sosioøkonomiske faktorer

Sosioøkonomiske faktorer har vært sentralt for forståelsen av velgeratferd, og var lenge den mest sentrale forklaringsfaktoren (Aardal 2007:135). Sosioøkonomiske faktorer blir også sett på som en hovedkategori av forklaringer på kjønnsforskjellene i stemmegiving (Bergh 2009:15; Inglehart og Norris 2003; Knutsen 2001:314; Aardal og Narud 2007). Det blir særlig lagt vekt på hvordan sektortilhørighet i arbeidslivet (Bjørklund 1986; Knutsen 1986; Listhaug m.fl. 1985) og privat økonomi (Bergh 2009:92; De Vaus og McAllister 1989) kan forklare kjønnsforskjellene. Sektor har også blitt nevnt som en mulig forklaring på hvorfor nettopp færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier (Givens 2004; Mudde 2007:135).

Tidligere studier har vist hvordan sektortilhørighet i arbeidslivet følger det politiske høyre/venstre-skillet, hvor ansatte i offentlig sektor i større grad slutter opp om partiene på venstresiden, mens ansatte i privat sektor stemmer på høyresidens partier. Som diskutert i kapittel 1 er velgere i privat sektor også overrepresentert blant høyrepopulistiske velgere (Mudde 2007:135). Knutsen (2001:313) peker på egeninteressen til de yrkesaktive og sosialiseringprosesser gjennom jobben som viktige forklaringer på hvorfor sektor har en slik effekt på stemmegiving. Det er de ansatte som utgjør offentlig sektor, en sektor med det overordnede målet om å løse sosiale problemer i samfunnet og være et sikkerhetsnett for befolkningen. Lønnen deres utbetales også av det offentlige. Slik får de både en personlig tilknytning til og egeninteresse av sektoren. På samme måte får ansatte i privat sektor en

personlig tilknytning til og egeninteresse av sin sektor. Gjennom jobben blir de i større grad tilknyttet markedet og markedstenkning, og lønnen deres avhenger også av en rekke markedsfaktorer. Da det er venstresiden som i størst grad har arbeidet for satsning på og utbygging av offentlig sektor, mens høyresiden har argumentert for markedsløsninger er det ikke overraskende at det er en korrelasjon mellom sektorskillet og høyre/venstreskillet.

I dette tilfellet er spørsmålet om kausalitet nærliggende. Er det slik at folk med positive holdninger til velferdsstaten velger yrker i offentlig sektor, eller er det slik at folk tilegner seg positive holdninger til velferdsstaten gjennom sine yrker i offentlig sektor? Eller skjer begge deler samtidig? Selv om det kan argumenteres for at holdninger påvirker sosioøkonomiske faktorer tar jeg utgangspunkt i at det er sosiale bakgrunnsvariabler som påvirker holdninger, og at det dermed handler om at folk tilegner seg positive holdninger til velferdsstaten gjennom sine yrker i offentlig sektor (som diskutert i kapittel 2).

Som nevnt i kapittel 1 er ikke høyrepopulistiske partier like åpenbare høyresidepartier når det kommer til økonomiske spørsmål (som nevnt av blant annet Betz 1994:174; Zaslove 2009, Mudde 2007, 2009), og det er derfor usikkert hvorvidt dette er grunnen til at sektor har en slik effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene. Givens' (2004:31) hypotese er at sektortilhørighetens effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene skyldes at privat sektor er mer utsatt for samfunnsendringer som globalisering, og sannsynligheten for å miste jobben er større i privat sektor enn i offentlig sektor. Denne usikkerheten gjør at de ansatte i privat sektor er mer misfornøyde og stemmer i større grad på høyrepopulistiske partier som de oppfatter som protestpartier (Givens 2004:37). I hennes studier av Dansk Folkeparti, Front National og Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) i Østerrike finner hun imidlertid ikke nok belegg til å beholde hypotesen. Studiens utvalg av bare tre partier gjør derimot at vi ikke kan slutte at dette ikke gjelder andre høyrepopulistiske partier. Det er derfor interessant å undersøke om sektortilhørighet kan forklare kjønnsforskjellene, men også hvorfor det er slik.

Høyere lønn øker sannsynligheten for å stemme på høyresidens partier, og fordi menn har høyere lønn, har lønn blitt nevnt som en forklaring på kvinners venstredreining. Siden høyrepopulistiske partier ikke er like klare høyresidepartier i økonomiske spørsmål er det usikkert om lønn kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier.

Samtidig er lønn et aspekt av økonomisk usikkerhet som har blitt nevnt som en forklaring på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene (for eksempel av Dehuasse 2002:4). De som tjener dårlig har større grunn til å føle seg økonomisk usikre. Men hvis lavtlønnede og økonomisk usikre velgere tiltrekkes av de høyrepopulistiske partiene, burde det ikke være flere kvinner som stemte på dem, all den tid kvinner har dårligere økonomi enn menn. Og når kvinner har dårligere råd enn menn, vil ikke de også føle seg mer økonomisk usikre? Denne inkonsistensen kan skyldes at det foreligger et samspill – at usikre og/eller lavtlønnede menn tiltrekkes av de høyrepopulistiske partiene, men ikke usikre og/eller lavtlønnede kvinner. Jeg velger derfor å undersøke både hvordan inntekt og økonomisk usikkerhet, som to ulike aspekter ved personlig økonomi, kan forklare kjønnsforskjellene, men også hvorvidt det foreligger et samspill mellom kjønn og personlig økonomi.

Med støtte i litteraturen er det rimelig å anta at både sektor og personlig økonomi kan forklare kjønnsforskjellene til høyrepopulistiske partier. Jeg lager derfor to konkrete hypoteser for hvordan sosioøkonomiske faktorer kan forklare kjønnsforskjellene:

- H_1 : Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi færre kvinner jobber i privat sektor.
- H_2 : Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi menn med svak personlig økonomi tiltrekkes av disse partiene, men det gjør ikke kvinner med svak personlig økonomi.

Med bivariate analyser vil vi først undersøke om de høyrepopulistiske velgerne og menn er overrepresentert i privat sektor, og om de høyrepopulistiske velgerne er mer økonomisk usikre enn andre velgere. Disse analysene gjøres for hvert enkelt parti. Videre skal vi se på om de høyrepopulistiske partiene under ett med logistiske regresjonsanalyser. Dermed får vi både et bilde av eventuell variasjon mellom partiene, og hva som kan forklare kjønnsforskjellene til partigruppen sett under ett. Slik vil det spesielle ved de ulike partiene bli belyst, samtidig som man med denne fremgangsmåten kan etterstrebe generelle forklaringer. Det er nettopp slike vurderinger av forklaringene som generelle eller partikulære som er målet med komparative studier og denne oppgaven, men la oss først se på de bivariate analysene.

4.2 Høyrepopulistiske velgeres sektortilhørighet og personlig økonomi

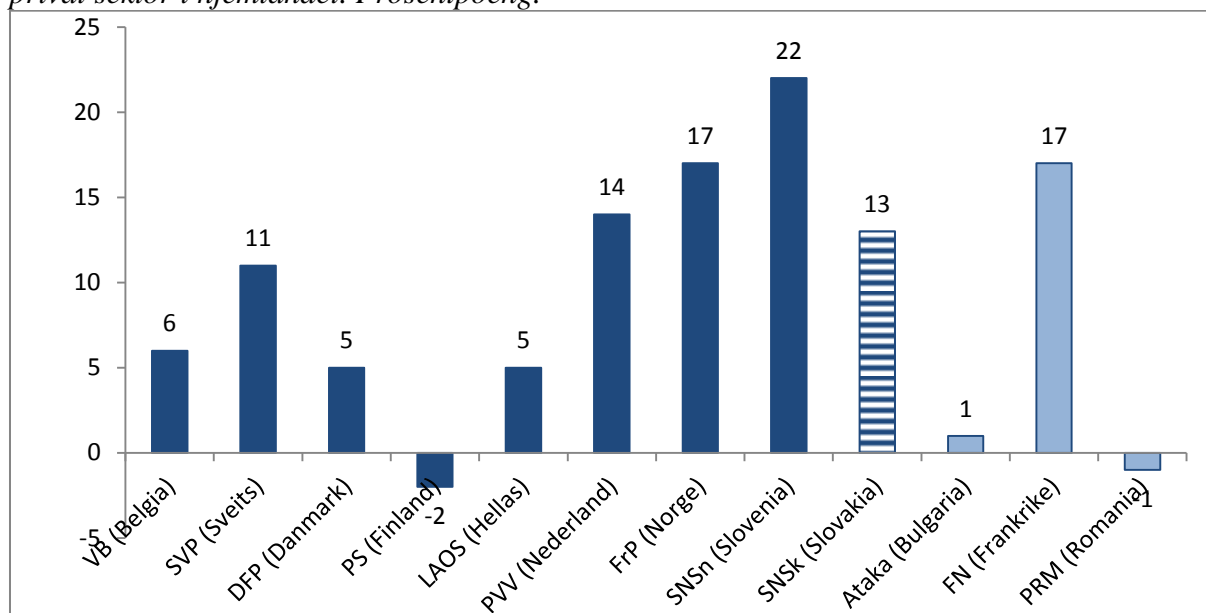
4.2.1 Sektortilhørighet

Hypotese 1: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi færre kvinner jobber i privat sektor

7 av 10 høyrepopulistiske velgere jobber i privat sektor

I gjennomsnitt jobber syv av ti høyrepopulistiske velgere i privat sektor, noe som bekrefter de høyrepopulistiske partienes større popularitet i privat sektor.²⁹ Likevel varierer andelen velgere i privat sektor mellom disse partiene. Figur 4.1 viser forholdet mellom høyrepopulistiske velgere i privat og offentlig sektor. Søylene viser hvor mange prosentpoeng flere velgere de høyrepopulistiske partiene har i privat sektor i forhold til hvor mange velgere som jobber i privat sektor i sitt hjemland. I figuren ser vi at FrP har 17 prosentpoeng flere velgere i privat sektor enn norske velgere i privat sektor, mens Ataka-velgere har nesten like mange velgere i privat sektor som det finnes bulgarske velgere i privat sektor. Samtidig har PS (Finland) og PRM (Romania) en overvekt av velgere i offentlig sektor, selv om overvekten er liten.

Figur 4.1 Høyrepopulistiske velgere i privat sektor i forhold til den totale andelen velgere i privat sektor i hjemlandet. Prosentpoeng.

*) Mørke søyler markerer hvorvidt det er flere menn enn kvinner i privat sektor i det landet partiene befinner seg.

²⁹ Dette er 9 prosentpoeng over den totale andelen av velgere i privat sektor, et gjennomsnitt for de høyrepopulistiske partiene. Gjennomsnittet er beregnet med partier som enheter, og ikke alle høyrepopulistiske velgere i Europa.

I figuren sier fargene på søylene noe om kjønnsbalansen i privat sektor i de landene partiene opererer i: Mørke søyler markerer hvorvidt det er flere menn i privat sektor enn kvinner, mens lyse søyler der det er flere kvinner enn menn og graderte søyler der det ikke er noen forskjell. Som antatt er det langt flere menn enn kvinner i privat sektor. I gjennomsnitt jobber 8 prosentpoeng flere menn i privat sektor enn kvinner, og i åtte land er privat sektor mannsdominert. Dette finnes likevel noen unntak. I Bulgaria, Frankrike og Romania er det en liten overvekt av kvinner i privat sektor, og i Slovakia er det like mange menn og kvinner som jobber i privat sektor.

Selv om det er flere menn enn kvinner som jobber i privat sektor, betyr det ikke at de fleste kvinner generelt jobber i offentlig sektor. I gjennomsnittet jobber hele 14 prosent flere kvinner i privat sektor i forhold til offentlig sektor. Bare i Danmark og Slovenia jobber flere kvinner i offentlig sektor enn privat sektor. Bildet må derfor nyanseres – selv om flere menn enn kvinner jobber i privat sektor, jobber også brorparten av kvinnene i privat sektor rett og slett fordi det jobber flere i privat sektor enn i offentlig sektor. Det er likevel en tendens at de høyrepopulistiske partiene har en overvekt av velgere i privat sektor, og at privat sektor er mannsdominert. Dette styrker hypotesen om at sektortilhørighet kan forklare kjønnsforskjellene, men viser samtidig at det er noe variasjon mellom partiene.

4.2.2 Personlig økonomi

Hypotese 2: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi menn med svak personlig økonomi tiltrekkes av disse partiene, men det gjør ikke kvinner med svak personlig økonomi.

Inntekt – høyrepopulistiske velgere er ikke overrepresentert blant lavtlønte

I motsetning til Dehaussé og Muddes antagelser viser de bivariate analysene at de høyrepopulistiske partiene hverken er overrepresentert eller underrepresentert blant lavtlønte velgergrupper. I gjennomsnitt er 28 prosent av velgerne deres lavtlønte, noe som ikke avviker nevneverdig fra den totale andelen lavtlønte i datasettet. Samtidig er det stor variasjon mellom partiene. SNSn i Slovenia har kun 17 prosent oppslutning blant lavtlønte mens PS i Finland som har hele 42 prosent oppslutning blant denne velgergruppen. Stikk i strid med Dehaussé og Muddes antagelser er det derfor vanskelig å si at de høyrepopulistiske partiene har større oppslutning blant lavtlønte velgergrupper enn andre velgere (Dehaussé 2002: 4; Muddé 2007:135 og 205). Dette funnet bryter dermed med utgangspunktet for hypotesen, og svekker forestillingen om høyrepopulistiske velgere som en spesielt lavtlønt velgergruppe. Som antatt

er det derimot en klar overvekt av kvinner blant de lavtlønte i alle land. Dette på tross av at inntekt her er beregnet på bakgrunn av husholdningens økonomi og ikke personlig inntekt. Vi bør derfor også anta at kjønnsforskjellene er større enn de ser ut som siden kvinners lønn i denne sammenhengen ofte sees i sammenheng med deres eventuelle ektemenn (diskutert i kapittel 2). Samtidig varierer kjønnsforskjellene, fra Slovenia der det er 29 prosentpoeng flere lavtlønte kvinner enn lavtlønte menn, til Romania der forskjellen kun er et poeng.

Økonomisk usikkerhet – kvinner og høyrepopulistiske velgere er mer usikre enn andre

Hele 75 prosent av velgerne i utvalget sier at det ikke er sannsynlig eller litt sannsynlig at de vil lete etter jobb i de neste 12 månedene. 25 prosent oppgir at dette er sannsynlig eller veldig sannsynlig. Blant de høyrepopulistiske partienes velgere, med unntak av Atakas og SNSns velgere, er det langt flere som sier at dette er sannsynlig. I snitt oppgir 4 prosentpoeng flere høyrepopulistiske velgere at dette er sannsynlig enn gjennomsnittselvelgeren. Dette bekrefter tidligere studier som sier at de høyrepopulistiske velgerne er mer økonomisk usikre enn andre velgere. Når det gjelder forskjellen på menn og kvinner oppgir hele 8 prosentpoeng flere kvinner enn menn at det er sannsynlig at de kommer til å lete etter jobb i de neste 12 månedene.

Siden kvinner har dårligere råd enn menn, og kvinner og menn er like økonomisk usikre virker det rart at personlig økonomi kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Likevel kan det tenkes at det foreligger et samspill mellom disse to faktorene og kjønn – at lønn og økonomisk usikkerhet har ulik effekt på menn og kvinner. Før vi forkaster denne hypotesen vil jeg derfor undersøke dette med regresjonsanalysene som kommer senere i kapitlet.

Så langt har vi sett på de enkelte partiene hver for seg. Samtidig som det er variasjoner mellom partiene, er det likevel noen tendenser hvor det synes å være mer plausibelt å si at sektor kan forklare mer av kjønnsforskjellene enn personlig økonomi. Bivariate analyser kan ikke kontrollere for spuriøse og indirekte effekter. Å analysere alle partiene under ett med multipel regresjonsanalyser kan derimot gi bedre svar på hvorvidt hypotesene gjenspeiler en generell tendens i Europa, eller om de kun kan forklare kjønnsforskjellene til enkeltpartier. Vi går derfor over til logistiske multipel regresjonsanalyser med de høyrepopulistiske partier som partigruppe i den avhengige variabelen.

4.3 Kan sektor og personlig økonomi forklare mannsdominansen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene?

I de multiple logistiske regresjonsanalysene er oppslutning om høyrepopulistiske partier, med verdiene, 1 ”stemt på et høyrepopulistisk parti”, og 0 ”stemt på andre partier”, avhengig variabel og kjønn uavhengig variabel. Dersom en variabel som introduseres i regresjonen reduserer koeffisienten til kjønn betyr dette at variabelen kan være med å forklare hvorfor kjønn har effekt på oppslutning til de høyrepopulistiske partiene. Koeffisientene til kjønn i blokk 3.-5. sammenlignes derfor med koeffisienten til kjønn i blokk 2, og ikke innbyrdes siden dette ikke er en blokkvis regresjon. Som diskutert i metodekapittelet kontrolleres det for landeffekter med tolv dummyvariabler (blokk 2.-5.). Disse vises ikke i tabellen da de kun er inkludert som kontrollvariabler og er lite interessante i seg selv. Koeffisienten til kjønn i blokk 1. er dermed ikke kontrollert for landeffekter.

Tabell 4.1 Logistiske regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og sosioøkonomiske faktorer som uavhengige variabler.

Blokk	1.	2.	3.	4.	5.
	(uten landeffekter)	(med landeffekter)			
Kjønn	-0.49***	-0.49***	-0.41***	-0.50***	-0.51***
Utdanning		-0.59***	-0.62***	-0.68***	-0.66***
Alder		-0.27***	-0.24***	-0.29***	-0.27***
Sektor			0.31***		
Usikkerhet				0.17	
Inntekt					-0.02
Konstant	-2.31***	1.02***	0.77**	1.20***	1.20***
Observasjoner	15089	15014	12852	11029	12692
Pseudo R ²	0.01	0.09	0.10	0.09	0.11

*) Signifikansnivå: * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

*) Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyere utdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), Sektor(0=offentlig 2=privat), Økonomisk usikkerhet (0=frykter ikke arbeidsledighet, 1=frykter arbeidsledighet), Inntekt (0= mellom eller høy inntekt, 1=lav inntekt)

Som vi ser i tabellen har kjønn negativ effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene. Omregnet til sannsynligheter betyr det at det er 1.6 ganger større sannsynlighet for at en mann stemmer på disse partiene enn en kvinne.³⁰ Fra blokk 1 til blokk 2 øker Pseudo R² fra 0.01 til 0.09. Dette betyr at ulike aspekter ved land kan forklare store deler av

³⁰ Av pedagogiske hensyn har jeg her regnet ut oddsene fra å gå fra kvinne til mann, i stedet for fra mann til kvinne som koeffisienten i tabellen (logitenhetene) tar utgangspunkt i. Dette fordi oddsene blir enklere å forstå dersom man gjør det slik. Jeg har derfor ganget koeffisientene med -1 for at de skal gå fra kvinne til mann, i stedet for fra mann til kvinne: $-0,49 \cdot -1 = 0,49$. Fra logitenheter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $0,49 = e^{0,49} = 1,63$. Koeffisienten for kjønn er -0,49 når mann har høy verdi, og 0,49 når kvinne har høy verdi.

oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene,³¹ noe som ikke er spesielt overraskende siden samtlige høyrepopulistiske partier forholder seg til en nasjonal kontekst. Noe av økningen kan også skyldes at Pseudo R^2 øker når man setter inn flere variabler i en regresjonsmodell. Det er også interessant at effekten av kjønn er uforandret etter at jeg kontrollerer for land, utdanning og alder. Dette styrker forståelsen av effekten av kjønn som et generelt fenomen for samtlige høyrepopulistiske partier og ikke noe særegent for enkeltpartier som forsvinner når man kontrollerer for landeffekter, alder eller utdanning (i henhold til diskusjonen i kapittel 3).³²

Før jeg kommenterer sektor-variabelen vil jeg først kommentere de ikke-signifikante variablene i tabellen. I regresjonene har hverken inntekt eller økonomisk usikkerhet signifikant effekt på høyrepopulistiske partier. Inntekts manglende signifikans bekrefter resultatene fra de bivariate analysene som viste hvordan de høyrepopulistiske partiene hverken er over- eller underrepresentert blant lavtlønte velgergrupper. Dette gir ytterligere styrke til å problematisere Mudde (2007:135 og 205) og Dehausses (2002: 4) forståelse av de høyrepopulistiske velgerne som en lavtlønnet gruppe. Inntekt kan heller ikke være med på å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene.³³ Derimot viste de bivariate analysene at de høyrepopulistiske velgerne er mer økonomisk usikre enn andre velgere, og økonomisk usikkerhet har signifikant effekt dersom det ikke kontrolleres for utdanning og alder. At signifikansen forsvinner når det kontrolleres for bakenforliggende faktorer som alder og kjønn tyder på at effekten er spuriøs og kan forklares med alder og utdanningsnivå. Selv i regresjonen der koeffisienten til økonomisk usikkerhet er signifikant reduserer den ikke effekten av kjønn, og økonomisk usikkerhet kan derfor ikke forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene.

Av analysen ser vi at sektor har signifikant effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, og reduserer effekten av kjønn. Utvalgene i regresjonene med og uten sektor er

---

³¹ Pseudo R^2 er 0.08 uten å kontrollere for alder og utdanning. Brorparten av økningen skyldes derfor introduseringen av landvariablene, og landvariablene kan forklare syv prosent av variasjonen til oppslutningen til de høyrepopulistiske partiene.

³² Som vi ser er effekten av alder og utdanning negativ og signifikant i alle blokkene. Det betyr at det er større sannsynlighet for at unge, lavt utdannede velgere stemmer på høyrepopulistiske partier enn eldre, høyt utdannede velgere. At samtlige landvariabler har negative koeffisienter, betyr at sannsynligheten for å stemme høyrepopulistisk synker fra å være velger i Sveits til å være velger i et annet land. Siden SVP i Sveits er det høyrepopulistiske partiet med størst oppslutning er ikke dette spesielt overraskende.

³³ Dette kan tenkes å ha å gjøre med at jeg kontrollerer for utdanning, men selv i en regresjon uten alder og utdanning som kontrollvariabler har ikke inntekt signifikant effekt.

derimot ulike, og koeffisientene kan ikke sammenlignes direkte. I en regresjonen med kjønn og kontrollvariablene (blokk 2) på utvalget til sektor-regresjonen (blokk 3) er koeffisienten til kjønn $-0,46^{***}$, en koeffisient som er sterkere enn koeffisienten til kjønn i blokk 3. Sektor reduserer derfor koeffisienten til kjønn også når vi sammenligner koeffisienter beregnet på samme utvalget. Som de bivariate analysene hentydet til kan sektortilhørighet i arbeidslivet forklare hvorfor færre kvinner stemmer på høyrepopulistiske partier fordi færre kvinner jobber i privat sektor, men i motsetning til de bivariate analysene kan disse analysene i større grad bekrefte at sektor er en generell forklaring og ikke kun et forhold som ser ut til å gjelde enkeltpartier.

Samtidig skal vi være forsiktige med å overdrive hvilken forklaringskraft sektor har på kjønnsforskjellene. Selv om sektor reduserer effekten kjønn har på høyrepopulistiske partier, er reduksjonen relativ liten. At koeffisienten reduseres fra $-0,49$ til $-0,41$ innebærer at sannsynligheten for at en mann stemmer på høyrepopulistiske partier går fra å være 1.6 ganger mer sannsynlig enn at en kvinne stemmer på disse partiene til 1.5 ganger mer sannsynlig.³⁴ Dette tyder på at sektor kan være med å forklare kjønnsforskjellene, men det er på ingen måte den eneste forklaringen. Bildet er mer sammensatt, noe som gjør det mer spennende å se på hvordan og hvorvidt holdninger kan forklare kjønnsforskjellene som vil være tema for kapittel 5.

Men hvorfor har sektor effekt på stemmegivning?

Som diskutert tidligere i dette kapittelet er det usikkert hvorfor sektortilhørighet i arbeidslivet kan forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene. Som diskutert har den vanlige forklaringen på sektors effekt på stemmegivning vært at ansatte i offentlig sektor er mer venstrevridde i økonomiske spørsmål og derfor i større grad slutter opp om partiene på venstresiden. Hvorvidt dette også gjelder de høyrepopulistiske partiene kommer jeg tilbake til når jeg skal diskutere holdninger i kapittel 5.

Givens (2004: 31) mener derimot at årsaken til at flere i privat sektor slutter opp om de høyrepopulistiske partiene er fordi ansatte i privat sektor føler seg mer økonomisk usikre da arbeidsplassene deres er mer utsatt for moderniseringsprosesser, som for eksempel

---

³⁴ Av pedagogiske hensyn har jeg igjen regnet ut oddsen fra å gå fra kvinne til mann, i stedet for fra mann til kvinne som koeffisienten i tabellen (logitenhetene) tar utgangspunkt i, og har ganget koeffisientene med -1 : $-0,49 * -0,1 = -0,49$. $-0,41 * -1 = 0,41$. Fra logitenheter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $0,49 = e^{0,49} = 1,6$. $0,41 = e^{0,41} = 1,5$.

globalisering, enn arbeidsplasser i offentlig sektor. Logistiske regresjoner med økonomisk usikkerhet som avhengig variabel og sektor som uavhengig viser også at sannsynlighet for å oppleve økonomisk usikkerhet er større for ansatte i privat sektor. Logistiske regresjoner viser også at sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier er større for økonomisk usikre velgere hvis man ikke kontrollerer for sektor, utdanning og alder, men med en gang man kontrollerer for disse variablene er ikke økonomisk usikkerhet lengre signifikant. Det er altså ikke større sannsynlighet for at mer usikre velgere i privat sektor skal stemme på høyrepopulistiske partier enn mindre usikre velgere i samme sektor. Usikkerhet er derfor et kjennetegn ved velgere i privat sektor, ikke en forklaring på hvorfor velgere i privat sektor er mer tiltrukket av disse partiene. At sektortilhørighet, utdanningsnivå og alder kommer før økonomisk usikkerhet i kausalrekkefølgen, styrker denne tolkningen av økonomisk usikkerhet.³⁵

Påvirker utvalget av høyrepopulistiske partier resultatet?

Som diskutert i kapittel 1 og 2 er klassifiseringen av de høyrepopulistiske partiene en het debatt. Spørsmålet er derfor hvorvidt inkluderingen av tvilstilfeller som FrP i Norge og PS i Finland har påvirket resultatet. De samme multiple logistiske analysene uten FrP og PS gir derimot de samme resultatene. Kjønn har dog litt sterkere effekt uten FrP og PS, men hverken usikkerhet eller inntekt har signifikant effekt. Det har derimot sektor som også reduserer effekten av kjønn. Dette styrker forståelsen av at resultatene ikke er farget av utvalget av partier, og viser hvordan FrPs og PSs velgere har mye til felles med andre høyrepopulistiske velgere.

Som diskutert i kapittel 3 har hverken SNSk i Slovakia eller FN i Frankrike et overskudd av mannlige velgere, noe som kan tenkes at har påvirket resultatet, men også med de samme regresjonene uten disse to partiene får vi det samme resultatet. Den eneste forskjellen er at effekten av kjønn på høyrepopulistiske partier er litt sterkere. Dette er ikke overraskende når vi tar vekk de to eneste partiene som hadde et overskudd av kvinner.

---

³⁵ Det er behov for å si litt mer om plasseringen av økonomisk usikkerhet i den antatte kausalmodellen siden økonomisk usikkerhet, som diskutert i kapittel 1 og 2, både kan forstås som en sosiøkonomisk faktor og en holdning siden økonomisk usikkerhet også kan sees på som et aspekt av lønn og yrkestilhørighet. Men selv om økonomisk usikkerhet kan regnes som en sosiøkonomisk faktor og dermed komme i denne hovedkategorien i den antatte kausalmodellen (se figur 2.1) vil den likevel komme etter alder, utdanning og yrkes i kausalmodellen som alle tre kan antas å påvirke opplevd økonomisk usikkerhet.

Foreligger det samspill?

Som diskutert i kapittel 1 kan det tenkes at sektor, usikkerhet og inntekt har ulik effekt på menn og kvinner - at det foreligger et samspill. Et samspillsledd i de multiple logistiske regresjonene kunne ha undersøkt dette, men siden kjønn ville inngå i selve samspillsleddet ville det være vanskelig å tolke at en eventuell reduksjon av koeffisienten til kjønn skyldtes at det forelå et samspill og ikke at kjønn inngikk i samspillsleddet. Separate regresjoner for menn og kvinner kan imidlertid undersøke om variablene har ulik effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene avhengig av kjønn. I tabell 2.2 viser resultatene fra slike regresjoner (også her er dummy-variablene for land tatt ut, da de kun er der for å kontrollere for landeffektene).

Tabell 4.2 Separate regresjoner for menn og kvinner.

	Sektor		Usikkerhet		Inntekt	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Utdanning	-0.65***	-0.59***	-0.74***	-0.62***	-0.61***	-0.76***
Alder	-0.30***	-0.15	-0.34***	-0.22*	-0.31***	-0.20*
Sektor	0.22	0.45***				
Usikkerhet			0.13	0.25		
Inntekt					0.09	-0.18
Konstant	1.19***	-0.17	1.64***	0.12	1.26***	0.66
Observasjoner	6218	6634	5429	5600	6087	6605
Pseudo R ²	0.097	0.087	0.100	0.072	0.10	0.11

*) 95% confidence intervals in brackets, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

*) Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyereutdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), Sektor(0=offentlig 1=privat), Økonomisk usikkerhet (0=frykter ikke arbeidsledighet, 1=frykter arbeidsledighet), Inntekt (0= mellom eller høy inntekt, 1=lav inntekt)

Hverken for kvinner eller menn har økonomisk usikkerhet eller inntekt signifikant effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, og vi kan avkrefte at variablene har ulik effekt på kvinner og menn. Det foreligger derfor ikke et samspill mellom økonomisk usikkerhet og kjønn eller inntekt og kjønn som tidligere antatt. Sammen med resultatene i tabell 4.1 avkrefter dette at faktorene kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Derimot har sektor ulik effekt for kvinner og menn på oppslutning om de høyrepopulistiske partier. Effekten av sektor er signifikant for kvinner, men ikke for menn. Det betyr at mens sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier er 1.6 ganger større for kvinner i privat sektor enn kvinner i offentlig sektor, er det ikke noe større sannsynlighet for at menn i privat enn i offentlig sektor stemmer på disse partiene.³⁶ Dermed

³⁶ Av pedagogiske årsaker oppgir jeg igjen odds fra å gå fra kvinne til mann, og ikke fra mann til kvinne som koeffisienten i tabellen (logitenheter) gjør: $-0.45 \cdot -1 = 0.45$. Fra logitenheter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $0,45 = e^{0,45} = 1,57$

bekrefter resultatene i tabell 4.2 resultatene i tabell 4.1 - sektor kan forklare kjønnsforskjellene i oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, men det kan ikke personlig økonomi.

Alder har også ulik effekt for kvinner og menn på oppslutning om partiene, hvor alder gjennomgående har svakere effekt for kvinner enn menn. Det betyr at alder har større betydning for menns sannsynlighet til å stemme på høyrepopulistiske partier enn sannsynligheten for at kvinner stemmer på disse partiene. Alder og utdanning reduserer derimot ikke effekten av kjønn i tabell 4.1, og det er heller ikke teoretisk grunnlag for å forvente at alder skal kunne forklare kjønnsforskjellene. Alder og utdanning kan derfor ikke være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene.

4.4 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg gått gjennom hvordan og i hvilken grad sosioøkonomiske faktorer kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Partiene er både analysert hver for seg og under ett. Som vi har sett, viser både de bivariante analysene og de logistiske regresjonene at sektor kan forklare kjønnsforskjellene, og er derfor en generell forklaring på kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene. Derimot ga hverken de bivariante analysene eller regresjonsanalysene støtte for at usikkerhet og inntekt kan forklare kjønnsforskjellene. Grunnen til dette er at de høyrepopulistiske velgergruppene ikke har lavere lønn enn andre velgere, og lavtlønte menn er heller ikke mer tiltrukket av denne partigruppen enn lavtlønte kvinner. Selv om høyrepopulistiske velgere er over gjennomsnittet mer økonomisk usikre enn andre velgere, er det heller i større grad usikre kvinner og ikke usikre menn som sluttet opp om de høyrepopulistiske partiene.

Sosioøkonomiske faktorer kan gjennom sektortilhørighet i arbeidslivet forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på denne typen partier, men som diskutert i kapittel 1 er det ikke bare sosioøkonomiske faktorer som kan tenkes å forklare kjønnsforskjellene. Holdninger har som nevnt hatt stigende forklaringskraft på velgeratferd (Berglund 2007), og holdninger står helt sentralt for å forklare kjønnsforskjeller i stemmegivning (Bergh 2008). Vi kan heller ikke slutte fra det faktum at sektor kan forklare kjønnsforskjellene til at ikke andre faktorer kan ha samme forklaringskraften. Jeg vil derfor i kapittel 5 se på hvordan og i hvilken grad holdninger og verdier kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier.

Kapittel 5: Hvordan og i hvilken grad kan holdninger og verdier forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier?

På samme måte som jeg analyserte hvordan sosioøkonomiske faktorer kunne forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier i kapittel 4, vil jeg i dette kapittelet se på hvordan holdninger og verdier kan forklare det samme fenomenet.

Fremgangsmåten er også den samme: Først vil jeg generere et sett av konkrete hypoteser, som videre testes ut på datamateriale fra European Social Survey. Her vil bivariante analyser belyse variasjoner mellom partiene, mens multiple regresjonsanalyser har som mål å etterstrebe forklaringer på mannsdominansen som kan gjelde partigruppen som helhet.

5.1 Relevante holdninger og verdier

De høyrepopulistiske partienes kjerneverdier, nativisme, authoritarianisme og populisme, er sentrale for å forklare oppslutningen om disse partiene (som nevnt i kapittel 1). Siden partiene har vunnet langt større oppslutning blant menn enn kvinner er det naturlig å spørre seg hvorvidt disse holdningene også er mer populære hos menn, noe som videre kan forklare mannsdominansen i partienes velgermasse. Spørsmålet er derfor om menn i større grad støtter ideen om at stater skal være etnisk rene (nativisme); om de er mer opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden (authoritarianisme); og om er menn mer overbeviste om at samfunnet er delt mellom den korrupte eliten og det rene folket (populisme). Når det gjelder nativisme er dette omdiskutert. Mens Hernes og Knudsen (1994), Kofman (1999) og Schuman m.fl. (1997) har vist at menn er mer fiendtlig innstilt til innvandring enn kvinner, viser Aardal og Valen (1995) at det ikke er noen nevneverdige kjønnsforskjeller. Hvorvidt menn i større grad slutter opp om de høyrepopulistiske kjerneverdiene bør undersøkes nærmere, men skal kjerneverdiene forklare kjønnsforskjellene vil jeg anta at det er sånn. Jeg formulerer derfor tre konkrete hypoteser for hvordan kjerneverdiene kan ha en slik effekt:

- Hypotese 3: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mindre enig i at stater skal være etnisk rene (nativisme).
- Hypotese 4: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mindre opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden (authoritarianisme).

- Hypotese 5: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mindre overbeviste om at samfunnet er delt mellom den korruperte eliten og det rene folket (populisme).

Holdninger er helt sentralt for å forklare kjønnsforskjeller i velgeratferd. Som diskutert i kapittel 1 er kvinners venstredreining en av de viktigste forklaringene her (Bergh 2009; Chaney m.fl 1998; Strudlar m.fl 1998; Welch 1992). Selv om økonomiske spørsmål er mindre viktige for de høyrepopulistiske partiene (Mudde 2009:333; 2007:119-138; Zaslove 2009), er likevel denne forklaringen så sentral for forståelsen av de generelle kjønnsforskjellene i stemmegivning at den ikke bør avfeies før den har blitt testet ut empirisk.

Bergh (2007) finner at omtrent halvparten av kjønnsforskjellene i stemmegivning i Norge og USA kan forklares med feministisk bevissthet, og Kitschelt (1995:76) peker på at nettopp de høyrepopulistiske partienes antifeministiske holdninger kan forklare deres mannsdominans. Det er derfor rimelig å anta at feministisk bevissthet også kan forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene.

Religion var en av de første forklaringsfaktorene på kjønnsforskjeller i velgeratferd brukt av blant annet Duverger (1955) og Tingsten (1937). Mudde (2007:115) trekker også frem religion som en mulig forklaring på kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene. Selv om religion i større grad ble brukt på kvinners stemmegivning i tidligere tider, er det derfor ikke utenkelig at dette også kan forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene i vår tid. Med dette utgangspunktet vil jeg generere ytterligere tre konkrete hypoteser som kan forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene:

- Hypotese 6: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mer venstreorienterte
- Hypotese 7: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mer feministisk bevisste enn menn.
- Hypotese 8: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mer religiøse enn menn.

Hypotesene i dette kapittelet blir delt inn mellom de hypotesene som relaterer seg til de høyrepopulistiske partienes kjerneverdier (hypotese tre til fem), og de hypotesene som relaterer seg til forklaringer på kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt (hypotese seks til åtte). Dette er en naturlig oppdeling av hypotesene siden de første tre hypotesene vil være forklaringer som bare gjelder for de høyrepopulistiske partiene, mens de andre hypotesene har blitt brukt for å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til andre partier. Denne inndelingen er også gjort av pedagogiske hensyn. Det er mange hypoteser som skal diskuteres i dette kapittelet, og ved å stykke opp hypotesene er det lettere å se de bivariante analysene og de logistiske multiple analysene i sammenheng.

Etter å ha testet hypotesene vil jeg samle trådene og diskutere hvordan holdninger og verdier kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Avslutningsvis vil jeg vurdere resultatene fra dette kapittelet opp mot resultatene i kapittel 4 for å se hvordan hypotesene i denne oppgaven samlet kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Men først til hvordan de høyrepopulistiske partienes kjerneverdier kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene.

5.2 De høyrepopulistiske partienes kjerneverdier

5.2.1 Nativisme

Hypotese 3: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mindre enig i at stater skal være etnisk rene (nativisme).

Som diskutert i metodekapittelet er både holdninger til inkludering og innvandring to aspekter ved nativisme (konstruering av indeksene ble diskutert i metodekapittelet). For å undersøke hvorvidt nativisme kan forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene vil jeg se på hvordan høyrepopulistiske velgere skiller seg fra andre velgere på innvandringsindeksen og inkluderingsindeksen, og hvordan menn skiller seg fra kvinner på de samme indeksene.

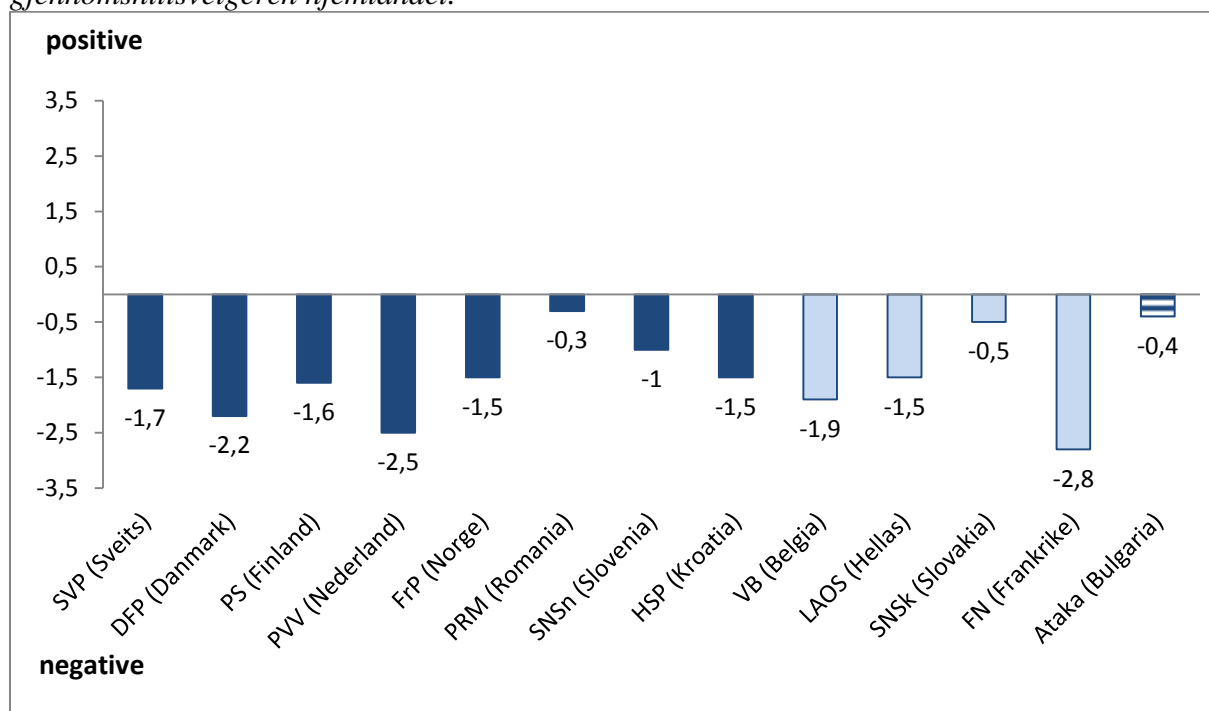
Menn er mer skeptisk til innvandring enn kvinner

Figur 5.1 viser hvordan høyrepopulistiske velgere skiller seg fra gjennomsnittvelgeren på innvandringsindeksen der høye verdier representerer positive holdninger til innvandring, og lave verdier negative holdninger til innvandring. Her er gjennomsnittsverdien til de høyrepopulistiske velgernes trukket fra verdien til hjemlandets gjennomsnittselger. Negative

avvik indikerer dermed at de høyrepopulistiske velgerne er mer skeptisk til innvandring enn gjennomsnittselgeren. Som vi ser har alle de høyrepopulistiske partiene velgere som er mer negative til innvandring enn gjennomsnittselgeren i sitt hjemland, og ti av tretten partier har de mest kritiske velgerne.

Figur 5.1 De høyrepopulistiske velgernes holdning til innvandring i forhold til gjennomsnittselgeren hjemlandet.

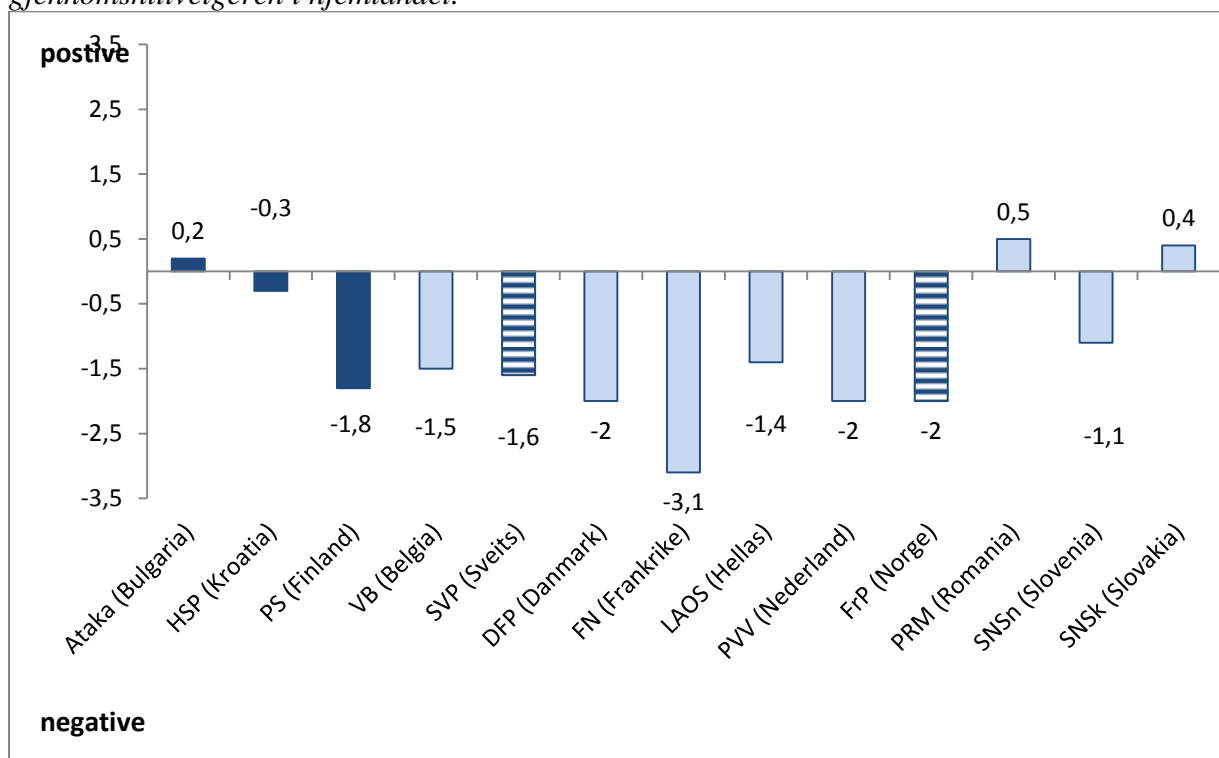
*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer skeptisk til innvandring enn kvinner, lyse søyler der kvinner er mer skeptisk enn menn, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

Fargen på søylene i figuren viser forskjellene mellom menn og kvinners holdning til innvandring i de landene partiene operer: Mørke søyler viser hvorvidt mannlige velgere i det respektive landet er mer skeptisk til innvandring enn kvinner, lyse søyler hvor kvinner er mer skeptisk til innvandring enn menn og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller. Som vi ser er menn mer skeptiske til innvandring enn kvinner i et flertall av landene. Kun i fire land (Belgia, Frankrike, Hellas og Slovakia) er kvinner mer kritisk til innvandring enn menn (lyse søyler). I Bulgaria er det ikke forskjeller på menn og kvinners innvandringsholdninger (skravert søyle). At velgere som stemmer på høyrepopulistiske partier er mer kritiske til innvandring enn andre velgere, samtidig som menn er mer kritiske enn kvinner, styrker hypotesen om at holdning til innvandring kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene.

Menn er ikke mer kritisk til inkludering enn kvinner

Figur 5.2 viser hvordan de høyrepopulistiske velgerne skiller seg fra gjennomsnittselgeren på inkluderingsindeksen, hvor høye verdier impliserer positive holdninger til inkludering. Figuren er bygd opp etter de samme prinsippene som figur 5.1, hvor negative avvik innebærer at de høyrepopulistiske partiene er mer skeptisk til inkludering enn gjennomsnittselgeren i sitt hjemland. Som vi ser har de fleste partiene velgere som er mer kritisk til inkludering enn gjennomsnittselgeren, men ikke alle, både Atakas (Bulgaria), PRMs (Romania) og SNSs (Slovakia) velgere er mindre negative til hvordan samfunnet påvirkes av økt innvandring enn gjennomsnittselgeren i sitt hjemland. All den tid innvandring først og fremst er et dagsaktuelt spørsmål i Vest-Europa (Mudde 2007:63), er det interessant at alle disse tre partiene befinner seg i Øst-Europa. Det kan derfor tenkes at inkluderingsspørsmålene ikke treffer like godt i disse landene som i vesteuropeiske land, eller at de høyrepopulistiske partiene og deres velgere er mindre opptatt av inkluderingsspørsmål siden det ikke er et aktuelt tema i deres hjemland. Hvis dette er tilfelle burde det ha samme effekt på innvandringsspørsmålene, noe figur 5.1 avkreftet. Likevel er hovedtendensen klar: Ni av tretten høyrepopulistiske partier har velgere som er mer negativt innstilt til inkludering enn gjennomsnittselgeren i sitt hjemland.

Figur 5.2 De høyrepopulistiske velgeres holdning til inkludering i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.

*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer skeptisk til inkludering enn kvinner, lyse søyler der kvinner er mer skeptisk enn menn, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

På samme måte som i figur 5.1 viser fargen på søylene i figuren forskjellene mellom menn og kvinners holdning til inkludering. Som vi ser er menn mindre negative til hvordan innvandring påvirker samfunnet enn kvinner. Bare i tre land er menn mer negative til inkludering enn kvinner (mørke søyler). Kvinner er dermed mer negative til inkludering enn menn selv om de er mer positive til økt innvandring. I henhold til diskusjon om hvorvidt menn og kvinner har forskjellige nativistiske holdninger er dette interessant. Analysene viser forskjellene mellom menn og kvinners nativistiske holdninger kommer an på hvilke aspekter man ser på: Holdninger til innvandring eller inkludering.

De bivariate analysene svekker hypotesen om at inkluderingsspørsmål, som er ett aspekt ved nativisme, kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Kun i Finland og i Kroatia er de høyrepopulistiske velgerne mer kritiske til inkludering enn gjennomsnittselgeren samtidig som menn er mer kritiske enn kvinner. La oss nå gå videre og se på om autoritarianisme, som en annen kjerneverdi til de høyrepopulistiske partiene, kan se ut til å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene.

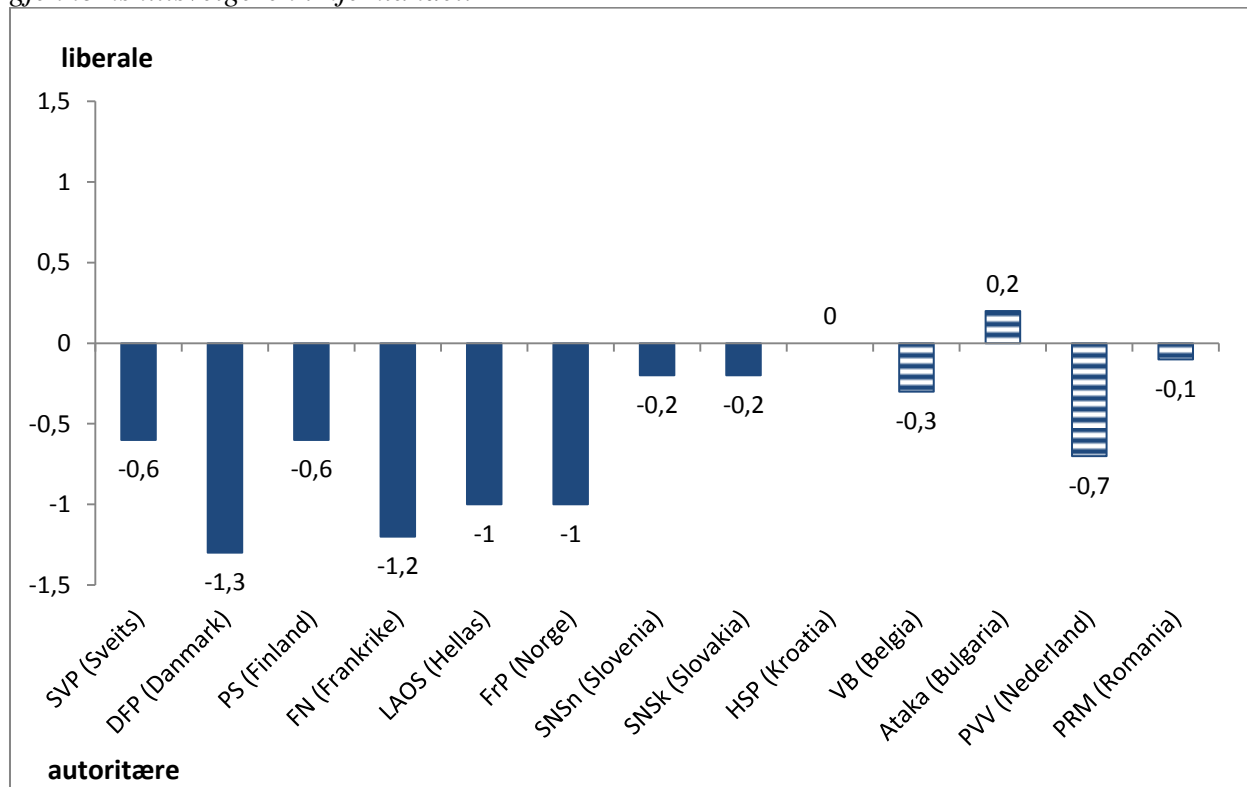
5.2.2 Autoritarianisme

Hypotese 4: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mindre opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden (autoritarianisme)

Menn er mer opptatt av lov og orden enn andre velgere

Figur 5.3 viser hvordan de høyrepopulistiske velgerne skiller seg fra gjennomsnittselgeren på autoritarianisme-indeksen der høye verdier indikerer liberale verdier og lave verdier autoritære verdier (figuren er bygd opp etter samme prinsipp som de to foregående figurene). Som vi ser er de høyrepopulistiske velgerne gjennomgående mer opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden enn gjennomsnittselgeren i sitt hjemland. Bare Ataka i Bulgaria har velgere som har mer liberale holdninger enn gjennomsnittselgeren. Vær oppmerksom på at y-aksen går fra -1.5 til 1.5, sammenlignet med de to andre figurene der y-aksen gikk fra -3.5 til 3.5. Avvikene kan derfor se større ut enn hva de egentlig er.

Figur 5.3 De høyrepopulistiske velgernes holdning til lov og orden i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.

*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer autoritære enn kvinner og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

Fargen på søylene i figurene markerer forskjellen mellom menn og kvinners verdier på autoritarianisme-indeksen. Som vi ser er ikke kvinner i noen av landene er mer opptatt av at lov og orden skal gjennomsyre samfunnet enn menn (ingen lyse søyler). Riktignok er det ingen holdningsforskjeller mellom menn og kvinner i Nederland, Belgia, Romania eller Bulgaria (skraverte søyler), men i ni land er menn mer autoritære enn kvinner (mørke søyler).³⁷ De bivariate analysene viser dermed at det er en tendens til at de høyrepopulistiske velgerne er mer autoritære enn andre velgere, og at menn er mer autoritære enn kvinner. Dermed støttes hypotesen om at autoritarianisme kan være med å forklare kjønnsforskjellene. La oss nå undersøke det tredje kjerneelementet, populisme, på samme måte som jeg har undersøkt de to andre.

³⁷ I Kroatia er menn mer autoritære på autoritarianisme-indeksen

5.2.3 Populisme

Hypotese 5: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mindre overbeviste om at samfunnet er delt mellom den korruperte eliten og det rene folket (populisme)

Siden populisme virker mer forlokkende på personer med lav tillit og mer misnøye til systemet og/eller politikerne, kan både misnøye og tillit brukes som indikatorer på populisme (diskutert i metodekapittelet). Jeg vil derfor se på om de høyrepopulistiske velgerne skiller seg fra andre velgere når det kommer til misnøye og tillit. Begge aspekter er operasjonalisert med indekser der lave verdier representerer mye misnøye eller lite tillit, og høye verdier representerer lite misnøye og mye tillit.

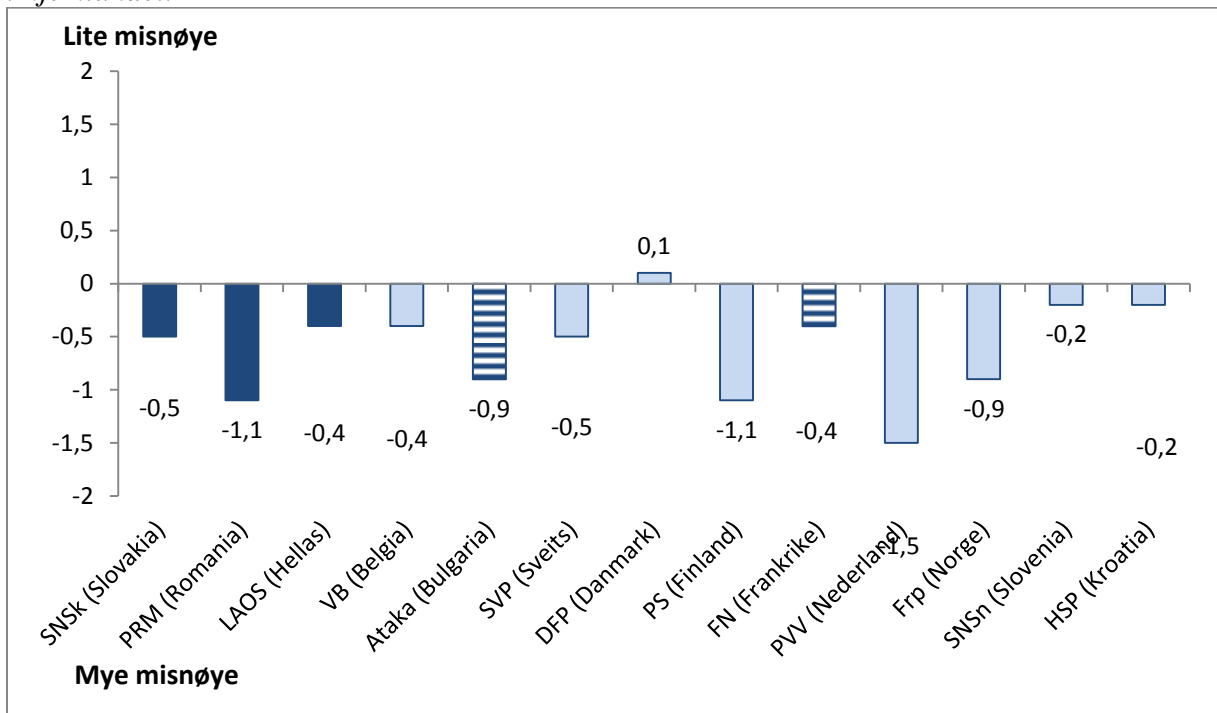
Menn er ikke mer misfornøyde enn kvinner

De høyrepopulistiske velgerne er mer misfornøyde enn andre velgere. Dette illustreres godt i figur 5.4, hvor negative verdier innebærer at de høyrepopulistiske partiene har velgere som er mer misfornøyde enn hjemlandets gjennomsnittvelgeren. Med unntak av Dansk Folkepartis velgere, er velgerne til alle de populistiske partiene mer misfornøyde enn gjennomsnittvelgeren, og fem av partiene har de mest misfornøyde velgerne i sitt hjemland (VB, Ataka, SVP, PVV og Frp).³⁸ Vær oppmerksom på at y-aksen går fra -2 til 2.

---

³⁸ I de andre landene er det i stedet venstresidens partier (sosialdemokrater, sosialister og kommunister) som er de mest misfornøyde.

Figur 5.4 De høyrepopulistiske velgernes grad av misnøye i forhold til gjennomsnittsvelgeren i hjemlandet.

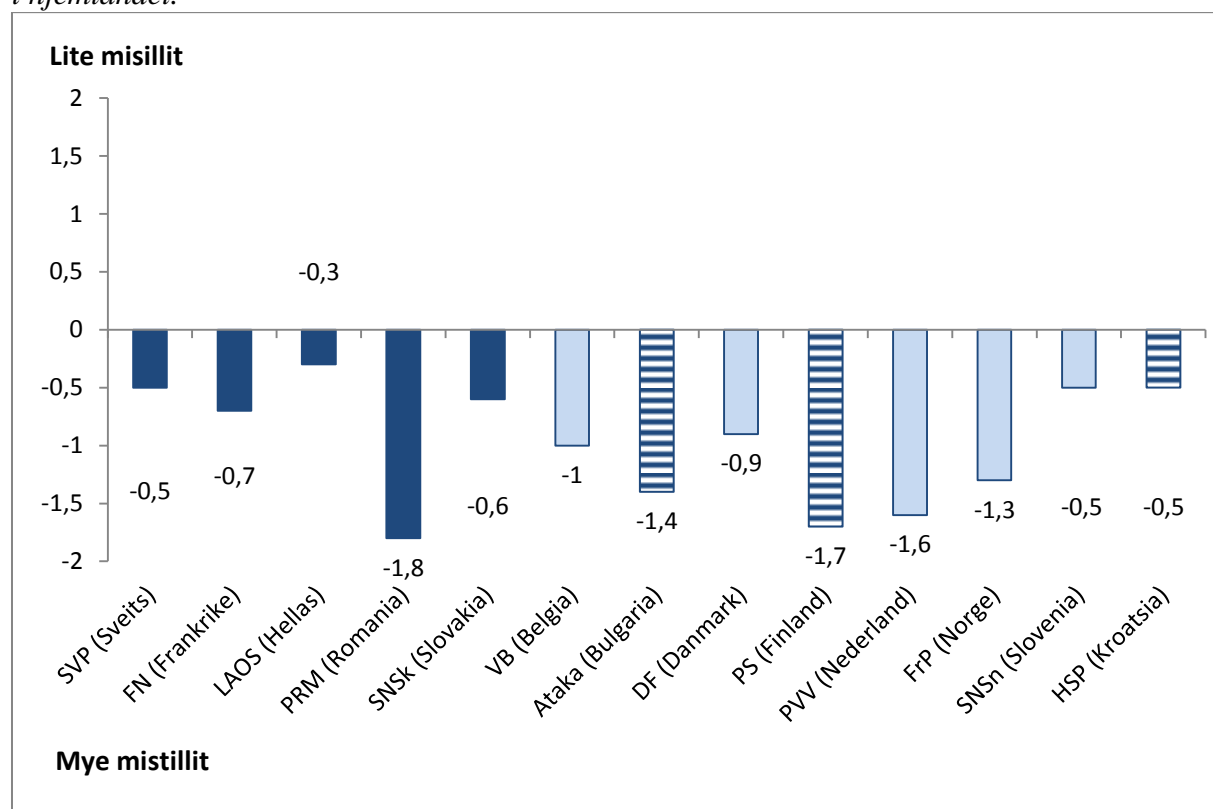
*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer misfornøyde enn kvinner, lyse søyler der kvinner er mer misfornøyde enn menn, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

Fargen på søylene i figuren viser også forskjellene mellom menn og kvinners misnøye i de ulike landene hvor mørke søyler indikerer hvor menn er mer misfornøyde enn kvinner, lyse søyler hvor kvinner er mer misfornøyde enn menn og skraverte søyler der det ikke er noe forskjell. Som vi ser er ikke menn mer misfornøyde enn kvinner, det forholder seg faktisk motsatt. Bare i tre land er menn mer misfornøyd enn kvinner (mørke søyler). Dermed er det bare er i tre land at høyrepopulistiske velgere er mer misfornøyde enn andre velgere samtidig som menn er mer misfornøyde enn kvinner. Dette svekker hypotesen om at misnøye, som en indikator på populisme, kan være med å forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene. Spørsmålet er imidlertid hvorfor kvinner og høyrepopulistiske velgere kan være mer misfornøyde enn andre, samtidig som brorparten av de høyrepopulistiske velgerne er menn. Burde det ikke være motsatt? Denne umiddelbare inkonsistensen kan tyde på at det foreligger et samspill mellom kjønn og misnøye: at misfornøyde menn tiltrekkes av de høyrepopulistiske partiene, men ikke misfornøyde kvinner. Hvorvidt det foreligger et samspill vil jeg undersøke i de logistiske regresjonene som kommer senere i dette kapitlet.

Kvinner og menn har like mye mistillit

De høyrepopulistiske velgerne har mindre tillit enn gjennomsnittselgeren i sitt hjemland. Dette illustreres i figur 5.5 der de høyrepopulistiske velgernes grad av mistillit er sett i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet. Her ser vi at samtlige partier har velgere med mer mistillit enn gjennomsnittselgeren, i tillegg er høyrepopulistiske velgerne i ti av fjorten partier de med minst tillit i sitt hjemland.

Figur 5.5 De høyrepopulistiske velgernes grad av mistillit i forhold til gjennomsnittselgeren i hjemlandet.

*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn har mer mistillit enn kvinner, lyse søyler der kvinner har mer mistillit enn menn, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

På fargen til søylene i figuren ser vi at forskjellene mellom menn og kvinners mistillit varierer mellom de ulike landene. I fem land har kvinner mer tillit enn menn (mørke søyler), i seks land har kvinner mindre tillit enn menn (lyse søyler) og i tre land er det ingen forskjeller (skraverte søyler). Valen og Aardals studier av norske velgere (1995: 207) viser også hvordan det er små kjønnsforskjeller når det kommer til tillit, selv om kvinner tradisjonelt har hatt lavere politisk tillit enn menn. Kun i fem land (Romania, Frankrike, Sveits, Hellas og Slovakia) finner vi dermed at de høyrepopulistiske velgerne har mindre tillit enn gjennomsnittselgeren samtidig som menn har mindre tillit enn kvinner. Her bør man også

stille seg spørsmålet om det foreligger et samspill mellom tillit og kjønn. Dette kommer jeg også tilbake til i de multiple regresjonsanalysene senere i dette kapitlet.

Nå har vi i bivariate analyser sett på om kjerneelementene til de høyrepopulistiske partiene kan forklare hvorfor færre kvinner og menn stemmer på disse partiene. Disse analysene har vist at selv om det er forskjeller mellom partiene som er med i analysen, finnes det likevel tendenser på tvers av landene: Holdning til innvandring og autoritarianse ser ut til å kunne forklare kjønnsforskjellen i velgermassen i større grad enn de andre holdningsindeksene. Bivariate analyser kan ikke kontrollere for spuriøse og indirekte effekter. For å undersøke hva som kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier må vi derfor bruke multiple logistiske regresjonsanalyser. La oss derfor gå videre til disse analysene.

5.3 Kan de høyrepopulistiske partienes kjerneverdier forklare kjønnsforskjellene i velgermassen dere?

Også i disse logistiske regresjonene er oppslutning om de høyrepopulistiske partiene avhengig variabel med verdier 1 ”stemt på høyrepopulistiske partier” 0 ”stemt på andre partier”, og kjønn uavhengig variabel. Landeffekter er kontrollert for med dummyvariabler, men vises ikke i tabellen fordi de er lite interessante i seg selv. Hvis koeffisienten til kjønn reduseres ved å introdusere en variabel, innebærer dette at variabelen kan være med å forklare deler av kjønns effekt på den avhengige variabelen (nærmere diskutert i metodekapitlet).

Koeffisientene til kjønn i blokk 2.-7. sammenlignes alltid med koeffisienten i blokk 1. og ikke innbyrdes siden dette ikke er en blokkvis regresjon. Som vi også så i kapittel 4 har kjønn, alder og utdanning negativ effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene.

Tabell 5.1 Logistiske regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og partienes kjerneverdier og kjønn som uavhengige variabler. Kontrollert for landeffekter.

Blokk	1.	2.	3.	4.	5.	7.
Kjønn	-0.49***	-0.47***	-0.48***	-0.46***	-0.51***	-0.51***
Alder	-0.27***	-0.35***	-0.31***	-0.33***	-0.29***	-0.29***
Utdanning	-0.59***	-0.42***	-0.36***	-0.46***	-0.55***	-0.51***
Innvandring		-0.16***				
Inkludering			-0.22***			
Lov og orden				-0.17***		
Misnøye					-0.17***	
Tillit						-0.22***
Konstant	1.02***	2.13***	2.27***	2.10***	2.55***	2.67***
Observasjoner	15014	15014	14410	15014	14919	14674
Pseudo R ²	0.09	0.12	0.13	0.11	0.11	0.12

* Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyereutdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), Innvandringsindeks (1-13, høy verdi positive til innvandring), Inkludering(1-13, høy verdi positive til innvandring), Autoritariansime (1-13, høy liberal), Fornøyd (1-13, høy svært fornøyd), Trust (1-13, høy mye tillit), *) 95% confidence intervals in brackets, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

I tabellen ser vi at både holdning til innvandring og inkludering har signifikant negativ effekt på oppslutning om disse partiene (blokk 2 og 3). Omregnet til sannsynligheter betyr dette at det er 6.8 ganger større sannsynlighet for at velgere med verdi 1 på innvandringsindeksen (svært negative holdninger til innvandring) skal stemme på høyrepopulistiske partier enn velgere med verdi 13 på innvandringsindeksen (svært positive holdninger til innvandring). Samtidig ser vi at sannsynligheten for å stemme på et høyrepopulistisk parti er 14 ganger større for velgere med verdi 1 på inkluderingsindeksen enn velgere med 13 på inkluderingsindeksen.³⁹ Dette samsvarer med de bivariate analysene som viste at de høyrepopulistiske velgerne er klart mer negative til innvandring og inkludering enn andre velgere.

Av de to indeksene er det derimot bare innvandringsindeksen som reduserer effekten av kjønn. Selv om det ser ut som at inkluderingsindeksen reduserer koeffisienten til kjønn fra blokk 1 til 3, er koeffisientene ikke direkte sammenlignbare på grunn av ulik N. Når vi sammenligner koeffisientene som er beregnet på det samme utvalget reduserer ikke inkluderingsindeksen koeffisienten til kjønn. Holdning til inkludering har derfor kun effekt på oppslutningen om disse partiene, men kan ikke være med å forklare kjønnsforskjellene. Dette er i tråd med resultatene fra de bivariate analysene som viste at samtidig som

³⁹ Koeffisientforskjeller på verdi 1 og 13 på innvandringsindeksen = 1.19, Fra logitenehter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $1,19 = e^{1,19} = 6,8$
Koeffisientforskjeller på verdi 1 og 13 på inkluderingsindeksen = 2,64, Fra logitenehter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $2,64 = e^{2,64} = 14,0$

høyrepopulistiske velgere er mer negative til inkludering enn andre velgere, er ikke menn mer negative enn kvinner.

Siden holdning til innvandring reduserer effekten av kjønn på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, kan vi slutte at holdning til innvandring ikke kan være med å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til disse partiene som helhet. Samtidig skal vi ikke overdrive hvor viktig holdning til innvandring er for å forklare kjønnsforskjellene.

Koeffisienten til kjønn reduseres tross alt bare fra -0.49 til -0.47 ved å kontrollere for innvandring. Det betyr at ved å kontrollere for innvandring reduseres kjønnsforskjellene med ett prosentpoeng.⁴⁰ Når både sektor og holdning til innvandring forklarer relativt lite av kjønnsforskjellene, styrker dette forståelsen om at forklaringen på kjønnsforskjellene er sammensatt av flere forskjellige faktorer og årsaker.

Holdning til lov og orden (autoritarianisme) er også signifikant, og har negativ effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene. Det betyr at sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier er større for velgere som er mer opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden enn for mer liberale velgere. Dette er i tråd med de bivariate analysene som viste at de høyrepopulistiske velgerne er mer autoritære enn andre. Samtidig ser vi at koeffisienten til kjønn reduseres ved å kontrollere for lov og orden. Dermed kan også autoritarianisme være med å forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene som helhet, og er derfor en forklaring av mer generell karakter.

Misnøye og tillit er også signifikant og har negativ effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene. Det betyr at begge faktorer kan være med å forklare oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene, og at sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier er større for velgere med lav tillit eller mye misnøye. Derimot reduserer ingen av variablene effekten av kjønn, heller ikke når vi sammenligner koeffisienter som er beregnet på det samme utvalget. Dette er ikke overraskende siden de bivariate analysene viste at selv om de høyrepopulistiske velgerne var mer misfornøyde enn andre velgere, var menn mindre misfornøyde enn kvinner, og når det kom til tillit var kjønnsforskjellene uklare.

---

⁴⁰ Fra logiteneheter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $-0,49 = e^{-0,49} = 0,61$. $-0,47 = e^{-0,47} = 0,63$ Odds. Fra odds til oddsratio: $\text{Oddsration} = \text{Odds1/Odds2} = 0,61/0,63 = 0,97$. Fra odds til andel: $\text{Andel} = \text{Odds}/1+\text{odds}$: $0,63 = 0,63/1+0,63 = 0,39 = 39\%$. Andel av odds $0,61 = 0,61/1,61 = 0,38 = 38\%$. Forskjellen mellom andelene = $39\%-38\% = 1\%$.

Påvirker utvalget av de høyrepopulistiske partiene resultatet?

Som diskutert i kapittel 1 og 2, kan det stilles spørsmål ved hvorvidt klassifiseringen av de høyrepopulistiske partiene, og spesielt inkluderingen av de to tvilstilfellene PS i Finland og FrP i Norge, har påvirket resultatet. Derimot viser de samme regresjonene uten disse to partiene at resultatene er de samme. Heller ikke ved ekskludering av de to partiene uten en mannsdominert velgermasse, FN og SNSk, gir andre resultater. Dette styrker resultatene fra analysen, og inntrykket av at PSs og FrPs velgere har mye til felles med andre høyrepopulistiske velgere, selv om de to partiene ikke er typiske høyrepopulistiske partier.

Foreligger det et samspill?

I gjennomgangen av de bivariate analysene stilte jeg spørsmål ved om det forelå et samspill mellom tillit og misnøye og kjønn, altså hvorvidt misnøye og tillit har ulik effekt på menn og kvinner. I tabellen under ser vi at både tillit og misnøye har større effekt på kvinner, men at forskjellen er størst når det kommer til misnøye. Det er hele 12 ganger større sannsynlighet for at en kvinne med verdi 1 på misnøye-indeksen (mye misnøye) skal stemme på høyrepopulistiske partier enn en kvinne med verdi 13 (lite misnøye). Men det er bare 5 ganger større sannsynlighet at en mann med verdi 1 på mistillit-indeksen (mye mistillit) skal stemme på høyrepopulistiske partier, enn en mann med verdi 13 (lite mistillit). Altså er det et samspill mellom misnøye og kjønn, og tillit og kjønn, men det går i motsatt retning av hva jeg antok i mine hypoteser.

Det betyr at kvinner som stemmer på høyrepopulistiske partier, er like misfornøyde eller har like lite tillit som de mannlige høyrepopulistiske velgerne. Forskjellen er at menn også kan finne på å stemme høyrepopulistisk om de er litt misfornøyde eller har lite mistillit. Kvinner derimot, stemmer i hovedsak høyrepopulistisk først når de er misfornøyde og har lite tillit til systemet. Populisme er med andre ord noe som fanger både menn og kvinner, men kan snarere forklare hvorfor de kvinnene som stemmer på høyrepopulistiske partier faktisk stemmer på dem, enn hvorfor brorparten av kvinnene ikke stemmer på dem.⁴¹

---

⁴¹ Ved å kjøre separate regresjoner for kvinner og menn med nativismeindeksene og autoritarianismeindeksen kan man undersøke hvorvidt indeksene har ulik effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene for kvinner og menn. Innvandringsindeksen har lik effekt for kvinner og menn på oppslutningen om disse partiene. Inkluderingsindeksen og autoritarianismeindeksen har derimot sterkere effekt for menn.

Tabell 5.2 Separate regresjoner for menn og kvinner.

	Mistillit		Misnøye	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Utdanning	-0.53 ^{***}	-0.50 ^{***}	-0.57 ^{***}	-0.54 ^{***}
Alder	-0.34 ^{***}	-0.22 [*]	-0.34 ^{***}	-0.20 [*]
Tilitt	-0.20 ^{***}	-0.24 ^{***}		
Fornøyd			-0.14 ^{***}	-0.21 ^{***}
Konstant	2.75 ^{***}	2.09 ^{***}	2.55 ^{***}	2.12 ^{***}
Observasjoner	6845	7829	6975	7944
Pseudo R ²	0.12	0.12	0.10	0.10

* Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyereutdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), Fornøyd (1-13, høy svært fornøyd), Trust (1-13, høy mye tillit),

*) 95% confidence intervals in brackets, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

**) Denne koeffisienten kan ikke direkte sammenlignes med koeffisienten til kjønn i blokk 1, pga ulikt utvalg. Dersom man kjører modellen i blokk 1 på utvalget til blokk 7, er koeffisienten til kjønn på -0,51. Dermed reduserer tillit koeffisienten til kjønn.

Nå har vi sett på hvordan kjerneelementene til de høyrepopulistiske partienes kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen deres. Som nevnt i innledningen er det rimelig å anta at også holdninger som har blitt brukt for å forklare kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt, kan tenkes å gjelde de høyrepopulistiske partiene. Før jeg samler opp trådene og ser på hvordan holdninger og verdier kan forklare kjønnsforskjellene, vil jeg nå gå videre til hvorvidt holdningsforklaringene som har blitt brukt for å forklare kjønnsforskjellene i velgeratferd generelt, også kan forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partier.

Fremgangsmåten vil være den samme: først bivariate analyser, så mulitple logistiske regresjoner.

5.4 Forklaringer på kjønnsforskjellene i velgeratferd generelt

5.4.1 Høyre/venstre-aksen

Hypotese 6: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mer venstrevridde.

Siden de høyrepopulistiske partienes har et tvetydig forhold til den tradisjonelle høyre/venstre-aksen kan det være nyttig å se på flere indikatorer for høyre/venstre-sillet for å fange opp nyanser og hindre at resultatene ikke farges av den ene utvalgte indikatoren. Jeg vil derfor både se på hvordan de høyrepopulistiske velgerne plasserer seg selv på høyre/venstre-aksen, og deres holdninger til økonomiske spørsmål. I henhold til diskusjonen om hvordan selvplassing på høyre/venstre-aksen kan fange opp ulike aspekter og dimensjoner (se blant annet Aardal 2009), vil jeg først undersøke hva de høyrepopulistiske velgerne oppfatter at høyre/venstre-aksen handler om, og hva vi faktisk måler med selvplassing på denne aksen.

Hva måler egentlig selv plassering på høyre/venstre-aksen?

Ved å undersøke korrelasjonen mellom selv plassering på høyre/venstre-aksen og andre holdningsindekser kan man undersøke hvilke dimensjoner aksene reflekterer. Her indikerer Pearsons R størrelsen på korrelasjon, -1 og 1 betyr full korrelasjon, og 0 ingen korrelasjon. I tabellen under finner du Pearsons R-verdier for selv plassering på høyre/venstre-aksen og de andre holdningsindeksene med både med de høyrepopulistiske velgerne som enheter, og alle velgerne som enheter.

Tabell 5.3 Korrelasjon mellom selv plassering på høyre/venstre-aksen og de andre holdningsindeksene.

	Høyrepopulistiske velgere	Alle velgere
Innvandringsindeksen	0,07	0,13*
Inkluderingsindeksen	0,07*	0,08*
Mistillitsindeksen	-0,09*	-0,06*
Misnøyeindeksen	-0,12*	-0,15*
Autoritarianismeindeksen	0,03	0,16*
Økonomiindeksen	0,08*	0,08*
Feminismeindeksen	-0,01	0,07*

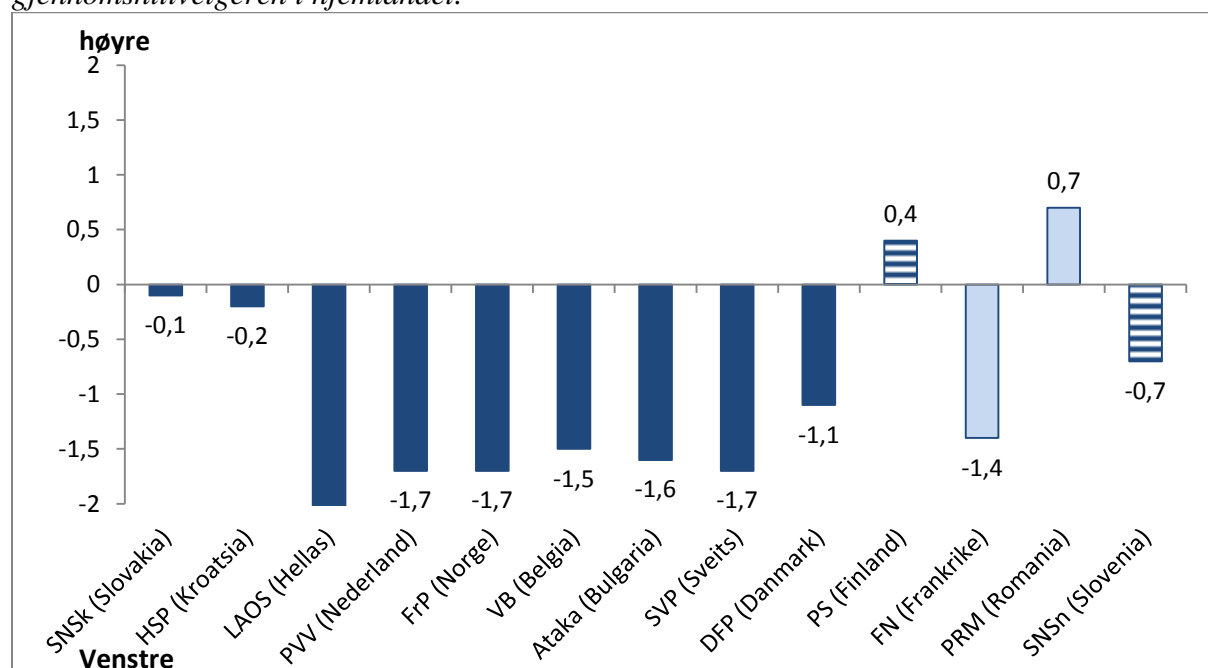
* Høye verdier på indeksene er: Innvandringsindeks (positive til innvandring), Inkludering (positive til innvandring), Autoritarianisme (Liberal), Misnøyeindeksen (svært fornøyd), Trust (mye tillit), Økonomi (statens ansvar), feminisme (høy bevissthet), selv plassering på høyre/venstre-aksen (venstre)

Med de høyrepopulistiske velgerne som enheter er korrelasjonen mellom de fire indeksene inkludering, tillit, misnøye og økonomi, samt høyre/venstre-aksen signifikante. Dette kan tolkes som at de høyrepopulistiske velgerne oppfatter disse fire dimensjonene som en del av høyre/venstre-aksen. Negative holdninger til inkludering, privatorienterte holdninger i økonomiske spørsmål, høy tillit og lite misnøye reflekterer på den måten de høyrepopulistiske velgeres selv plassering på høyre/venstre-aksen. For hele velgermassen ser vi at samtlige av holdningsindeksene korrelerer med høyre/venstre-aksen. Dette kan muligens forklares med svært stor N (23 812), som kan ha ført til at de fleste korrelasjoner er signifikante. Det er derimot interessant å se at korrelasjonen mellom høyre/venstre-aksen og økonomiske spørsmål er den samme for de høyrepopulistiske velgerne og velgermassen som helhet. Dette styrker forståelsen av at de høyrepopulistiske velgeres høyrevridning også handler om høyrevridning i økonomiske spørsmål, selv om de høyrepopulistiske partiene ofte er uklare og tvetydige i disse spørsmålene.

Høyrepopulistiske velgere plasserer seg lengre til høyre enn gjennomsnittvelgeren.

Spør vi de høyrepopulistiske velgerne hvor de vil plassere seg selv på en akse fra null, som indikerer ytterste høyre, og ti, som indikerer ytterste venstre, plasserer de seg lengre til høyre enn gjennomsnittvelgeren. Figur 5.6 illustrerer dette. Her er gjennomsnittsverdiene til de høyrepopulistiske partiene trukket fra verdien til gjennomsnittvelgeren i hjemlandet. Negative avvik betyr dermed at de høyrepopulistiske velgerne plasserer seg lengre til høyre for gjennomsnittvelgeren. Som vi ser har samtlige av de høyrepopulistiske partienes velgere gjennomsnittlig plassert seg til høyre for gjennomsnittvelgeren med unntak av PRMs (Romania) og PSs (Finland) velgere. PS har utmerket seg som en sterk forsvarer av velferdsstaten (Arter 2010:495), og disse analysene bekrefter PSs velgere som mer venstreorienterte enn andre høyrepopulistiske velgere.

Figur 5.6 De høyrepopulistiske velgernes selvplussering på høyre/venstre-aksen i forhold til gjennomsnittvelgeren i hjemlandet.

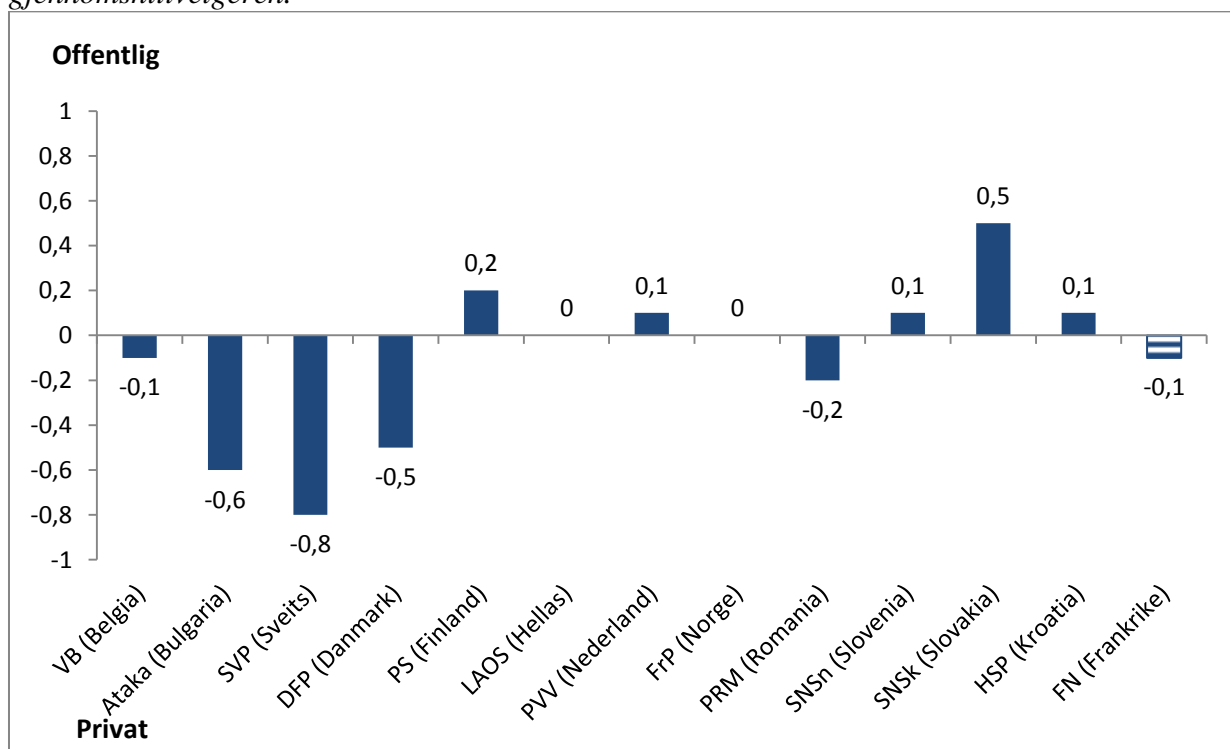
*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer høyrevridde enn kvinner, lyse søyler der kvinner er mer høyrevridde enn menn, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

Fargen på søylene i figuren viser også kjønnsforskjellene i de landene partiene opererer i: Mørke søyler markerer hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer høyrevridde enn kvinner, lyse søyler der kvinner er mer høyrevridde og skraverte søyler der det ikke er noe forskjell på kvinner og menns selvplussering. Som vi ser ut fra de ni mørke søylene plasserer menn seg lengre til høyre enn kvinner i et flertall av landene. Det er bare i Frankrike (FN) og Romania (PRM) at kvinner plasserer seg lengre til høyre enn menn.

Menn er generelt mer høyrevridde i økonomiske spørsmål, men det er ikke nødvendigvis høyrepopulistiske velgere.

Figur 5.7 viser de høyrepopulistiske velgenes plassering på en økonomisk holdningsindeks der høye verdier representerer et positivt syn på markedet og private løsninger, mens lave verdier representerer et positivt syn på velferdsstaten og offentlige løsninger. Her er gjennomsnittsverdien til de høyrepopulistiske velgerne trukket fra verdien til gjennomsnittvelgeren i hjemlandet.

Figur 5.7 De høyrepopulistiske velgenes holdninger til økonomiske spørsmål i forhold til gjennomsnittvelgeren.

*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der menn er mer høyrevridde enn kvinner, lyse søyler der kvinner er mer høyrevridde enn menn, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

Det mest i øyenfallende her er fraværet av et mønster. Seks partier har velgere som befinner seg lengre til venstre enn gjennomsnittvelgeren i de respektive landene (SNSk, SNSn, PS, PVV, FN, og HSP); fem partier har velgere som plasserer seg lengre til høyre enn gjennomsnittvelgeren (SVP, Ataka, DF, PRM og VB); og to partier er på linje med gjennomsnittvelgeren i sitt hjemland (Frp og LAOS). Forskjellene er i tillegg små. Selv om de høyrepopulistiske velgerne plasser seg selv til høyre på en høyre/venstre-akse, som i tillegg reflekterer økonomisk høyreorienterte holdninger (figur 5.6), er de ikke nødvendigvis mer positive til tradisjonelle økonomiske standpunkter som høyresiden har stått for. Disse mer

komplekse sammenhengene understreker de høyrepopulistiske partienes og velgernes tvetydighet i økonomiske spørsmål.

Det er også interessant at FrP, som Mudde parti (2007:47) definerer som et nyliberalistisk, ikke skiller seg fra den norske gjennomsnittselgeren i økonomiske spørsmål. FrP-velgerne kan derfor hverken betegnes som høyrevridde eller venstrevridde på denne indeksen. Dette funnet må imidlertid nyanseres med mer grundige studier av norske velgere. I sine studier av norske partier viser Aardal (2007:87) at FrPs velgere riktignok ikke er de mest høyrevridde i økonomiske spørsmål, men at de likevel plasserer seg til høyre for den norske gjennomsnittselgeren, selv om spredningen blant FrP-velgerne er stor. Det er derfor ikke grunn til å avfeie at FrPs velgere er høyrevridde i økonomiske spørsmål bare ved å se på denne indeksen, men vi kan likevel nedtone inntrykket av at FrP-velgernes som spesielt høyredreide i forhold til andre høyrepopulistiske velgere som Muddes definisjon av partiet som nyliberalistisk parti kan gi inntrykk av.⁴² SNSk-velgerne er de mest venstrevridde sett i forhold til hjemlandets gjennomsnittselger, etterfulgt av PS-velgerne. Dette bekrefter partienes venstredreining hvor SNSk samarbeider med venstresiden i Slovakia (Haughton og Rybář 2008) og PS er som allerede nevnt en sterk forsvare av velferdsstaten (Arter 2010:495).

Fargen på søylene i figur 5.7 bekrefter også kvinners mer venstreorienterte holdninger i økonomiske spørsmål. I samtlige land er menn mer høyreorienterte enn kvinner (mørke søyler), unntatt i Frankrike der det ikke er noen forskjeller på menn og kvinner (skraverte søyler). Dermed kan det se ut til at høyre/venstre-aksen kan være med å forklare de høyrepopulistiske partienes mannsdominans i velgermassen deres, men i større grad gjennom velgernes selv plassering på høyre/venstre-aksen enn velgernes holdninger til økonomiske spørsmål. La oss nå gå over til om feministisk bevissthet kan forklare kjønnsforskjellene.

---

⁴² Denne analysen har ikke tatt høyde for spredning på grunn av hensynet til oppgavens omfang, men bare gjennomsnittet.

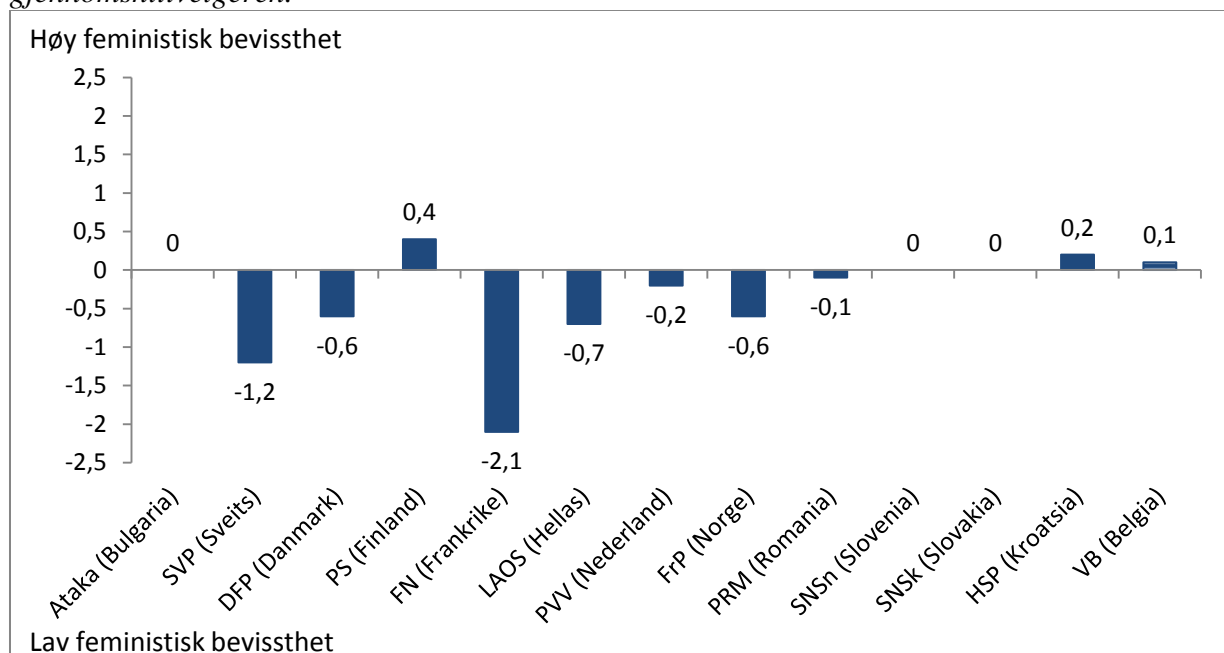
5.4.2 Feministisk bevissthet

Hypotese 7: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mer feministisk bevisste enn menn (feministisk bevisste)

De høyrepopulistiske velgerne er mindre feministisk bevisste

Hele syv høyrepopulistiske partier har velgere som er mindre feministisk bevisste enn gjennomsnittvelgeren. Dette illustreres godt av figur 5.8. Her er gjennomsnittverdiene på feminisme-indeksen til de høyrepopulistiske velgerne blitt trukket fra gjennomsnittsverdien til samtlige velgere i hjemlandet, hvor høye verdier representerer høy feministisk bevissthet og lave verdier lav feministisk bevissthet. Som vi ser er det bare tre partier som har velgere som er mer feministisk bevisste enn gjennomsnittvelgeren i sitt hjemland (positive verdier).

Figur 5.8 De høyrepopulistiske velgernes grad av feministisk bevissthet i forhold til gjennomsnittvelgeren.

*) Mørke søyler marker hvorvidt partiene befinner seg i land der kvinner har høyere feministisk bevissthet enn menn, lyse søyler der kvinner har lavere bevissthet, og skraverte søyler der det ikke er noen kjønnsforskjeller.

På samme måte som i de andre figurene indikerer fargen på søylene i figuren forskjellene mellom menn og kvinners feministiske bevissthet i de ulike landene. I samtlige land unntatt Belgia er kvinner mer feministisk bevisste enn menn (mørke søyler). Dette viser at er de høyrepopulistiske velgerne mindre feministisk bevisste enn andre velgere, samtidig som menn er mindre feministisk bevisste enn kvinner i syv land. Analysene gir dermed god støtte til at feministisk bevissthet kan være med å forklare kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene. La oss nå se hvorvidt religion har samme forklaringskraft.

5.4.3 Religion

Hypotese 8: Færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier fordi kvinner er mer religiøse enn menn.

De høyrepopulistiske velgerne er ikke mer eller mindre religiøse enn andre.

Ser vi på andelen religiøse høyrepopulistiske velgere i forhold til den totale andelen religiøse velgere i hjemlandet er det vanskelig å finne et klart mønster. Mens PVV-velgerne (Nederland) er svært lite religiøse, oppgir samtlige LAOSs (Hellas) at de er religiøse. Samtidig er kvinner mer religiøse enn menn. Siden mannsdominansen er et generelt trekk ved de høyrepopulistiske partiene og religiøsitet ikke er det, vil det være vanskelig å argumentere for at religion kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene. Siden denne tendensen er så tydelig, lager jeg ikke en figur som viser dette forholdet, da poenget fremgår godt i teksten.

I denne delen har vi sett på hvordan forklaringer på kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt kan forklare mannsdominansen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Analysene har vist at det er forskjell mellom partiene samtidig som noen hypotesene har fått bredere støtte enn andre. Bivariate analyser kan derimot ikke kontrollere for indirekte eller spuriøse effekter, men det kan multippel regresjon. Samtidig kan regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel og kjønn som uavhengig, bekrefte om forklaringene også har en generell karakter som kan forklare kjønnsforskjellene til disse partiene som helhet. La oss derfor gå videre til slike logistiske regresjonsanalyser der vi introduserer høyre/venstre-aksen, feministisk bevissthet og religion som uavhengige variabler, før vi samler trådene fra dette kapittelet.

5.5 Kan de generelle forklaringene på kjønnsforskjellene i velgeratferd forklare mannsdominansen til de høyrepopulistiske?

Tabell 5.6 viser resultatene fra de logistiske regresjonene med oppslutning om de høyrepopulistiske partiene som avhengig variabel og kjønn som uavhengig. Som vi husker fra tidligere regresjoner i denne oppgaven er vi nå interessert i hvorvidt koeffisienten til kjønn reduseres når de nye variablene introduseres i modellen. Koeffisientene til kjønn i blokk 2.-5. sammenlignes derfor med koeffisienten til kjønn i blokk 1. og ikke innbyrdes siden dette ikke er en blokkvis regresjon. Igjen er dummy-variablene for land tatt ut av tabellen fordi de i seg selv er mindre interessante.

Tabell 5.4 Logistiske regresjoner med høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og generelle forklaringer på kjønnsforskjeller i stemmegivning som uavhengige variabler. Kontrollert for landeffekter.

Blokk	1.	2.	3.	4.	5.
Kjønn	-0.49***	-0.42***	-0.48***	-0.46***	-0.48***
Alder	-0.27***	-0.26***	-0.27***	-0.30***	-0.26***
Utdanning	-0.59***	-0.60***	-0.60***	-0.53***	-0.59***
Høyre/venstre-plassering		-0.28***			
Økonomiske spørsmål			-0.03*		
Feministisk bevissthet				-0.06***	
Religion					0.04
Konstant	1.02***	-0.46	1.20***	1.37***	0.96***
Observasjoner	15014	14045	14978	15014	14976
Pseudo R ²	0.09	0.14	0.09	0.09	0.09

* Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyereutdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), høyre/venstre-plassering (0 = høyre, 10 = venstre), økonomiske spørsmål (0=private 6=offentlig), feministisk bevissthet (0=lite 13=mye), Religion (0= ja, 1=nei),

Som vi ser har både selv plassering på høyre/venstre-aksen og holdning til økonomiske spørsmål signifikant negativ effekt på oppslutning om høyrepopulistiske partier. Det betyr at sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier er 13 ganger større for de som plasserer seg selv lengst til høyre på høyre/venstre-aksen enn de som plasserer seg lengst til venstre. Samtidig er sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier bare 1.4 ganger større for de som plasserer seg lengst til høyre på den økonomiske holdningsindeksen sammenlignet med til de som plasserer seg lengst til venstre på den samme indeksen. Dette samsvarer med de bivariate analysen som viste at de høyrepopulistiske velgerne plasserte seg selv til høyre på en høyre/venstre-akse, men at det var mindre klart hvor de stod i tradisjonelle økonomiske holdningsspørsmål. Selv om de høyrepopulistiske velgerens høyredreining i økonomiske spørsmål er liten, er den likevel til stede. Både høyre/venstre-plassering og holdninger i økonomiske spørsmål reduserer effekten av kjønn, også når man sammenligner koeffisienter beregnet på samme utvalg. Det betyr at både høyre/venstre-plassering og økonomiske spørsmål kan være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene som helhet, men økonomiske spørsmål i mindre grad enn selv plassering på høyre/venstre-aksen.

Feministisk bevissthet har også signifikant negativ effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene. Det betyr at sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier synker for velgere med sterkere feministisk bevissthet, selv om effekten er relativt liten. Feministisk bevissthet reduserer også koeffisienten til kjønn. Dette er i tråd med resultatene fra de bivariate analysene som viste at menn og høyrepopulistiske velgere var

mindre feministisk bevisste enn andre. Slik kan feministisk bevissthet også sies å kunne være med på å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til disse partiene sammenliknet med andre som helhet.

Religion har derimot ikke signifikant effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, og kan ikke være med å forklare kjønnsforskjellene. Dette er i tråd med de bivariate analysene, som ikke viste noe tydelig mønster i religiøsitet hos de høyrepopulistiske velgerne.

Dermed kan variabler, som har blitt brukt for å forklare kjønnsforskjellene i velgeratferd generelt, også forklare hvorfor de høyrepopulistiske partiene er mindre populære hos kvinner. Dette styrker hypotesen om at deler av mannsdominansen til de høyrepopulistiske partiene skyldes at velgerne anser dem som høyresidepartier. Resultater fra de samme multiple logistiske regresjonene, der tvilstilfellene FrP i Norge og PS i Finland er utelatt, gir de samme resultatene. Dette gjelder også når det kommer til selv plassering på høyre/venstre-aksen og økonomiske spørsmål, hvor de to partiene avviker fra andre høyrepopulistiske partier: FrP fordi det har blitt betegnet som et nyliberalt parti og PS fordi det ansees å være venstreorientert. Heller ikke når vi ekskluderer FN i Frankrike og SNSk i Slovakia, som i undersøkelsen ikke har en mannsdominert velgermasse, får vi andre resultater.

Samspill

For å kontrollere for eventuelt samspill har jeg sett på hvorvidt de ulike holdningsindeksene har ulik effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene for kvinner og menn. I tabellen under ser vi at selv plassering på høyre/venstre-aksen har større effekt for menn enn kvinner og at økonomiske spørsmål kun har effekt for kvinner. Samtidig har feministisk bevissthet kun effekt for menn og ikke for kvinner.

Tabell 5.5 Separate regresjoner for kvinner og menn

	Høyre/venstre plassering		Økonomiske spørsmål		Feministisk bevissthet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Utdanning	-0.64***	-0.57***	-0.61***	-0.60***	-0.53***	-0.54***
Alder	-0.32***	-0.18*	-0.33***	-0.18*	-0.37***	-0.21*
Høyre/venstre-aksen	-0.30***	-0.26***				
Holdning til økonomiske spørsmål			-0.02	-0.05*		
Feministisk bevissthet					-0.07***	-0.04
Constant	-0.25	-1.13**	1.42***	0.47	1.74***	0.48
Observations	6677	7337	6998	7980	6998	7980
Pseudo R ²	0.15	0.13	0.09	0.09	0.10	0.09

* Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyereutdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), høyre/venstre-plassering (0 = høyre, 10 = venstre), økonomiske spørsmål (0=privat 6=offentlig), feministisk bevissthet (0=lite 13=nye), Religion (0= ja, 1=nei),

5.6 Konklusjon

I dette kapittelet har jeg gjennomgått hvordan og i hvilken grad holdninger og verdier kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Partiene er både analysert hver for seg og under ett. Gjennomgangen har både tatt for seg forklaringer som har blitt brukt for å forklare kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt, og hvorvidt kjerneelementene til de høyrepopulistiske partiene kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen deres.

I gjennomgangen av de høyrepopulistiske partienes kjerneelementer viser de multiple regresjonene at både nativisme gjennom holdninger til innvandring og autoritarianisme kan være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partier. De bivariate analysene støtter disse funnene: Menn er mer kritiske til innvandring samtidig som høyrepopulistiske velgere er mer kritiske enn andre velgere, og menn er mer opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden noe som er et kjennetegn ved høyrepopulistiske velgere. Derimot kan ikke nativisme gjennom holdning til inkludering forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til denne typen partier. Grunnen til dette er at kvinner er mer kritiske til inkludering enn menn, selv om de høyrepopulistiske velgerne er mer kritiske enn andre velgere.

Verken mistillit eller misnøye som indikatorer på populisme kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Selv om de høyrepopulistiske velgere er mer misfornøyde og har mindre tillit enn andre velgere, er ikke menn mer misfornøyde eller har mindre tillit enn kvinner. Faktisk er kvinner mer misfornøyde enn menn. Populisme er med andre ord noe som fenger både menn og kvinner, og kan snarere forklare hvorfor de kvinnene som stemmer på høyrepopulistiske partier faktisk stemmer på dem, enn hvorfor brorparten av kvinnene ikke stemmer på dem.

Av forklaringene på kjønnsforskjeller i stemmegivning generelt ser vi at både selv plassering på høyre/venstre-aksen og økonomiske holdningsspørsmål kan være med å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Menn plasserer seg lengre til høyre på en høyre/venstre-akse enn kvinner, slik høyrepopulistiske velgere også gjør. Selv om det ikke er like tydelig at høyrepopulistiske velgere er mer høyrevridde i økonomiske spørsmål, kan den lille høyrevridningen være med å forklare deler av kjønnsforskjellene i velgermassen til disse partiene. De høyrepopulistiske velgernes mer tvetydige plassering i

økonomiske spørsmål kan være med å forklare hvorfor selv plassering på høyre/venstre-aksen har større effekt enn holdninger til økonomiske spørsmål.

Feministisk bevissthet kan også være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Menn og høyrepopulistiske velgere er mindre feministisk bevisste enn kvinner og andre velgere. Det er derimot ikke noe klart mønster i de høyrepopulistiske velgernes religiøsitet, og min analyse viser at religion ikke kan forklare kjønnsforskjellene.

En kan derfor si at det er en kombinasjon av holdninger og verdier som har blitt brukt til å forklare kjønnsforskjeller i stemmegivning generelt (selv plassering på høyre/venstre-aksen, holdninger til økonomiske spørsmål og feministisk bevissthet) og noen av særtrekkene ved disse partiene (innvandringsfiendtlighet og autoritarianisme) som kan forklare de høyrepopulistiske partienes manglende kvinneappell.

I de to siste kapitlene har jeg gjennomgått hvordan verdier og holdninger, og sosioøkonomiske faktorer kan forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Multiple logistiske regresjoner har vist at sektortilhørighet (hypotese 1), syn på innvandring som ett aspekt ved nativisme (hypotese 3), autoritarianisme (hypotese 4), kvinners venstreorientering (hypotese 6) og feministisk bevissthet (hypotese 7) kan være med å forklare kjønnsforskjellen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Nå vil jeg derfor se på hvordan disse forklaringene sett under ett kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partiene før jeg avslutter oppgaven med et konklusjonskapittel.

5.7 Et helhetsbilde

Ved å introdusere de ulike faktorene som har vist seg å kunne være med å forklare kjønnsforskjellene i en blokkvis multippel logistisk regresjon, med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel og kjønn som uavhengig variabel, kan man se på hvordan faktorene påvirker hverandre, og hvordan de samlet kan forklare kjønnsforskjellene. Valg av en blokkvis-modell med likt utvalg i alle regresjonene er gjort for å sammenligne koeffisienten til kjønn i de ulike blokkene. Faktorene introduseres stegvis på bakgrunn av kausalmodellen fra kapittel 2 som i stor grad var organisert etter tidsrekkefølge. Kjønn er den første uavhengige variabelen i modellen, både fordi vi er interessert i hvordan

koefisienten til kjønn påvirkes av de andre variablene, men også fordi kjønn er den bakenforliggende variabelen i kausalmodellen. Videre kommer sosioøkonomiske variabler som antas å være bestemt før holdninger og verdier. Høyre/venstre-plassering settes inn til slutt, siden denne akse også reflekterer andre holdningsindekser (diskutert tidligere i dette kapitlet), og kan derfor skjule effekten til de andre mer rendyrkede holdningsvariablene ved å gjøre dem ikke-signifikante. Tabellen under viser resultatene fra de logistiske regresjonene.

Tabell 5.6 Blokkvis logistiske regresjoner med oppslutning om de høyrepopulistiske partier som avhengig variabel, og kjønn og forklaringer på kjønnsforskjellene som uavhengige variabler.

Blokk	1. (uten landeffekter)	2.	3.	4. (med landeffekter)	5.	6.	7.
Kjønn	-0.46***	-0.46***	-0.47***	-0.42***	-0.39***	-0.36***	-0.34***
Utdanning			-0.69***	-0.65***	-0.39***	-0.40***	-0.46***
Alder			-0.25***	-0.22***	-0.34***	-0.35***	-0.36***
Sektor				0.32***	0.28**	0.26**	0.15
Innvandring					-0.15***	-0.14***	-0.13***
Autoritarianisme					-0.15***	-0.15***	-0.11***
Økonomiske spm						-0.07**	-0.03
Feministisk bevissthet						-0.02	-0.01
Høyre/venstre-plassering							0.26***
Constant	-2.26***	-0.94***	1.21***	0.79**	2.72***	3.37***	1.53***
Observations	12154	12154	12154	12154	12154	12154	12154
Pseudo R ²	0.01	0.08	0.10	0.10	0.14	0.14	0.18

*) Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyere utdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), Sektor(0=offentlig 2=privat), Innvandringsindeks (1-13, høy verdi positive til innvandring), Autoritarianisme (1-13, høy liberal), høyre/venstre-plassering (0 = høyre, 10 = venstre), økonomiske spørsmål (0=private 6=offentlig), feministisk bevissthet (0=lite 13=nye), Religion (0= ja, 1=nei),

*) 95% confidence intervals in brackets, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Som vi tidligere har vi sett, har kjønn negativ effekt på oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene, og forandres ikke ved at man kontrollerer for landforskjeller. Utdanning og alder reduserer ikke effekten av kjønn fra blokk 2 til blokk 3, og kan ikke sies å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene da de ikke reduserer koefisienten til kjønn, men er tatt med i regresjonene som kontrollvariabler.

Fra blokk 3 til blokk 4 ser vi at sektor reduserer effekten av kjønn. Ved å sette inn kjennetegnene til de høyrepopulistiske partiene (innvandring og lov og orden) reduseres effekten ytterligere i blokk 5. Til slutt reduseres koefisienten ytterligere når de generelle forklaringsfaktorene som holdninger til økonomiske spørsmål og feministisk bevissthet inkluderes i modellen. Dette viser at kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene ikke kan forklares med én faktor, men med flere.

Tabellen viser også hvordan de ulike hypotesene påvirker hverandre. I blokk 6 har ikke feministisk bevissthet signifikant effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene som variabelen hadde alene (tabell 5.7). Derimot er effekten av feministisk bevissthet signifikant dersom man kjører blokk 6 på det størst mulige utvalget, og ikke utvalget i tabellen. Vi skal derfor være litt forsiktig med å avvise at feministiske bevissthet ikke kan være med på å forklare kjønnsforskjellene dersom man kontrollerer for holdning til innvandring, autoritarianisme og holdninger til økonomiske spørsmål. Vi må heller slutte at effekten av feministisk bevissthet er relativt svak.

Heller ikke holdninger til økonomiske spørsmål har signifikant effekt på den avhengige variabelen når man kontrollerer for høyre/venstre-plassering i blokk 7. Dette skyldes trolig at høyre/venstre-plassering også reflekterer økonomiske spørsmål (diskutert tidligere i dette kapittelet). Man skal derfor ikke avfeie at økonomiske spørsmål kan være med å forklare kjønnsforskjellene, men at høyre/venstre-plassering kan sees på som et annet mål for disse holdningene og at variabelen derfor ikke er signifikant i blokk 7.

Som nevnt reflekterer høyre/venstre-aksen både holdninger til økonomiske spørsmål og holdninger til innvandring som også er med i disse regresjonene. Vi kan dermed se for oss at denne aksen ikke forklarer noe mer enn disse to mer rendyrkede indeksene. Likevel ser vi at når vi kontrollerer for høyre/venstre-aksen reduseres koeffisienten til kjønn, samtidig som den forklarte variansen øker med 4 prosent (Pseudo R^2 går fra 0.14 til 0.18 fra blokk 6. til 7.). Høyre/venstre-aksen er derfor ikke bare et mål på andre holdningsindeksene, men også en selvstendig akse som fanger opp andre elementer som både kan forklare noe av oppslutningen om de høyrepopulistiske og mannsdominansen i velgermassen deres.

Hvorfor har sektor en slik effekt?

Tidligere i denne oppgaven har jeg diskutert hvorfor sektor har en effekt på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene, og hvorfor den kan forklare mannsdominansen i velgermassen deres. I kapittel 4 så vi at økonomisk usikkerhet heller var et kjennetegn ved ansatte i privat sektor enn en årsak til at de ansatte i privat sektor i større grad stemmer på høyrepopulistiske partier. Hvordan sektor mister signifikans fra blokk 6 til blokk 7 i de multiple logistiske regresjonene i tabell 5.8 kan gi ytterligere svar på dette spørsmålet.

Her er det viktig å være bevisst kausalrekkefølgen og kausalmodellen som ligger til grunn for forståelsen av variablenes gjensidige påvirkning. Utgangspunktet er at sosioøkonomiske faktorer påvirker holdninger, og ikke omvendt. Det betyr at grunnen til at sektor mister signifikans når man kontrollerer for høyre/venstre-plassering i blokk 7, er fordi holdningene som det kontrolleres for forklarer hvorfor sektor har en effekt på oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene. Siden sektor er signifikant i blokk 6 og det kun er høyre/venstre-aksen som kommer i tillegg i blokk 7, kan vi slutte at det er denne variabelen som er årsak til at sektor mister signifikans: Ansatte i privat sektor stemmer derfor i større grad på høyrepopulistiske partier fordi de plasserer seg selv til høyre på en høyre/venstre-akse. Siden selvplassering på høyre/venstre-aksen også reflekterer økonomiske spørsmål, er også holdninger til tradisjonelle økonomiske spørsmål en del av forklaringen, selv om sektors effekt først og fremst kan forklares med selvplassering på høyre/venstre-aksen. At sektor ikke er signifikant dersom man kun kontrollerer for høyre/venstre-aksen styrker denne tolkningen

Påvirker utvalget resultatet?

Igjen bør vi undersøke om klassifisering av de høyrepopulistiske partiene har påvirket resultatet. I disse regresjon uten FN i Frankrike og SNSk i Slovakia, som har flere kvinnelige velgere i ESS, har holdninger til økonomiske spørsmål signifikant effekt i blokk 7 i tillegg til de andre variablene som er signifikante i tabell 5.8. Dette setter ikke resultatene i tabell 5.8 i tvil, men støtter heller tolkningen om at holdninger til økonomiske spørsmål kan være med å forklare kjønnsforskjellene, og at manglende signifikans i tabellen handler om at høyre/venstre-aksen skjuler holdninger til økonomiske spørsmåls effekt på den avhengige variabelen.

I regresjonene der tvilstilfellene FrP i Norge og PS i Finland er utelatt mister sektor signifikans allerede i blokk 6, mens kun sektor og autoritarianisme ikke er signifikant i blokk 7. Heller ikke disse resultatene svekker resultatene i tabell 5.8, men støtter tolkningen av at både holdninger til økonomiske spørsmål og feministisk bevissthet kan være med å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Foruten disse forskjellene er det ingen forskjeller dersom man ekskluderer noen av de fire partiene. Dette indikerer at klassifiseringen jeg har gjort ikke har påvirket resultatet, og at vi, med unntak av små nyanseforskjeller får de samme resultatene uten tvilstilfellene.

Hvordan fungerer modellen for menn og kvinner?

Nå kan det være interessant å se på hvordan modellen fungerer for kvinner og menn. I tabell 5.9 er regresjonen i blokk 7 kjørt med bare menn som enheter og bare kvinner som enheter. I tabellen ser vi mye av det samme mønsteret som vi har observert tidligere, men også flere nyanser. Som vi så i tabell 4.1 (kapittel 4) har sektor også i denne modellen signifikant effekt for kvinner men ikke for menn. Dette bekrefter at sektor har sterkere effekt på kvinners enn menns sannsynlighet for å stemme på høyrepopulistiske partier. Videre bekrefter modellen funnene i tabell 5.8. Hverken økonomiske spørsmål eller feministisk bevissthet har signifikant effekt hverken for menn eller kvinner.

Tabell 5.7 Separate regresjoner for kvinner og menn.

	Menn	Kvinner
Utdanning	-0.49***	-0.41***
Alder	-0.40***	-0.27**
Sektor	0.08	0.27*
Innvandring	-0.12***	-0.14***
Autoritarianisme	-0.12***	-0.09*
Høyre/venstre-plassering	0.27***	0.25***
Økonomiske spørsmål	0.01	-0.04
Feministisk bevissthet	-0.01	-0.01
Konstant	1.476**	0.42
Observasjoner	5988	6176
Pseudo R ²	0.18	0.17

*) Kjønn (0 = mann, 1 = kvinne), Utdanning (1=grunnskole, 2=videregående, 3=høyere utdanning), Alder (1= under 30, 2=31-50, 3=50+), Sektor(0=offentlig 2=privat), Innvandringsindeks (1-13, høy verdi positive til innvandring), Autoritarianisme (1-13, høy liberal), høyre/venstre-plassering (0 = høyre, 10 = venstre), økonomiske spørsmål (0=privat 6=offentlig), feministisk bevissthet (0=lite 13= mye), Religion (1= ja, 2=nei),

*) 95% confidence intervals in brackets, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

På bakgrunn av de foregående diskusjonene kan vi konkludere med at analysene i denne oppgaven har vist at en kombinasjon av ulike variabler kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. I lys av diskusjonen om hvilke konfliktlinjer som er viktige for å forklare oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene, og igjen kan være med å øke forståelsen for kjønnsforskjellene i velgermassen deres, kan vi nevne både den tradisjonelle høyre/venstre-aksen, nativisme og autoritarianisme. Oppgaven har også sett på hvordan sosiøkonomiske faktorer på den ene siden og holdninger og verdier på den andre siden, kan forklare kjønnsforskjellene i de høyrepopulistiske partienes velgergruppe. Som vist er det en kombinasjon av begge disse forholdene. Men sosiøkonomiske faktorer, gjennom sektortilhørighet har bare effekt på kvinner og ikke menn.

Denne gjennomgangen har også vist hvilke faktorer som kan sies å være viktigere enn andre når vi skal forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Som vi har gjennomgått er både økonomiske spørsmål og feministisk bevissthet mindre sentrale for å forklare dette fenomenet. Dermed står vi igjen med at sektortilhørighet, holdninger til innvandring, autoritarianisme og selv plassering på høyre/venstre-aksen er de fire viktigste faktorene i denne analysen for å forklare mannsdominansen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. De fire forklaringsfaktorene har derimot innbyrdes tilnærmet lik betydning siden oddsene for at menn i forhold til kvinner skal stemme på høyrepopulistiske partier reduseres jevnt etter som vi setter inn de ulike forklaringsfaktorene. Med bare kontrollvariablene og kjønn som uavhengige variabler (Blokk 3) er det, omregnet til sannsynligheter, 1,59 ganger større sannsynlighet for menn enn kvinner å stemme på høyrepopulistiske partier. Ved å kontrollere for sektor synker den samme sannsynligheten til 1,52 (blokk 4) og til 1,47 når vi forsetter å kontrollere for innvandringsspørsmål og autoritarianisme (blokk 5). Når vi kontrollerer for økonomiske spørsmål og feminisme synker sannsynligheten til 1,43 (blokk 6) og er 1,40 når vi kontrollerer for selv plassering på høyre/venstre-aksen (blokk 7)⁴³. Det er derfor ingen store hopp i sannsynlighetsreduksjonen, og man kan derfor vanskelig å si at noen av de fire viktigste forklaringsvariablene er viktigere enn de andre.

Likevel forklarer ikke faktorene jeg har sett på i denne oppgaven alt. Selv i blokk 7 i tabell 5.8 der alle variablene er inkludert er effekten av kjønn på oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene signifikant. Omregnet til sannsynligheter reduseres sannsynligheten for å stemme på høyrepopulistiske partier hvis man går fra menn til kvinner fra 1.59 til 1.40 med modellen fra tabell 5.8. Dette indikerer at vi ikke har klart å forklare hele grunnen til at færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. De høyrepopulistiske partienes konfronterende stil som en forklaring på hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier men som ikke ble vurdert på grunn av oppgavens omfang, kan eventuelt være en mulig tillegg forklaring på fenomenet. Samtidig skal vi ikke undervurdere resultatene i denne oppgaven. De bivariate analysene og de logistiske analysene samsvarer, og analysene er gjort med ulike klassifiseringer av de høyrepopulistiske partiene uten å få andre resultater. De holdningene, verdiene og sosiøkonomiske faktorene som vi har sett kan være med å forklare

---

⁴³ Av pedagogiske hensyn har jeg her regnet ut oddsene fra å gå fra kvinne til mann, i stedet for fra mann til kvinne som koeffisienten i tabellen (logitenhetene) tar utgangspunkt i: $-0,47 \cdot -1 = 0,47$. $-0,42 \cdot -1 = 0,42$. $-0,39 \cdot -1 = 0,39$. $-0,36 \cdot -1 = 0,36$. $-0,34 \cdot -1 = 0,34$. Fra logitenheter til odds: $\text{Exp}(b_1) = \text{odds}$. $0,47 = e^{0,47} = 1,59$. $0,42 = e^{0,42} = 1,52$. $0,39 = e^{0,39} = 1,47$. $0,36 = e^{0,36} = 1,43$. $0,34 = e^{0,34} = 1,40$.

kjønnsforskjellene til de høyrepopulistiske partiene er derfor en viktig del av hele forklaringen.

I de tre siste kapitlene har jeg svart på oppgavens tema og tredelte problemstilling. Det er nå tid for å vende tilbake til utgangspunktet, oppsummere, og kommentere funnene i et større perspektiv: Hva har disse funnene å si for vår forståelse av de høyrepopulistiske partiene og kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt? Dette vil jeg gjøre i det neste og siste kapitlet.

Kapittel 6: Konklusjon

Oppgavens tema har vært å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partiene. I dette kapitlet vil jeg oppsummere de viktigste funnene og svare på oppgavens tredelte problemstilling. I tillegg vil jeg sette funnene i et større perspektiv og vurdere hvilke teoretiske implikasjoner funnene har og hvorvidt funnene kan tenkes å endre seg over tid.

1. Hvordan og i hvilken grad varierer kjønnsforskjellene mellom de høyrepopulistiske partiene?

Oppsummering av de viktigste funnene:

- Mannsdominansen i de høyrepopulistiske partienes velgermasse er gjennomgående trekk ved disse partiene, og de er den partigruppen i Europa med den mest mannstunge velgermassen.
- Størrelsen på kjønnsforskjellene i velgermassen varierer mellom partiene, og ikke alle høyrepopulistiske partier har høyest mansandel i velgermassen i sitt hjemland.
- Størrelsen på kjønnsforskjellen blant velgerne avhenger ikke av partistørrelse eller hvorvidt partiet befinner seg i Øst- eller Vest-Europa.
- På tross av den markante mannsdominansen i velgermassen forklarer kjønn bare en liten del av oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene.

Mannsdominansen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene er så markant at vi kan argumentere for at det er et like tydelig kjennetegn ved disse partiene som deres fremmedfiendtlighet. Mudde (2007:118) kan derfor med rette kalle dem for mannspartier.

2. Hvordan og i hvilken grad kan sosioøkonomiske faktorer forklare kjønnsforskjellene?

Oppsummering av de viktigste funnene:

- Sektortilhørighet i arbeidslivet kan være med å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene.
- Hverken økonomisk usikkerhet eller inntekt kan forklare kjønnsforskjellene. Grunnen er at de høyrepopulistiske velgergruppene hverken har spesielt mye lavere eller høyere lønn enn andre velgere, og lavtlønte menn er ikke mer tiltrukket av denne partigruppen enn lavtlønte kvinner. Selv om høyrepopulistiske velgere er over gjennomsnittet mer økonomisk usikre enn andre velgere, er det heller usikre kvinner og ikke usikre menn som slutter opp om de høyrepopulistiske partiene.

Sosioøkonomiske faktorer kan dermed gjennom sektortilhørighet i arbeidslivet være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene. Dette fordi færre kvinner jobber i privat sektor, en gruppe som i større grad slutter opp om disse partiene. Grunnen til at ansatte i privat sektor i større grad stemmer på denne typen partier er fordi de plasserer seg selv lengre til høyre på en høyre/venstre-akse. Sektortilhørighet er imidlertid ikke en unik forklaring på kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene, men har også blitt brukt for å forklare hvorfor kvinner i større grad stemmer på venstresidens partier (ser for eksempel Inglehart og Norris 2000:444; Knutsen 2001:331 og 345).

3. Hvordan og i hvilken grad kan holdninger og verdier forklare kjønnsforskjellene?

Oppsummering av de viktigste funnene:

- Nativisme kan gjennom holdninger til innvandring, men ikke gjennom holdninger til inkludering være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Dette fordi kvinner er mer kritiske til inkluderingsspørsmål, mens menn er mer kritiske til innvandringsspørsmål.
- Autoritarianisme kan være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på disse partier. Menn er mer opptatt av at samfunnet skal være strengt regulert av lov og orden, noe som også kjennetegner de høyrepopulistiske velgere.

- Hverken mistillit eller misnøye som indikatorer på populisme kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Selv om de høyrepopulistiske velgerne er mer misfornøyde og har mindre tillit enn andre velgere, er ikke menn mer misfornøyde eller har mindre tillit enn kvinner. Faktisk er kvinner mer misfornøyde enn menn. Populisme er med andre ord noe som fenger både menn og kvinner, men kan snarere forklare hvorfor de kvinnene som stemmer på høyrepopulistiske partier faktisk stemmer på dem, enn hvorfor brorparten av kvinnene ikke stemmer på dem.
- Selv plassering på høyre/venstre-aksen og økonomiske holdningsspørsmål kan være med å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Menn plasserer seg lengre til høyre på en høyre/venstre-akse, det gjør også de høyrepopulistiske velgerne. Selv om det ikke er like tydelig at høyrepopulistiske velgere er mer høyrevridde i økonomiske spørsmål, kan den lille høyrevridningen være med å forklare deler av kjønnsforskjellene i velgermassen til disse partiene. Dette er grunnen til at selv plassering på høyre/venstre-aksen i større grad enn økonomiske spørsmål kan forklare kjønnsforskjellene.
- Feministisk bevissthet kan være med å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Menn og høyrepopulistiske velgere er mindre feministisk beviste enn kvinner og andre velgere.
- Det er ikke noe klart mønster i de høyrepopulistiske velgernes religiøsitet, og religion kan ikke være med å forklare kjønnsforskjellene.

Holdninger som har blitt brukt for å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyresidens partier, som holdninger til økonomiske spørsmål (Bergh 2009; Chaney m.fl. 1998; Strudlar m.fl. 1998; Welch 1992), selv plassering på høyre/venstre-akse (Inglehart og Norris 2003:81-83) og feministisk bevissthet (Bergh 2009) sammen med de høyrepopulistiske partienes kjerneverdier, som innvandringsfiendtlighet og autoritarianisme, forklarer altså de høyrepopulistiske partienes manglende kvinneappell.

Grunnen til at færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier er derfor en kombinasjon av sosioøkonomiske faktorer og holdninger og verdier. Forklaringer på kvinners generelle venstrevridning i velgeratferd kan langt på vei også forklare de høyrepopulistiske partienes lavere popularitet blant kvinner, selv om disse partiene ikke er like tydelige

høyrepartier i økonomiske spørsmål (i henhold til diskusjonen mellom Mudde 2009 og Zaslove 2009). I tillegg appellerer det særegne med de høyrepopulistiske partiene lite til kvinner. Det siste kan sees på som en slags tilleggseffekt, og kan forklare hvorfor partiene også i forhold til andre høyresidepartier har færre kvinnelige enn mannlige velgere.

Opgaven har vist hvilke faktorer som kan sies å være viktigere enn andre hvor sektortilhørighet, holdninger til innvandring, authoritarianisme og selv plassering på høyre/venstre-aksen er de fire viktigste faktorene i denne analysen som forklarer mannsdominansen i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene. Disse fire forklaringene er derimot innbyrdes tilnærmet like viktige.

Teoretiske implikasjoner

Denne oppgaven har bygd på tidligere studier av velgeratferd, kjønnsforskjeller i stemmegivning og høyrepopulistiske partier. Gjennomgangen av disse studiene har ligget til grunn for problemstillingen og vært utgangspunktet for analysene. Det er derfor interessant å vurdere viktige momenter i disse studiene i lys av de empiriske resultatene i denne oppgaven. La meg derfor gå igjennom hva de empiriske resultatene har å si for: 1) Kjønnsparadokset 2) Hva er viktigst - sosioøkonomiske bakgrunnsfaktorer eller holdninger og verdier? 3) Ulike partier, like velgere. 4) Et skritt nærmere et svar.

1) Kjønnsparadokset

Det er et paradoks at selv om kjønn har blitt viet mye oppmerksomhet i studier av velgeratferd og G. Andersen (1984:11) argumenterer for at kvinners hang til å stemme konservativt representerer et av valgforskningens viktigste funn, er det få teorier som har viet kjønn stor betydning når man skal forklare velgeratferd (for eksempel Lipset og Rokkan 1967; Inglehart 1977). For selv om det er betydelingsfulle kjønnsforskjeller i stemmegivning, forklarer kjønn en liten andel av variasjonen i stemmegivning. I lys av skillelinjemodellen diskuterte jeg i kapittel 1 hvordan dette kan forklares med kjønns manglende kollektive identitet (det normative elementet i en skillelinje).

Siden kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene representerer en av de største kjønnsforskjellene i velgeratferd i Europa er det interessant å se hvorvidt dette paradokset også gjelder for disse partiene. Man kunne tenke seg at siden mannsdominansen er såpass stor og gjennomgående ville kjønn også være viktig for å forklare oppslutningen om de

høyrepopulistiske partiene. Derimot viser analysene at kjønn kun kan forklare 1 % av variasjonen til oppslutningen om de høyrepopulistiske partiene (diskutert i kapittel 3). Høyre/venstre-aksen og de høyrepopulistiske partienes kjerneverdier kan hver for seg forklare mer av denne variasjonen enn kjønn (se tabell 5.2 og 5.6). Likevel ser vi at holdninger til økonomiske spørsmål, feministisk bevissthet og religion også er mindre viktige for å forklare oppslutningen om disse partiene, mens sektor kun kan forklare 2 % av den samme oppslutningen (tabell 4.1). Man bør derfor nyansere kjønns marginale forklaringskraft på oppslutning om de høyrepopulistiske partiene i lys av de andre forklaringsfaktorene. Likevel kan vi slutte at på tross av store kjønnsforskjeller i de høyrepopulistiske partienes velgermasse, har kjønn mindre forklaringskraft når det kommer til å forklare oppslutningen om disse partiene. Dette styrker forståelsen av kjønnsforskjeller som et viktig fenomen i stemmegivning, men mindre viktig for å forklare velgeratferd.

2) Hva er viktigst - sosioøkonomiske faktorer eller holdninger og verdier?

Forklaringer på kjønnsforskjeller i velgeratferd deles ofte inn i sosioøkonomiske faktorer på den ene siden og holdninger og verdier på den andre (Bergh 2009:15; Inglehart og Norris 2003; Knutsen 2001:314; Aardal 2007). Dette er også et skille mellom to ulike skoler i forklaringer av velgeratferd (Berglund 2007). Listhaug, Miller og Valen (1985:204-206) legger vekt på at det først og fremst er holdnings- og verdiforskjeller som forklarer kjønnsforskjellene i stemmegivning. Også Gidengil med flere (2005) viser i deres studier av The Canadian Alliance Party at verdier og holdninger i stor grad kan forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på dette partiet. I sine analyser av kjønnsforskjeller i det norske Stortingsvalget i 2005 viser Aardal og Narud (2007) at sektortilhørighet i arbeidslivet er viktig for å forklare kvinners stemmegivning, men at politiske grunnholdninger er betydelig viktigere.

Denne analysen har vist at sektortilhørighet sammen med de tre holdningene selv plassering på høyre/venstre-aksen, autoritarianisme og syn på innvandring er de fire viktigste faktorene for å forklare kjønnsforskjellene i velgermassen til de høyrepopulistiske partiene, men at de fire faktorene er innbyrdes omtrent like betydningsfulle. Dermed kan jeg ikke konkludere med at sosioøkonomiske faktorer er viktigere enn holdninger og verdier eller motsatt, men at det er en kombinasjon av holdninger sammen med sektortilhørighet i arbeidslivet som være med å forklare kjønnsforskjellen blant høyrepopulistiske velgere.

3) *Ulike partier, like velgere.*

Definisjonen av de høyrepopulistiske partiene er et akademisk minefelt, debatten om hvem som skal regnes med i partifamilien er stor, og forskjellene mellom partiene er store. Som diskutert i kapittel 2 har jeg inkludert to tvilstilfeller: det norske FrP og det finske PS. Analysene viser at resultater ikke blir annerledes dersom disse to partiene ekskluderes - resultatene forblir de samme. Samtidig viser de bivariate analysene at selv om det er variasjoner mellom de høyrepopulistiske partiene er det ikke slik at FrP eller PS skiller seg mer ut enn andre høyrepopulistiske partier. Dette kan tyde på at selv om partiene er ulike, har velgerne mange likhetstrekk. Dette er i tråd med forståelsen av *functional equivalent* (Rose 1991:448) og Ignazis (1992:7) forståelse av partienes plassering ytterst til høyre i det politiske rom, *the spatial criterion*. Selv om partiene kan være forskjellige, trekker de til seg de samme type velgergruppene. Det er spesielt interessant i henhold til diskusjonen rundt FrP og PS som høyrepopulistiske partier - selv om partiene er mindre typiske høyrepopulistiske partier har velgerne deres mye til felles med andre høyrepopulistiske velgere.

I forskningslitteraturen har de høyrepopulistiske partiene ofte blitt sett på som så spesielle at de ikke kan forklares med vanlige forklaringsmodeller (diskutert av blant annet av Mudde 2010; Canovan 1999). I denne sammenhengen er det interessant at deres manglende kvinneappell kan forklares med mange av de samme forklaringsfaktorene som gjør at kvinner i mindre grad stemmer på andre høyresidepartier. Dette svekker forståelsen av de høyrepopulistiske partiene som politiske avvikere og styrker forståelsen for at disse partiene er partier som kan forklares med generelle modeller med visse tilpasninger som andre partier.

I henhold til diskusjonen om de høyrepopulistiske partienes høyresideplassering (se Mudde 2007,2009; Zaslove 2009) er det også interessant at de høyrepopulistiske partienes kvinneunderskudd kan forklares med mye av det samme som gjør at kvinner i mindre grad stemmer på andre høyresidepartier. Dette kan tyde på at selv om partiene ikke er like tydelige høyresidepartier dersom man studerer partienes i seg selv, kan velgerne deres tidvis ligne andre høyresidevelgere.

4) *Et skritt nærmere et svar*

Få studier har prøvd å forklare hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på de høyrepopulistiske partiene, selv om fenomenet lenge har vært kjent, og spørsmålet har blitt stående uklart (Gidengil m.fl. 2005; Givens 2004). Oppgavens diskusjon av og svar på denne

problemstillingen er derfor oppgavens viktigste bidrag. At kvinners sektortilhørighet, selv plassering på høyre/venstre-aksen, holdninger i økonomisk spørsmål, feministisk bevissthet, syn på innvandring og autoritarianisme kan være med å forklare hvorfor færre kvinner stemmer på de høyrepopulistiske partiene, er et viktig bidrag både til forståelsen av de høyrepopulistiske partiene og studie av kjønnsforskjeller i velgeratferd generelt.

Siden jeg gjennom oppgaven har diskutert bakgrunnen for de høyrepopulistiske partienes mannsdominans vil jeg i lys av denne drøftingen diskutere mulighetene for om disse partiene over tid kan vinne større oppslutning blant kvinner, eller om det er grunn til å tro at de alltid vil være mannsdominerte. Hensikten er ikke å prøve å spå inn i fremtiden, men å se på hva som kan påvirke faktorene jeg i denne oppgaven har vist at kan forklare hvorfor disse partiene mangler kvinneappell.

Kan funnene endre seg over tid?

Kjønnsrollene kan endre seg

Slik vi observerte fra 1970- til 1990-tallet kan store, strukturelle endringer i samfunnet bidra til stabile holdningsendringer i befolkningen, noe som videre fører til endring i velgeratferd. Kjønnsrollene, som har forandret seg fra mellomkrigstiden og til i dag, er fortsatt i endring. For eksempel bruker norske menn mer tid med barna og tar mer ansvar i hjemmet enn før på grunn av pappapermisjonen, og Kotsadam og Finseraas (2011) finner at pappapermisjonen har påvirket arbeidsfordelingen i hjemmet mellom kvinner og menn. Kan dette føre til at også menn adopterer holdninger kvinner tradisjonelt har hatt; og fører økt likestilling til holdningsendringer hos kvinner? En kan også spørre seg om kvotering av kvinner til styreverv i næringslivet kan føre til at kvinner adopterer holdninger menn tradisjonelt har hatt? Vi skal ikke se bort i fra at endringer av kjønnsrollene i fremtiden også kan endre velgeratferden til både kvinner og menn.

Sektortilhørighet kan endre seg

Andre samfunnsendringer kan også tenkes å føre til endringer av holdninger som i dag forklarer hvorfor færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier. Med økt privatisering og konkurranseutsetting skjer det store omveltninger i, og endringer av, offentlig sektor som blir utsatt for mange av de samme mekanismene som privat sektor. Fortsetter denne utviklingen kan man tenke seg at det å jobbe i privat sektor og offentlig sektor blir mer likt, noe som kan føre til at holdningsforskjellene utjevnes. I land der offentlig sektor stadig

nedbygges kan man se for seg at sektortilhørighet i arbeidslivet blir et mindre viktig skille i velgeratferd, siden stadig færre velgere jobber der.

Hvilken opplevelse de ansatte og befolkningen har av strukturendringene kan også tenkes å forandre holdningene til offentlig sektor og velferdsstaten. Dersom strukturendringene i offentlig sektor fører til at kvinner blir mer negativt innstilt til velferdsstaten, kan det føre til at flere kvinner slutter opp om høyrepopulistiske partier. Studier av skandinaviske land viser imidlertid at sektorskillet har styrket forklaringskraft på stemmegivning i de siste årene (Knutsen 2001)– men vi vet lite om hvordan dette vil utvikle seg i fremtiden.

Holdninger til innvandring kan endre seg

Holdninger til innvandring kan også endre seg. Innvandringen til Europa har økt betydelig i de siste ti-årene, og Østutvidelsen og Schengenavtalen i EU har åpnet for større arbeidsmobilitet mellom Øst- og Vest-Europa. Dette har ført til at europeiske land er mer kulturelt sammensatt enn tidligere. I Norge har for eksempel innvandringsbefolkningen økt fra 59 200 i 1970 til 460 000 ved inngangen til 2008 (Andreassen og Dzamarija 2008). Uavhengig om man synes dette er en positiv eller negativ utvikling, er dette en betydelig samfunnsendring som kan endre folks holdninger til innvandring. Aardal (2011) har for eksempel vist at norske velgeres holdning til innvandring har utviklet seg gradvis i negativ retning fra 2001 til 2009. Likevel er endringene små og holdningene har generelt holdt seg relativt stabile. Men vi kan ikke se bort fra at økt innvandring fører til at holdningene endrer seg ytterligere i negativ retning, og at det kan føre til økt oppslutning om høyrepopulistiske partier også blant kvinner.

På den annen side kan økt innvandring også føre til at folk blir mer positivt innstilt til innvandring. Personlig kontakt har mye å si for holdningene til innvandring. Bjørklund og Bergh (2009) har for eksempel vist at det er de som aldri møter innvandrere som har et overdrevent inntrykk av hvor mange innvandrere det bor i landet, og de som er mest negative til innvandrere. Det er derfor ikke utenkelig at økt innvandring og en vellykket inkludering kan føre til at folk blir mer positivt innstilt, og at innvandrere over tid blir mer integrert i samfunnet.

Siden kvinner er mer negativt innstilt til inkludering enn menn, kan kvinnes positive innstilling til innvandring tenkes å være et skjørt fenomen. Siden kvinner er negative til

inkluderingen av innvandrere, kan vi se for oss at kvinner over tid også blir mer negativt innstilt til innvandring dersom de europeiske samfunnene ikke lykkes med å inkludere innvandrerne – noe som kan føre til at de høyrepopulistiske partiene blir mer attraktive for dem.

Disse endringene kan endre kvinners stemmegivning

Det er vanskelig, så å si umulig, å spå inn i fremtiden, men tatt høyde for at holdninger er seige å endre (Oskamp og Schultz 2005) er det lite som tyder på at de høyrepopulistiske partiene i nærmeste fremtid vil få stor kvinneappell. Årsaken til at så få kvinner stemmer på høyrepopulistiske partier er rett og slett fordi politikken de fører er lite populær: Holdningene til kvinner og høyrepopulistiske partier stemmer ikke overens. Derimot viser denne gjennomgangen at de holdningene og sosioøkonomiske faktorene som gjør at færre kvinner enn menn stemmer på høyrepopulistiske partier kan endres. Kvinneandelen blant høyrepopulistiske velgere kan derfor endre seg over tid selv om ingen i dag sikkert kan si hvor mye og i hvilken retning.

Litteraturliste

Abbott, Andrew. (2001). *Time Matters - On Theory and Method Chicago*: University of Chicago Press.

Allport, Gordon. (1935). "Attitudes" I *A Handbook of Social Psychology*. Worcester: Clark University Press.

Andersen, Jørgen Goul (1984). *Kvinder og Politik*. Århus: Politika.

Andreassen, Kristina Kvarv og Dzamarija, Minja Tea (2008). "Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre". I Gunnlaugs Daugstad (red.), *Innvandring og innvandrere 2008*. Oslo-Kongsvinger: SSB. http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/sa103/sa103.pdf

Arter, David (2010). "The Breakthrough of another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns". *Government and Opposition*, 45(4): 484–504.

Arzheimer, K. & Carter, E. (2006). "Political opportunity structures and right-wing extremist party". *European Journal of Political Research*, 45:419-443.

Bakke, Elisabeth (2010). "Central and East European Party Systems since 1989". I Sabrina Ramet (red.), *Central and Southeastern Europe since 1989*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bartolini, Stefano og Mair, Peter (1990). *Identity, Competition and Electoral Availability*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bem, D. J. (1970). *Beliefs, Attitudes, and Human affairs*. Belmont, CA: Brooks/Cole.

Bergh, Johannes (2007). "Explaining the Gender Gap - A Cross-National Analysis of Gender Differences in Voting". *Journal of Elections public Opinion and Parties* 17:235 - 261.

Bergh, Johannes (2008). "Årsaker til kjønnsforskjeller i stemmegivning. En kunnskapsstatus". *Tidsskrift for samfunnsforskning* 3: 421 - 435.

Bergh, Johannes (2009). *Gender Attitudes, New Politics and modernization*. Oslo: Akademisk.

Bergh, Johannes og Bjørklund, Tor (2009). "Innvandrere i Norge - hvor mange er de egentlig?" *Nytt norsk tidsskrift*, 3: 354-361.

Berglund, Frode (2007). "Nye sosiale skiller: sektor teller, ideologi avgjør". I Bernt Aardal (red.), *Norske velgere - en studie av stortingsvalget 2005*. Oslo: Damm & Sønn AS.

Betz, H.-G. (1994). *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. New York: St. Martin's Press

Betz, Hans-Georg og Johnson, Carol (2004). "Against the current - stemming the tide: the nostalgic ideology of the contemporary radical populist right". *Journal of Political Ideologies*, 9:311-327.

- Bjørklund, Tor (1986). "Kvinner og menns partipreferanse". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 27:417-443.
- Bjørklund, Tor (2007). "Unemployment and the Radical Right in Scandinavia: Beneficial or Non-Beneficial for Electoral Support?" *Comparative European Politics*, 5:245-263.
- Bobbio, N. (1996). *Left and Right. The Significance of a Political Distinction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Canovan, Margaret (1999). "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy". *Political Studies*. 47(1):2-16.
- Campbell, A., Gurin, G. og Miller, W. (1954). *The Voter Decides*. Evanston, Ill.: Row, Peterson & Co.
- Chaney, C. K., Converse, P.E, og Miller W.E (1998). "Explaining the Gender Gap in US Presidential Elections, 1980-1992". *Political Research Quarterly*, 51:311-339.
- Christophersen, Knut-Andreas (2007). *Databehandling og statistisk analyse med SPSS*. Oslo: Unipub.
- Collier, David (1993). "The Comparative Method". I Ada W. Finifter (red.), *Political Science. The State of the Discipline 2*: 105-119: American Political Science Association.
- Conover, P. J. (1988). "Feminists and the Gender Gap". *The Journal of Politics*, 50:985-1010.
- Dahlerup, Drude (1984). "Kvinderne - en ny vælgergruppe». I Elklit Tonsgaard (red.), *Valg og vælgeradfærd. Studier i dansk politik*. Århus: Forlaget Politica.
- de Beauvoir, S. (red.). (1949). *Det andet kønn* (Le deuxième sexe). Oslo: Pax Forlag A/S.
- De Vaus, D. og I., M. (1989). "The Changing Politics of Women - Gender and Political Alignment in 11 Nations". *European Journal of Political Research*, 17:241-262.
- Dehuasse, Renaud (2002). *Introduction, in Europe and the Crisis of Democracy Elections in Europe: 1992-2022*, Paris: Notre Europe.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.
- Duverger, Maurice (red.). (1955). *The Political Role of Women*. Paris: UNESCO.
- Elster, John (1989). *Nuts and Bolts for the Social Science*. Cambridge: UK: Cambridge University Press.
- Fishbein, M.og Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Fremskrittspartiet. (2009a). "*Handlingsprogram 2009-2013*"
- Fremskrittspartiet. (2009b). "*Prinsippprogram 2009-2013*"
- Fuchs, D. og Klimgemann, H.-D. (1989). "The Left-Right Schema". I M. K. Jennings (red.), *Continuities in Political Action*. Berlin: Walter de Gruyter.

Gidengil, Elisabeth og Hennigar, Matthew (2000). "The gender gap in support of the radical right in Western Europe". Paper presentert på det 96 annual APSA meeting, Washington DC. August 31 -September 3.

Gidengil, Elisabeth, Hennigar, Matthew, Blais, André og Nevitte, Neil (2005). "Explaining the Gender Gap in Support for the New Right". *Comparative Political Studies*, 38:1171-1195.

Giljam, Mikael og Nilsson, Lennart (1985). "Svenska folkets åsikter om den offentliga sektorn - två förklaringsansatser". *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, 2:123-139.

Givens, Terrie (2004). "The Radical Right Gender Gap". *Comparative political Studies* 37:30-54.

Hacking, Ian (1983). *Representing an Intervening - Introductory Topics in the Philosophy of Natural Science*. Cambridge: UK: Cambridge University Press.

Haughton, Tim og Rybář, Marek (2008). "A Change of Direction: The 2006 Parliamentary Elections and Party Politics in Slovakia". *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 24(2): 232 - 255.

Hayes, Bernadette (1999). "Gender, Feminism and Electoral Behavior in Britain". *Electoral Studies*, 16:203-216.

Heidar, Knut og Berntzen, Einar (1998). *Partier, regjeringsmakt, styreform*. Oslo Universitetsforlaget.

Hellevik, Ottar (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap (bind 7)*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, Ottar (2009). "Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy". *Qual Quant*, 43:59-74.

Hernes, G., Knudsen K. (1994). "Klimaskifte? Norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere 1988 – 1993". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 3:319-335.

Hernes, Helga (1984). "The Transition from Private to Public Dependence". I Harriet Holter (red.), *Patriarchy in a Welfare Society*. Oslo: Universitetsforlaget.

Holm-Hansen, Jørn (2008). "Polen". I Knut Heidar, Einar Berntzen og E. Bakke (red.), *Politikk i Europa. Partier, regjeringsmakt, styreform*. Oslo: Universitetsforlaget.

Häder, S. og Gabler, S. (1997). *Eurobarometer - Measurements for opinions in Europe ZUMA: ZUMA-Nachrichten Spezial*

Ignazi, Piero (1992). "The silent counter-revolution". *European Journal of Political Research*, 22:3-34.

Ignazi, Piero (red.). (2003). *Extreme Right Parties in Western Europe*. New York: Oxford University Press.

Inglehart, Ronald (1977). *The Silent Revolution - Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald og Norris, Pippa (2000). "The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective". *International Political Science Review*, 21:441-463.

Inglehart, Ronald og Norris, Pippa (2003). *Rising Tide - Gender Equality and Cultural Change around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ivarsflaten, Elisabeth (2008). "What unites Right-Wing Populists in Western Europe?: Re-examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases". *Comparative Political Studies*, 41:2-23.

Jupp, Victor (2006). "Reliability". I Victor Jupp (red.), *The Sage Dictionary of Social Research Methods*: 262-263. London: Sage Publications.

Jupskås, Anders Ravik og Jungar, Ann-Cathrine (2010). "En populistisk partifamilie? En komparativ-historisk analyse av nordiske populistpartier". Paper presentert på Statsvitenskapliga förbundets årsmöte i Göteborg.

Jöreskog, K. og Sörbom, D. (1996). *LISREL 8: User reference guide*. USA: Scientific Software International

Kahn, J. H. (2006). "Factor Analysis in Counseling Psychology Research, Training and Practice: Principles, Advances and Applications". *The counseling psychologist*, 34(5):684-718.

Keohane, Robert, Verba, Sidney og King, Gary (1994). *Ch. 1: The Science in Social Science Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton University Press.

Kim, J. O. og Mueller, C. W. (1978). *Factor analysis: Statistical methods and Practical Issues. Quantitative issues in the Social Science*. Beverly Hills: Sage university paper.

King, Gary, Honaker, James, Joseph, Anne og Scheve, Kenneth (2001). "Analyzing Incomplete Political Science Data: An alternative Algorithm for Multiple Imputation". *American Journal of Political Science*, 95:1.

Kitschelt, Herbert (1995). *The Radical Right in Western Europe*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Kjærsgaard, Pia (2005). "Blodhævn". *Ukebrev*. Hentet 13.juni, 2011 København, http://www.danskfolkeparti.dk/Pia_Kj%C3%A6rsgaard_Blodh%C3%A6vn.asp [Pia Kjærsgaard's blog]

Kjærsgaard, Pia (2011). "Curriculum vitae, Pia Kjærsgaard" *Personlig profil* http://www.piadf.dk/Curriculum_Vitae.asp [Pia Kjærsgaard's blog].

Kline, P (2002). *A Easy Guide to Factor Analysis*. New York Routledge.

Knutsen, Oddbjørn (1986). "Offentlig ansatte: Mulige årsaker til partipolitisk særpreg". *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 4:21-44.

Knutsen, Oddbjørn (2001). "Social class, sector employment, and gender as party cleavages in Scandinavian countries: a comparative longitudinal study, 1970-95". *Scandinavian Political Studies* 24(4):311-350

Kofman, Elnore. (1999). "Female "birds of passage" a decade later: Gender and immigration in the European Union". *International Migration Review*, 33:269-288.

Kotsadam, Aandreas og Finseraas, Henning (2011). "The State Intervenes in the Battle of Sexes: Causal Effects of Paternity Leave". akseptert artikkel i *Social Science Research*. Oslo.

Lafferty, W. M. (1983). "Leftist and Rightist Ideology in a Social Democratic State: An Analysis of Norway in the Midst of the Conservative Resurgence". *British Journal of Political Science*, 14:345-367.

Lane, R. E. (1959). *Political Life: Why and How People Get Involved in Politics*. Illinois: Illinois.

Lijphart, Arend (1971). "Comparative Politics and Comparative Method". *American Journal of Political Science*, 65:682-693.

Lijphart, Arend (1975). "The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research". *Comparative Political Studies*, 8(2):158-177.

Lipset, Seymour og Rokkan, Stein (1967). "Cleavage structures, Party systems, and voter alignments: an introduction" I Seymour Lipset og Stein Rokkan (red.), *Party Systems and Voter Alignments*. New York The free press.

Listhaug, Ola (1989). *Citizens, Parties and Norwegian Electoral Politics 1957-1985: An Empirical Study*. Trondheim: Tapir.

Listhaug, Ola og Aalberg, Toril (1999). "Comparative Public Opinion on Distributive Justice". *International Journal of Comparative Sociology* 40(1):117-140.

Listhaug, Ola, Miller, Arthur H. og Valen, Henry (1985). "The Gender Gap in Norwegian Voting Behavior". *Scandinavian Political Studies*, 8(3):187-206.

Lucardie, Paul (2009). "Populism: Some conceptual Problems". *Political Studies Review*, 7(3):307-337.

Lund, Thorleif (2002). "Metodologiske prinsipper og referanserammer". I Thorleif Lund (red.), *Innføring i forskningsmetodologi* :79-123. Oslo Unipub.

Mastekaasa, Arne (1987). "Modellbruk, indekser og konsistenskriterier". *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 28:167-188.

Miller, Arthur H. og Listhaug, Ola (1990). "Political Parties and Confidence in Government: A Comparison of Norway, Sweden and the United States". *British Journal of Political Science*. 29:357-386.

Miller, Arthur H. og Listhaug, Ola (1993). "Ideology and Political Alienation". *Scandinavian Political Studies*. 16:167-192.

- Miller, Arthur H. og Listhaug, Ola (1998). "Policy Preferences and Political Distrust: A Comparison of Norway, Sweden and the United States". *Scandinavian Political Studies*, 21:161-187.
- Mair, Peter og Mudde, Cas (1998). "The Party Family and its Study". *Annual Review Political Science*, 1:211-229.
- Matsuo, Hideko, Billiet, Jaak, Loosveldt, Geert og Malnar, Brian (2010). *Response-based Quality Assessment of ESS Round 4: Results for 30 Countries Based on Contact Files*. Katholieke Universiteit Leuven. Hentet fra <http://ess.nsd.uib.no/ess/round4/>
- Mayer, Nonna. (1999). *Ces Francais Qui Vonten FN*. Paris: Flammarion.
- McLaeen, Iain og McMillan, Alistair (2003). *Concise dictionary of Politics (bind 2)*. New York: Oxford University Press.
- Moi, Toril (red.). (1999). *What is a Women? And Other Essays*. Oxford: NY: Oxford University Press.
- Mudde, Cas (2007). *Populist Radical Right parties in Europe*. New York: Cambridge University Press.
- Mudde, Cas (2009). "Populist Radical Right Parties in Europe". *Political Studies Review*, 7(3):367-337.
- Mudde, Cas (2010). "The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy". *West European Politics*, 36(6):1167-1186.
- Nordlys. (2009). "Kulturlivets navle", 5.august.
- Norris, Pippa (1988). "The Gender Gap: A Cross-National Trend?" I Carol M. Mueller (red.), *The Politics of Gender Gap. The Social Construction of Political Influence*. Newbury Park, Beverly Hills, London, New Dehli: Sage Publications.
- Norris, Pippa (2005). *Radical Right Voters and Parties in the Electoral Market*. New York: Cambridge University Press.
- Oskamp, Stuart og Schultz, P. Weasley (2005). *Attitudes and Opinion*. New York: Psychology Press.
- Perrineau, Pascal (1997). *Le Syntôme Le Pen*. Paris: Fayard.
- Rokkan, Stein og Valen, Henry (1964). "Regional Contrasts in Norwegian politics: A Review of Data from Official Statistics and from Sample Surveys". I Stein Rokkan og Henry Valen *Cleavages, And Party Systems. Contributions to Comparative political Sociology*. Helsinki: Transactions of the Westmarck Society.
- Rose, Richard (1991). "Comparing Forms of Comparative Analysis". *Political Studies Review*, 39:446-462.
- Rosefielde, Steven og Romana, Hlouskova (2007). "Why Russia is Not a Democracy". *Comparative Strategy*, 26(3):215-229.

Rydgren, Jens (2008). "Immigration skeptics, xenophobes or racist? Radical right-wing voting in six West European countries". *European Journal of Political Research*, 47:737-765.

Salmon, Wesley C. (1998). *Causality and Explanation*. New York: NY: Oxford University Press.

Schuman, H., Steeh, C., Bobo, L. og Krysan, M. (1997). *Racial attitudes in America: Trends and interpretations*. Cambridge: Harvard Univeristy Press.

Siemienka, Renata (2003). "Women i the Polish Sejm: Political Culture and Party Politics versus Electoral Rules". I Richard E. Matland og Kathleen A. Montgomery (red.), *Women's access to political power in post-communist Europe*. New Work: Oxford University Press.

Sitter, Nick (2010). *Hungary - and Polarised Populism*. [Kapittel til bokutkast]. Bakke, E (red). [Foreløpig boktittel er enda ikke klar].

Skjeie, Hege (1987). "Kjønnforskjeller i partipreferanser - Hvordan forklares de?" Arbeidsnotat nr. 6. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning, Oslo.

Skog, Ole-Jørgen (2004). *Å forklare sosiale fenomener*. Oslo Gyldendal Norsk Forlag AS.

Snijders, T. A. B. og Bosker, R. J. (1999). *Multilevel Analysis. An introduction to basic and advanced multilevel modelling*. London Sage Publication.

Strudlar, Donley, McAllister, Ian og Hayes, Bernadette (1998). "Explaining the Gender Gap in Voting: A Cross-National Analysis". *Social Science Quarterly*, 79:779-798.

Tabachnik, Barbara G. og Fidell, Linda S. (2001). *Using multivariate statistics*, Bostaon: Allyn and Bacon.

Teigen, Mari (2006). "Holdning til likestilling - ny polariseringstendenser". *Sosiologisk tidsskrift*, 14.

Tingsten, Herbert (1937). *Political Behavior: Studies in Election Statistics*. London: P.S. King.

Togebj, Lise (1994). "The Disappearance of a Gender Gap: Tolerance and Liberalism in Denmark from 1971 to 1990". *Scandinavian Political Studies*, 17:47-66.

Valen, Henry og Aardal, Bernt (1995). "Den sviktede tillit til partier og politikere". I Henry Valen og Bernt Aardal (red.), *Konflikt og opinion*. Oslo: NKS-forlaget.

Verdens Gang (1997). "Eli gråt og Hagen Sprakk", 15.september side 3

Welch, S., Hibbing, J. (1992). "Financial Conditions, Gender and Voting" *American National Elections*. 54:197-213.

Zaller, J. R. (1992). *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Zaslave, Andrey (2009). "The Populist Radical Right: Ideology, Party Families and Core Principles". *Political Studies Review*, 7(3):307-337.

Øhrn, Karl George (2005). *Hvordan lykkes med metode og statistikk i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Aardal, Bern, Valen, Henry. (1995). *Konflikt og opinion*. Oslo: NKS-forlaget.

Aardal, Bernt (1990). "Hva er en politisk skillelinje? En begrepsmessig grenseoppgang". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 35: 217-248.

Aardal, Bernt (1999). *Velgere i 90-årene*. Oslo: NKS-forlaget.

Aardal, Bernt (2003). *Velgere i villrede - en analyse av stortingsvalget 2001*. Oslo: Damn.

Aardal, Bernt (2007). *Norske velgere - en studie av stortingsvalget 2005*. Oslo: Damn.

Aardal, Bernt (2009). "The left-right scale: What does it measure and does it matter?" Paper presentert på den nasjonale fagkonferansen i statsvitenskap, Tromsø, 2008

Aardal, Bernt (2011). *Det politiske landskap*. Oslo: Cappelen Damn.

Aardal, Bernt og Narud, Hanne Marthe (1999). "Går kvinner og menn hver sin vei?" I Bernt Aardal (red.), *Velgere i 90-årene*. Oslo: NKS-forlag.

Aardal, Bernt og Narud, Hanne Marthe (2007). "Er kvinner "naturlig" venstrevridde?" I Bernt Aardal (red.), *Norske Velgere*. Oslo Damn & Søn AS.

Aardal, Bernt og Valen, Henry (1995). "Innvandrings- fiendtlighet - en politisk understrøm?" I Bernt Aardal og Henry Valen (red.), *Konflikt og opinion*. Oslo: NKS-forlaget.

Aardal, Bernt, Reymert, Ingvild Stakkevold og Otterbeek, Stine Renate (2010). "Stortingsvalget 2009 - Trenden er brutt, færre bytter parti". *SSBs Samfunnsspeilet* 2:24-33.

Vedlegg

Vedlegg 1 Beskrivelse av de høyrepopulistiske partiene

Land og partinavn	Logo	Beskrivelse
Belgia Vlaams Belang (VB)		Stiftet i 2004 som etterfølgeren av partiet Vlaams Blok. Operer i den flamske delen av Belgia og jobber for mer selvstendighet fra Belgia (Mudde 2007: 43). Har blitt holdt utenfor politiksamarbeid av de andre partiene. De andre partiene har også prøvd å kutte statelige subsidier til partiet for å holde de enda lengre unna politisk innflytelse. Fikk 7,8 % (representantenes hus) og 7,6 % i (senatet) i 2010. <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Vlaams_Belang</i>
Bulgaria Ataka		Stiftet i 2005 av de tidligere partiene Den nasjonale frigjøringen av fedrelandet (<i>Natsionalno Dvizhenie za Spasenie na Otechestvoto</i>), det Bulgarske patriot parti (<i>Balgarska Natsionalna-Patriotichna Partiya</i>) og Alliansen av patriotiske styrker og militære reserve forsvarer (<i>Sayuz na Patriotichnite Sili i Voinite ot Zapassa - Zashitita</i>). Fremmedfiendtlig og spesielt mot muslimer. De andre partiene har erklært at de ikke vil inngå i koalisjon med Ataka. Fikk 9,4 % i sist parlamentsvalg (2009). <i>Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/National_Union_Attack</i>
Danmark Dansk Folkeparti (DF)		Stiftet i 1995 av blant annet Pia Kjærsgaard, Kristian Thulesen Dahl, Poul Nødgaard og Ole Donner som hadde forlatt Dansk Fremskrittsparti. Ledes nå av Pia Kjærsgaard. Støttet høyresideregjeringen i Danmark siden 2001. Fått igjennom strengere innvandrings og flyktningeregler. Fokus på eldre og innvandring. Fikk 13,8 % i sist valg. <i>Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/Danish_People%27s_Party</i>
Finland Perussuomalaiset (PS)		<i>Perussuomalaiset</i> (PS) på svensk kalt <i>Sannfinländarna</i> . Ble grunnlagt i 1995 som en følge av oppløsningen av det finske agrarpartiet. Ledes av Timo Soini. Fikk 19.1% i parlamentsvalget i 2011 og ble det tredje største partiet i det finske parlamentet. <i>Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/True_Finns</i>
Frankrike Front national (FN)		Stiftet i 1972 og har vært en av de mest sentrale høyrepopulistiske partiene (Mudde 2007:14). Har vært ledet av Jean-Marie Le Pen (Mudde 2007:41), men ledes nå av hans datter Marine Le Pen. Fikk 4,3 % i siste parlamentsvalg (2007). Høyest oppslutning i et parlamentsvalg var med 14,9 % i 1997. <i>Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/Front_National_(France)</i>
Kroatia Hrvatska stranka prava (HSP)		Stiftet i 1990 av Dobroslav Paraga og tilhengere som bodde i og utenfor Kroatia. I begynnelsen befant partiet seg et sted mellom radikale høyrepopulistisk parti og ekstreme høyre på grunn deres paramilitære kontakt. Etter splittelse og brudd med de paramilitære styrkene modererte partiet seg, og er i dag et radikalt høyrepopulistisk parti (Mudde 2007:42). Fikk 3,5 % i siste nasjonale valg (2007). <i>Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/Croatian_Party_of_Rights</i>
Hellas Laikos Orthodoxos Synagemos (LAOS)		Ble stiftet i 2000 av Karatzaferis som nylig hadde blitt utvist av sentrum-høyrepartiet Ny demokrati. Kom for første gang inn i parlamentet i 2009 da de fikk 5,63%. <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Popular_Orthodox_Rally</i>
Nederland Partij voor Vrijheid, PVV		PVV ble stiftet i 2005 av Geert Wilders. Vant 9 seter i parlamentet i 2006 og ble det tredje største partiet i Nederland med 15,5 % i 2010. les mer om partiet på <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Party_for_Freedom</i>
Norge Fremskrittspartiet		Fremskrittspartiet er for øyeblikket det nest største partiet i det norske parlamentet med 41 seter. Ble grunnlagt av Anders Lange i 1973, under navnet « <i>Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep</i> (ALP)». Carl I. Hagen var partileder fra 1978 til 2006, men ledes for øyeblikket av Siv Jensen. <i>Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/Fremskrittspartiet</i>
Romania Partidul Ramania Mare (PRM)		Stiftet i 1991. Et av de mer ekstreme partiene i denne partigruppen og delaktig i coup d'etat i 1999 (Mudde 2007:45). Høyest oppslutning i 2000 med 19,5 %, men falt under sperregrensen i sist valg med bare 3,2% (2008). <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Greater_Romania_Party</i>
Slovakia Slovenska narodna strana (SNSk)		Utspring fra det nasjonalistiske partiet SNS (1871-1938) og stiftet i 1990. Har ikke bare vært i regjering, men kom ut av regjering med økt oppslutning (Mudde 2007 : 46). Fikk 5 % i forrige parlamentsvalg (2010). <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Slovak_National_Party</i>
Slovenia Slovenska Nacionalna Stranka (SNSn)		Det slovenske nasjonalistpartiet ble stiftet i 1992. Har vært i parlamentet siden 1992 og fikk 5 seter i siste parlamentsvalg med 5,4 % av stemmene (2008). Ledet av Zmago Jelinčič Plemeniti. Euroskeptisk og mot NATO-medlemskap. <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Slovenian_National_Party</i>

<p>Sveits <i>Schwizerische Volkspartei- Union démocratique du centre (SVP)</i></p>		<p>Tradisjonelt et bondeparti og sentrumsparti. Radikalisert fra midten av 1970-tallet og står i dag mellom å være et konservativt/nyliberalt parti og radikalt høyrepopulistisk parti. Siden 2005 har imidlertid den radikale høyrepopulistiske fraksjonen fått mye innflytelse at det er tryggere å klassifisere det som et radikalt høyrepopulistisk parti enn et konservativt/nyliberalt parti (Mudde 2007:58). Fikk hele 28,9 % i sist nasjonale valg. <i>Kilde wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Swiss_People%27s_Party</i></p>
--	---	---